

Marts 2011 Flemming Balvig

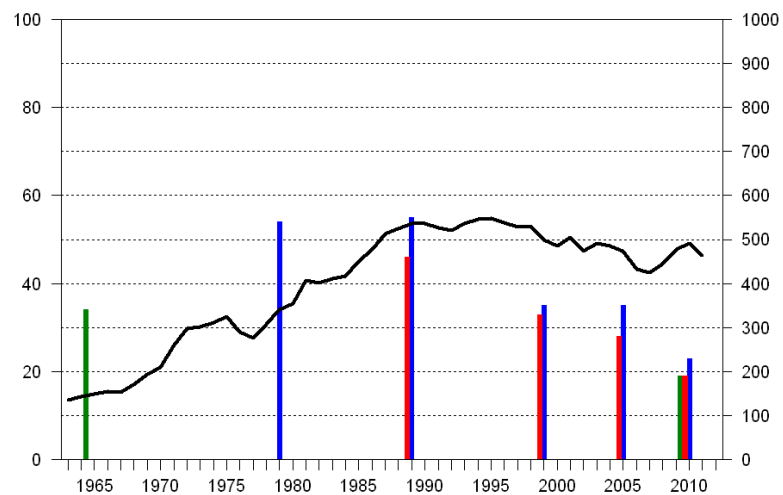
Lovlydig ungdom

DET KRIMINAL
PRÆVENTIVE RÅD

Flemming Balvig

LOVLYDIG UNGDOM

2011
Det Kriminalpræventive Råd

Lovlydig ungdom

Det Kriminalpræventive Råd
Odinsvej 19, 2.
2600 Glostrup

Tlf.: 45 15 36 50
Fax: 45 15 01 39
dkr@dkr.dk
www.dkr.dk

Forfatter:

Professor dr.jur. Flemming Balvig

Forsidefoto:

Modelfoto: © Sine Fiig - Scanpix

Tryk:

Prinfo Holbæk-Hedehusene-Køge

Oplag:

5.000

DKR.nr: 10-221-0193

ISBN: 978-87-88789-08-9

Marts 2011

Kopiering tilladt med
kildegengivelse

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	5
2. Lovlydighedens udvikling	7
Udviklingen frem til 1964	9
Udviklingen 1964 til 1979	9
Udviklingen 1979 til 1989	14
Udviklingen 1989 til 2010	16
Tyverier og hærværk	23
Vold og trusler	27
Mobning	31
Incivil adfærd	33
Rus- og nydelsesmidler	36
Køn	38
Alder	48
Geografi	51
Udlændighed	54
Polarisering, marginalisering og ekskludering	56
3. Lovlydighedens baggrund	83
De lovlydige og de mindre lovlydige	83
Etnicitet	93
Kernefamilien	94
Kontrol og aftaler i familien	94
Organiseret fritid	94
Penge og arbejde	94

Ældre kammerater.....	95
Forhold der gør en forskel.....	95
På gaden.....	100
Skolen	103
Sociale normer.....	104
Fra kriminel til småkriminel	109
Fra småkriminel til lovlydig.....	111
Lovlydighedsfaktorer	112
Mod stadigt større lovlydighed, 2005 til 2010	114
Mod stadigt større lovlydighed, 1964 til 2010	120
Skolen – igen, igen!	128
 Appendiks A. Undersøgelsernes metode	 145
 Appendiks B. Spørgeskema 2010.....	 148

1. Indledning

I 1979 blev der gennemført en såkaldt selvrapporteringsundersøgelse blandt elever i folkeskolens 8. klasser i Gladsaxe kommune. Eleverne blev ved hjælp af et anonymt udfyldt spørgeskema udspurgt om deres kriminalitet og en mængde andre forhold (fritidsvaner, forhold til skolen osv.). Projektet er blevet kendt som »Gladsaxeundersøgelsen«.

I 1989/1990 blev undersøgelsen gentaget i en udvidet geografisk form, hvis sigte for Gladsaxes del var at sammenligne med 1979 samt at give et billede af situationen i Danmark som helhed. I denne form blev undersøgelserne gentaget i 1999 og i 2005, og anledningen til nærværende publikation er, at undersøgelserne nu i 2010 – for femte gang og mere end 30 år efter den første undersøgelse – endnu en gang er blevet gennemført.

Der er herved etableret en enestående mulighed for at belyse den faktiske kriminalitets udvikling for de 14-15-årige i Danmark over en meget lang tidsperiode. Hovedformålet med nærværende publikation er da også at beskrive denne udvikling, med hovedvægt på den seneste udvikling fra 2005 til 2010. Kriminalpolitisk knytter der sig den særlige interesse til denne udvikling, at det er udviklingen frem til, at man i Danmark den 1. juli 2010 sænkede den kriminelle lavalder fra 15 til 14 år. Undersøgelsen giver et billede af, hvordan kriminalitetens karakter og omfang var blandt henholdsvis de 14-årige og de 15-årige få måneder før det blev muligt også at straffe de 14-årige, og hvordan udviklingen var frem til denne skelsættende og i Norden unikke begivenhed.¹

Afrapporteringen af de tidligere undersøgelser har været særdeles omfattende og detaljeret. I erkendelse af, at mange sammenhænge og forhold ikke har ændret sig væsentligt siden 2005, er nærværende afrapportering mere summarisk og kortfattet. Den kan i væsentlig udstrækning ses som en opdatering af rapportererne vedrørende undersøgelserne i 1999² og 2005.³

Nærværende rapport kan indeholde taloplysninger vedrørende de tidligere undersøgelser, som ikke er helt sammenfaldende med angivelserne der. Også mellem forskellige dele af nærværende rapport kan der forekomme sådanne mindre afvigelser, f.eks. vedrørende hvor mange der har svaret hvad på forskellige spørgsmål. Afvigelserne og uoverensstemmelserne

¹ Den kriminelle lavalder er stadig 15 år i de øvrige nordiske lande.

² Flemming Balvig: »RisikoUngdom. Ungdomsundersøgelse 1999«, Det Kriminalpræventive Råd, København, 2000.

³ Flemming Balvig: »Den ungdom. – om den stadigt mere omsiggribende lovløshed blandt unge i Danmark«, Det Kriminalpræventive Råd, København, 2006.

bør være små, højest nogle få procentpoint. Hvor afvigelser forekommer, skyldes det typisk, at det i nogle opgørelser har været hensigtsmæssigt at medtage uoplyste, i andre ikke, som beregningsgrundlag. For ikke at gøre fremstillingen for tung er specifikationer heraf udeladt, hvor det er skønnet, at disse ikke har afgørende betydning for konklusionerne.

En del spørgsmål har været anvendt, og har været stillet i samtlige undersøgelser, andre ikke. Det betyder forskelle i sammenligningsmuligheder. Somme tider kan man f.eks. kun sammenligne 1999, 2005 og 2010 (f.eks. vedrørende vold). Ligeledes med det formål ikke at gøre fremstillingen for tung er forklaringer på, hvorfor eller hvorfor-ikke bestemte sammenligninger over tid er foretaget og eksempelvis vist i en graf, i almindelighed udeladt.

I den aktuelle undersøgelse foretaget i 2010 er der anvendt nøjagtig samme spørgeskema som i 2005, bortset fra et enkelt spørgsmål, der ved teknikken ugunst viste sig at være faldet ud i 2010-spørgeskemaet.⁴ Det i 2010 anvendte spørgeskema er gengivet i appendiks B, mens undersøgelsesens metode – herunder ikke mindst svarprocenternes størrelse og spørgsmålet om repræsentativitet – nærmere er beskrevet i appendiks A.

Der er systematisk anvendt statistiske signifikanstest til at vurdere statistiske usikkerheder og til at afgøre hvor statistisk sikre forskelle og ændringer er eller ikke er. For ikke at reducere rapportens læselighed alt for voldsomt er de konkrete beregningsresultater dog alene gengivet ved de mest centrale problemstillinger, såsom den generelle udvikling i lovlydigheden fra 2005 til 2010.

Det er Det Kriminalpræventive Råd, der har taget initiativ til og finansieret undersøgelsen, mens ansvaret for selve gennemførelsen af undersøgelsen har påhvilet forfatteren. Tak til alle, der har bidraget undervejs, først og fremmest til de kommuner og skoler – og her selvfølgelig ikke mindst de deltagende elever – der i en i øvrigt presset dagligdag har lagt ryg til undersøgelsen, samt de studerende, der har gennemført det slidsomme kodearbejde, Kristoffer Appel, Mikkel Galatius og Frederik Appel Olsen.

⁴ Et af spørgsmålene om hærværk.

2. Lovlydighedens udvikling

I 1964 var forfatteren til nærværende rapport efter nogle års udsættelser på session. Denne i sig selv totalt betydningsløse begivenhed i Danmarks historie er kun interessant, fordi det *kunne* have betydet, at forfatteren havde været blandt de unge mænd, der netop dette år og netop på session lagde ryg til det første omfattende forsøg på at kortlægge omfanget af unges faktisk begåede kriminalitet. Mellem intelligenstagningen og lægeundersøgelsen udfyldte godt 7.000 mænd på session anonymt et spørgeskema om, hvad de måtte have begået af forskellige former for kriminalitet, dels i det forudgående år (1963) dels nogensinde.⁵

Indtil da havde man kun haft den registrerede kriminalitet at holde sig til i form af domfældelser o.lign. Denne havde vist, år for år, at ungdomskriminalitet var en ganske *unormal*/foreteelse i den forstand, at meget få unge var registreret for kriminalitet. Også i social forstand var det et unormalt billede, de registrerede forhold tegnede af kriminaliteten: (Ungdoms)kriminalitet var et lavstatusfænomen, og således især forbundet med relativ små økonomiske og andre ressourcer, kort skolegang, arbejde med lav prestige i samfundet m.v. i såvel forældremæssig som egen baggrund.⁶

I 1964 var der i Danmark ca. 258.000 15-17-årige. Omkring 2.800 fik en strafferetlig afgørelse (overvejende i form af et tiltalefrafald) for overtrædelse af straffeloven.⁷ Heri ligger, at omkring 99 pct. af de unge i 1964 *ikke* blev registreret for straffelovsovertrædelse.⁸

»Sessionsundersøgelsen« vendte imidlertid fuldstændig op og ned på dette billede, idet den viste, at mindst 99 pct. af de unge mænd havde begået en eller flere af de lovovertrædelser, de blev udspurgt om, dog ikke nødvendigvis inden for et enkelt år. Helt præcis var det 99,2 pct., der erkendte at have begået mindst 1 af de i alt 18 lovovertrædelser, der blev spurgt om:⁹

»Vi får altså en klar bekræftelse af, at kriminelle handlinger er overordentlig udbredte blandt unge mænd. Det afgørende er, at vi – i lighed med

⁵ Vagn Greve: »Kriminalitet som normalitet«, Juristforbundets Forlag, København 1972.

⁶ Preben Wolf & Erik Høgh: »Kriminalitet i velfærdssamfundet«, Jørgen Paludan Forlag, 1966.

⁷ »Kriminalstatistik 1964«, Det Statistiske Departement, København, 1966.

⁸ Blandt de 2.800 afgørelser befandt sig gengangere, dvs. unge der i løbet af 1964 fik 2 eller flere afgørelser.

⁹ Greve, ovf.cit., s. 51.

tilsvarende andre undersøgelser – har fået *bekræftet kriminalitetens normalitet*.«¹⁰

Rapporten om de danske undersøgelser fik titlen: »Kriminalitet som normalitet«. De andre undersøgelser, der henvises til i citatet, er først og fremmest udenlandske undersøgelser, herunder i særdeleshed parallelle undersøgelser i de andre nordiske lande. Titlen på den rapport, der blev udarbejdet vedrørende den parallelle norske undersøgelse, understregede på tilsvarende måde kriminalitetens normalitet: »Nyanser i grått«.¹¹

Også med hensyn til sammenhængen med social status var »sessionsundersøgelsen« en overraskelse:

»Hovedresultatet er således efter en gennemgang af de sociale klasser, at der ikke er grund til at antage, at hovedparten af kriminaliteten er klassebestemt; der er ingen væsentlige forskelle på de forskellige klasser; hvor der er en sådan forskel, synes de højere klasser at være særlig kriminelle.«¹²

Man fandt dog ved institutionsanbragte (fængslede), at der blandt disse – der i helt overvejende grad var forankret i de lavere sociale lag i samfundet – var en betydeligt højere selvrapporteret kriminalitet end i den øvrige befolkning. Dette *kunne* tyde på, at den relativt alvorlige og hyppige ungdomskriminalitet primært var et lavstatusfænomen.

¹⁰Greve, ovf.cit., s. 52.

¹¹ Jf. bl.a. Per Stangeland & Ragnar Hauge: »Nyanser i grått. En undersøkelse av selvrapportert kriminalitet blant norsk ungdom«, Universitetsforlaget, Oslo 1974. Inspireret af undersøgelser foretaget i 1940-erne og 1950-erne i USA og Storbritannien (hvor den første spørgeskemaundersøgelse og dermed den »klassiske« undersøgelse er Austin L. Porterfield: »Youth in Trouble«, North, 1946, omfattende en mindre gruppe studerende i Texas) blev de første selvrapporteringsundersøgelser i Norden foretaget blandt studerende i Oslo (J. Andenæs, K. Sveri & R. Hauge: »Kriminalitetshyppigheden hos ustraffede. I. Norsk undersøkelse«, NTfK, 1960, vol. 2-3, s. 97-112) og Stockholm (O. Nyquist & I. Strahl: »Kriminalitetshyppigheden hos ostraffade. II. Svensk undersökning«, NTfK, 1960, vol. 2-3, s. 113-117) samt blandt skolebørn i Stockholm (K. Elmhorn: »Study in self-reported delinquency among schoolchildren in Stockholm«, Scandinavian Studies in Criminology, vol. 1, s. 117-146) i 1959. Disse undersøgelser kom i praksis til at fungere som forprøver for de »sessionsundersøgelser« som så i begyndelsen af 1960-erne ikke blot blev gennemført i Norge og Sverige, men også Finland og Danmark.

¹² Greve, ovf.cit., s. 95.

Udviklingen frem til 1964

Frem til »Sessionsundersøgelsen« i 1964 har vi kun tal for den registrerede kriminalitet. Disse tyder på, at perioden fra omkring 1950 og frem begyndelsen af 1960-erne var en periode med meget små og få udsving i ungdomskriminaliteten.¹³ I 1963, altså i året inden »Sessionsundersøgelsen« blev foretaget, kunne man læse følgende i en lærebog om ungdomskriminalitet:

»Vi kan fastslå, at ungdomskriminaliteten ikke her i landet har de store dimensioner, som tilfældet er i mange andre lande, og at udviklingen på nuværende tidspunkt ikke umiddelbart synes at rumme muligheder for det katastrofale omfang, som enkelte pessimistiske »moralister« til stadighed kører frem med.«¹⁴

Udviklingen 1964 til 1979

»Sessionsundersøgelsen« er aldrig blevet gentaget og vi skal faktisk helt frem til 1989 før det i Danmark bliver muligt at sige noget om udviklingen i den *faktiske* børne- og ungdomskriminalitet, og her endda kun for så vidt angår udviklingen i en lille del af Danmark, Gladsaxe kommune.¹⁵

Vurderet ud fra de tilgængelige oplysninger vedrørende registreret kriminalitet er der dog næppe megen tvivl om, at der i Danmark som i mange andre lande sker en ganske betydelig stigning i børne- og ungdomskriminaliteten i sidste halvdel af 1960-erne og i 1970-erne.¹⁶

I 1979 gennemføres »Gladsaxeundersøgelsen«, som er en undersøgelse af selvrapporteret kriminalitet blandt børn og unge i 8. klasse i Gladsaxe kommune.¹⁷ Den adskiller sig fra »Sessionsundersøgelsen« på samme

¹³ Se bl.a. Flemming Balvig: »Den tyvagtige dansker. Brudstykker af kriminalitetens udvikling gennem tre århundreder, fra 1725 til 2025«, Borgens Forlag, København, 1987, især s. 59-65.

¹⁴ K. Nielsen: »Ungdomskriminalitet«, Nyt Nordisk Forlag, København, 1963.

¹⁵ Britta Kyvsgaard: »Ny ungdom? Om familie, skole, fritid, lovlighed og kriminalitet«, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1992. Se længere fremme vedrørende en sammenligning mellem visse dele af »Sessionsundersøgelsen« og en undersøgelse gennemført i 2008/09.

¹⁶ Jf. f.eks. Kyvsgaard, o.vf.cit., s. 22-23.

¹⁷ Flemming Balvig: »Ungdomskriminalitet i en forstadskommune«, Det Kriminalpræventive Råd, København, 1982. Hertil knytter sig i alt 9 uddybende rapporter, udgivet af Gladsaxe kommune i perioden 1979-82. Undersøgelsens metode gennemgås i den første af disse rapporter: Flemming Balvig: »Ungdomskriminalitet i en forstadskommune. Rapport nr. 1.: Interviewundersøgelsens oplæg og gennemfø-

måde som en undersøgelse foretaget i Silkeborg i 1974¹⁸ ved at belyse situationen for såvel drenge som piger og for en betydeligt yngre del af befolkningen, nemlig elever i folkeskolens 8. klasser (14-15-årige). Den adskiller sig fra såvel »Sessionsundersøgelsen« som »Silkeborgundersøgelsen« ved at belyse langt flere forhold, som kriminaliteten kan relateres til. For så vidt angår det kriminalitetsmæssige er der i »Gladsaxeundersøgelsen« i forhold til de tidligere undersøgelser stillet flere spørgsmål om relativt mere alvorlige former for kriminalitet. Det er endvidere nøjere forsøgt fastslået, hvornår lovovertrædelserne er sket (inden for eller forud for det seneste år i forhold til udspejningstidspunktet), samt det antal gange de enkelte lovovertrædelser er begået. Alvorlighedsgraden, aktualiteten og mængden af de enkelte lovovertrædelser var nogle af de områder, hvor der havde været rettet kritik over for de indtil da gennemførte undersøgelser.

På basis af den udvidede information omkring den begåede kriminalitet blev de unge opdelt i fire grupper:

DE LOVLYDIGE: Unge der aldrig nogensinde havde begået tyveri/røveri eller som højest en enkelt gang havde stjålet penge, tobak eller spiritus derhjemme.

FLERTALLET: Unge, der havde begået mindre alvorlige tyverier. Alle unge i denne gruppe havde overtrådt en eller flere af straffelovens paragraffer, men ikke begået relativt alvorlige forhold såsom indbrudstyveri, biltyveri eller røveri.

DE ERFARNE: Unge som 1-2 gange havde begået relativt alvorlige tyverier såsom indbrudstyveri, biltyveri eller røveri. I praksis drejede det sig i de fleste tilfælde om indbrudstyveri.

GENGANGERNE: Unge som 3 eller flere gange havde begået relativt alvorlig berigelseskriminalitet, dvs. indbrudstyverier, biltyverier og/eller røverier. I de fleste tilfælde drejede det sig om indbrudstyverier.

relse«, Gladsaxe kommune, august 1979. Denne rapport indeholder også en kopi af det anvendte spørgeskema.

¹⁸ Undersøgelsen i Silkeborg var et led i et større projekt, »Unge i Midtjylland«, der havde som formål at gennemføre en totalbeskrivelse, socialt og pædagogisk, af en hel årgeneration af unge mennesker (elever i 8. klasse) i en afgrænset, men karakteristisk del af Jylland. Kriminalitetsbeskrivelsen var således kun et enkelt moment i undersøgelsen. Se Jørn Larsen: »Ungdom og kriminalitet«, Psykologisk Institut, Århus Universitet, 1976 (stencil) samt Vagn Frederiksen & Peer Møller Sørensen: »Ungdom, uddannelse og fritid«, Uddannelsesforlaget, Munksgaard, København, 1977.

Man bemærker sig, at opdelingen er foretaget udelukkende på baggrund af begået berigelseskriminalitet, et forhold som vi længere fremme skal vende tilbage til.

Opdelingen har siden dannet en slags standard og har været anvendt i en lang række senere undersøgelser. Terminologisk er begreberne for de enkelte grupper ændret flere gange.¹⁹ I flere analyser er DE LOVLYDIGE + FLERTALLET blevet betegnet som (DE) IKKE-KRIMINELLE og DE ER-FARNE + GENGANGERNE som (DE) KRIMINELLE. Disse kategoriseringer er som de grundlæggende problematiske, men vi vil følge og anvende dem i det følgende for kontinuitetens skyld.

Resultaterne af »Gladsaxeundersøgelsen« bekræftede og understregede ungdomskriminalitetens normalitet. Selv med et noget »strammere« kriminalitetsbegreb, selv om nu også pigerne var med, og selv om det nu drejede sig om personer, der gennemgående var 2-3 eller typisk endnu flere år yngre end i »Sessionsundersøgelsen« foretaget 15 år tidligere, så var der praktisk talt ingen, der ikke på et eller andet tidspunkt havde begået kriminalitet. Der var klare indicier på, at kriminaliteten – som den registrerede del af den som nævnt jo også tydede på – var blevet endnu mere udbredt. Blandt »Sessionsundersøgelsens« typisk 18-19-årige mænd²⁰ var det i 1964 omkring hver tredje – 34 pct.²¹ – der erkendte, at de en eller flere gange i deres liv havde begået butikstyveri, 39 pct. i hovedstadsområdet. Blandt »Gladsaxeundersøgelsens« typisk 4 år yngre svarpersoner, hvoraf omkring halvdelen var piger, var det mere end hver anden – 53 pct.²² – der havde begået butikstyveri, og for drengene blandt dem 60 pct.²³ Blot for denne enkelte form for kriminalitet var det altså blandt børn og helt unge i Gladsaxe i 1979 det »normale« at have været på den forkerte side af straffeloven.

For 3 yderligere forhold – tingsødelæggelse/hærværk, brugstyveri af køretøj og indbrudstyveri – er det muligt at sammenligne »Sessionsundersøgelsen« og »Gladsaxeundersøgelsen«. Tendenserne her er nøjagtig de samme: Flere af de 14-15-årige piger og drenge i 1979 i Gladsaxe har en eller flere gange i deres forholdsvis korte liv begået de nævnte straffe-

¹⁹ I »Gladsaxeundersøgelsen« blev de fire grupper benævnt på følgende måde: DE LOVLYDIGE, DE KONFORME, DE LIDT KRIMINELLE og DE MEGET KRIMINELLE.

²⁰ Gennemsnitsalderen for de unge mænd, der deltog i undersøgelsen, var 19,3 år.

²¹ Af dem, der havde besvaret spørgsmålet, og som ikke havde svaret »ved ikke«. Set i forhold til alle i undersøgelsen var det 31 pct.

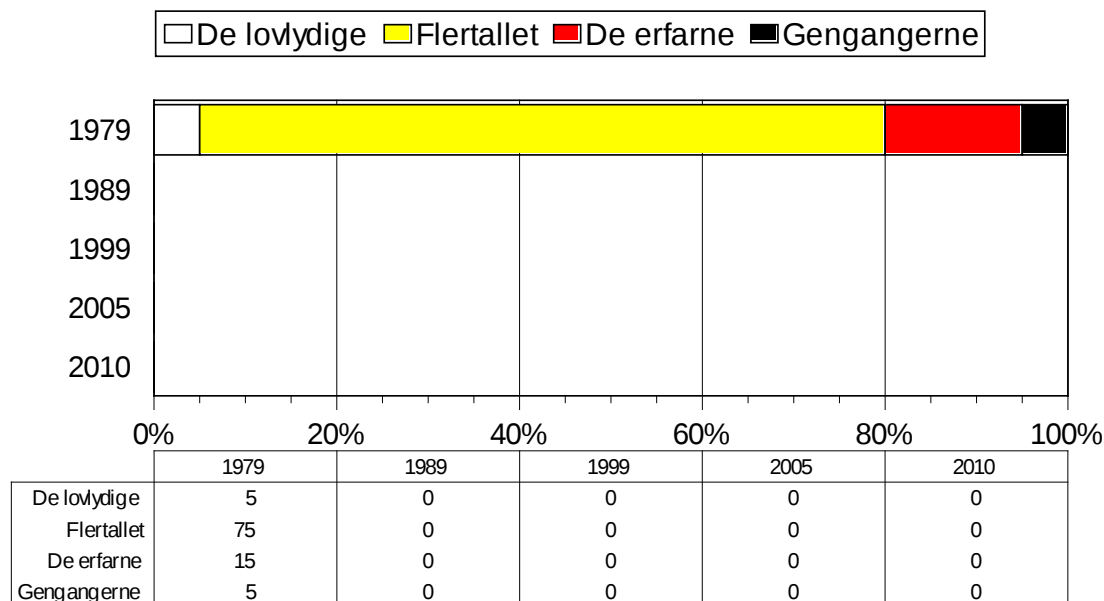
²² Af dem, der havde besvaret spørgsmålet, og som ikke havde svaret »ved ikke«. Set i forhold til alle i undersøgelsen var det 47 pct.

²³ 60 pct. af dem, der havde besvaret spørgsmålet, og som ikke havde svaret »ved ikke«.

lovsovertrædelser end blandt de typisk 18-19-årige mænd på session i 1964.

Med hensyn betydningen af social baggrund viste »Gladsaxeundersøgelsen«, at situationen stadig var den samme: Hovedtendensen var således, at stort set lige mange børn og unge i de forskellige sociale lag havde begået de belyste former for straffelovskriminalitet. Samtidig bekræftede den dog, at hvis man så på de børn og unge, der havde begået relativ alvorlig kriminalitet, så var der klart flest med en familiemæssig baggrund i de lavere sociale lag.

Opstilling 2.1. Procentvis fordeling af de unge i kriminalitetsgrupper i Gladsaxe, 1979.

Ud fra en analyse af de – ret så få – helt eller især næsten helt lovydige, viste »Gladsaxeundersøgelsen«, at kriminaliteten blandt de større børn og de helt unge i et forstadskvarter til en storby i 1979, ikke blot var »normalt« i adfærdsmæssig og social forstand. Det var også »normalt« i normativ forstand. Børnene og de unge havde en oplevelse af, at andre børn og unge så at sige havde forventninger om, at det sommetider og i visse situationer var i orden at lave butikstyveri og anden kriminalitet, ja endog at sådan noget burde man gøre eller medvirke til at gøre.²⁴ Det var ikke de (små)kriminelle, der var normafvigere; det var de (næsten) lovydige, der som konsekvens i større eller mindre grad blev isoleret fra fællesskabet og deltagelse i de almindelige børne- og ungdomsaktiviteter.

I tilbageblik her omkring 30 år efter »Gladsaxeundersøgelsens« gennemførelse er der meget, der tyder på, at vi i årene omkring 1979 og i de umiddelbart følgende år, nåede et toppunkt i Danmarks historie med hensyn til kriminalitetens »normalitet« og udbredelse blandt børn og unge, i hvert fald med hensyn til ejendoms kriminalitet (i særdeleshed tyveri og hærværk).²⁵ Ingen andre selvrapporteringsundersøgelser har før eller siden vist så høje kriminalitetstal for børn og unge som »Gladsaxeundersøgelsen« i 1979.

²⁴ Om disse oplevede normer så er/var reelle eller fiktive er et andet spørgsmål.

²⁵ Situationen med hensyn til vold er sandsynligvis en anden. Når der lidt flot her tales om hele »Danmarks historie« skal man erindre, at den særlige ungdomsperiode historisk set som en socialt afgrænset kategori er af relativ ny oprindelse.

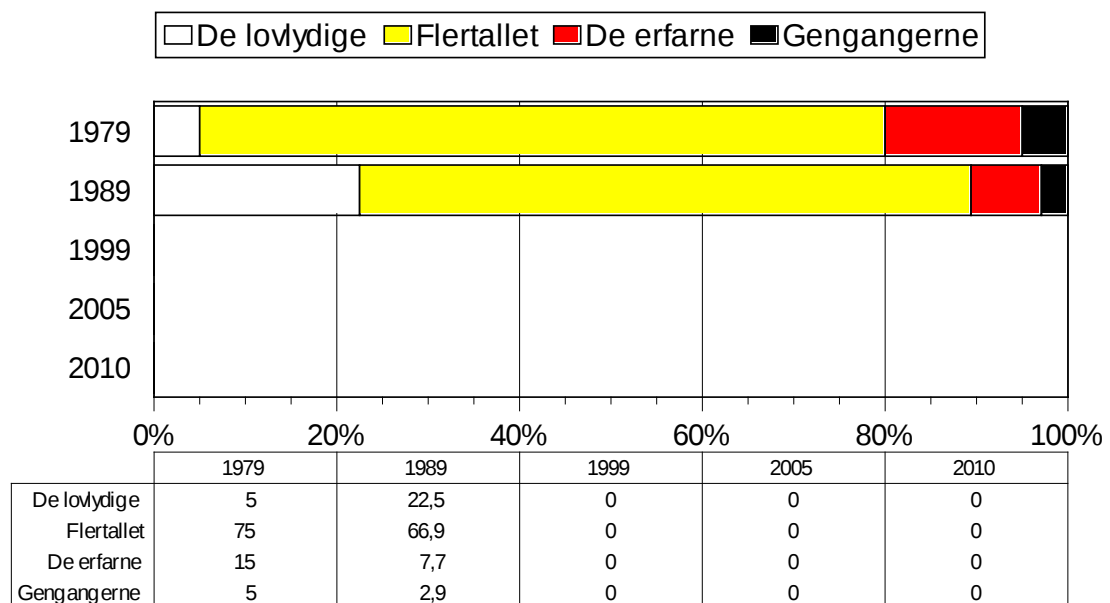
Udviklingen 1979 til 1989

Tallene for den registrerede kriminalitet tyder på, at udviklingen vender i løbet af 1980-erne. For de første år af dette årti er der en vis stigning for de 15-17-årige, derefter stagnerer det for så at falde i den sidste del af årtiet. For de 18-19-årige er udviklingen tilsvarende, men med en vis »forsinkelse«.²⁶ På basis af en analyse af kriminalstatistikens tal for perioden 1980 til 1988 konkluderes det:

»Såfremt kriminalitetsudviklingen i 80'erne vurderes på baggrund af *samtlige* afgørelser, dvs. for overtrædelser af såvel straffe- som særlovgivningen, bliver resultatet et forholdsvist stort fald – på godt 20% – for de 15-19-årige, ...«.²⁷

En gentagelse af »Gadsaxeundersøgelsen« i 1989 med selvrapporteret faktisk kriminalitet som udgangspunkt bekræfter billedet af 1980-erne som et årti med faldende børne- og ungdomskriminalitet, jf. opstilling 2.2.

Opstilling 2.2. Procentvis fordeling af de unge i kriminalitetsgrupper i Gadsaxe, 1979 og 1989.

Der er tale om ganske kraftige ændringer. Andelen, der har begået relativ alvorlig kriminalitet, bliver næsten halveret, fra ca. 20 pct. i 1979 til 11 pct.

²⁶ Kyvsgaard, ovf.cit., s. 30. For børnekriminalitetens vedkommende (< 15 år) er statistikken for usikker til at konkludere noget ud fra, pga. ændringer i registreringspraksis i perioden.

²⁷ Kyvsgaard, ovf.cit., s. 29.

i 1989, og andelen, der hidtil i deres liv har været helt eller næsten helt lovlydige, øges fra ca. 5 pct. til tæt ved hver fjerde, 23 pct.²⁸

Særligt interessant er den ændring, der sker med »De lovlydige« fra 1979 til 1989. Der er nemlig ikke blot tale om en ændring i andelen af unge, men også i gruppens sammensætning og karakter. Hvor det i 1979 næsten udelukkende var piger, så var der i 1989 kun en lille overvægt af piger. Hvor »De lovlydige« i 1979 typisk var unge med skilsmissebaggrund, og/eller unge der boede alene med deres mor eller (i sjældne tilfælde) far, var dette de færreste i 1989 – til trods for at skilsmisseprocenten havde været stigende i den mellemliggende periode. Hvor »De lovlydige« i 1979 i udpræget grad kom fra lavstatushjem, især hjem hvor hovedforsørgeren var ufaglært arbejder, var der i 1989 ikke længere forskel mellem »De lovlydiges« baggrund og andre unges baggrund. Hvor »De lovlydige« unge i 1979 var de stille væsener i skolelivet, så udmærkede de sig i 1989 ved gennemsnitligt at klare sig bedre i skolen end andre og ved at trives bedre med skolen. Hvor »De lovlydige« i 1979 typisk i mindre grad deltog i organiserede fritidsaktiviteter, så var der ingen forskel i 1989. »De lovlydiges« børne- og ungdomsliv var dog ikke blevet fuldstændig »normaliseret« i 1989, idet de som gruppe fortsat noget sjældnere deltog i uorganiserede fritidsaktiviteter og noget sjældnere var sammen med jævnaldrende kammerater i fritiden.

Når man tillige ser på ændringer eller mangel på samme i holdninger til livets forskellige forhold og sig selv, træder en ændring frem, som ved siden af at være adfærdsmæssig i sammenhæng hermed også er normativ. Der synes ikke at være det samme oplevede forventningspres i retning af at begå eller deltage i kriminalitet som tidligere. Det synes at være blevet mere »acceptabelt« ikke at begå kriminalitet.

Ved siden af gentagelsen af »Gladsaxeundersøgelsen« i 1989 blev der i dette år tillige gennemført en tilsvarende undersøgelse i nordjyske landdistrikter²⁹ og året efter, i 1990, tillige i Allerød.³⁰ Set under ét har det vist

²⁸ Opdelingerne i kriminalitetsgrupper er ikke foretaget på fuldstændig samme måde i 1979 og 1989. I 1979 blev opdelingen foretaget på basis af en individuel gennemgang, hvor specificerede oplysninger om en række enkelte forhold med hensyn til alvorlighed og hyppighed var tilgængelige. I 1989 er opdelingen alene blevet foretaget på basis af de enkeltes oplysninger om, hvorvidt de har begået eller ikke begået forskellige typer af kriminalitet. Der er i en vis udstrækning taget hensyn til, hvor ofte enkelte specificerede former for kriminalitet er begået, men ikke alvorlighedsgraden for de enkelte forhold. Hvis man opdeler 1979 i kriminalitetsgrupper på samme måde som i 1989, får man formentlig betydeligt mindre forskelle end dem, der fremgår af opstilling 2.2. En beregning på et usikkert datagrundlag (= ikke fejlrrettet, hvilket desværre udgør de eneste »overlevende« data) vedrørende 1979-undersøgelsen tyder i så fald på en – i størrelsesordenen – vækst fra 1979 til 1989 i helt eller næsten helt lovlydige fra 19 til 23 pct., og et fald i de relativt mest kriminelles andel (»gengangerne«) fra 6 til 3 pct.

²⁹ Kyvsgaard, ovf.cit.

sig, at disse undersøgelser kan betragtes som landsrepræsentative, og for 1989/90³¹ har man således den første undersøgelse af selvrapporteret børne- og ungdomskriminalitet, der giver et billede af situationen for danske børn og unge som helhed.

Med disse undersøgelsers gentagelse i 1999,³² 2005³³ og 2010 kan der gives et billede af børne- og ungdomskriminalitetens udvikling i Danmark i de, i skrivende stund, seneste to årtier, fra 1989/90 til 2010.

Udviklingen 1989 til 2010

Som påpeget i indledningen er hovedformålet med nærværende publikation at give et kvalificeret bud på udviklingen i børne- og ungdomskriminaliteten de allerseneste år, dvs. fra undersøgelsen i 2005 til 2010.

Af opstilling 2.3 kan man se, hvordan det i denne periode er gået med den registrerede kriminalitet. Da selvrapporteringsundersøgelsen i 2005 hovedsagelig omfatter kriminalitet begået i 2004 og selvrapporteringsundersøgelsen i 2010 hovedsagelig kriminalitet begået i 2009, er det perioden fra 2004 til 2009, der sammenlignes. Tallene vedrører antal 10-14-årige mistænkt for straffelovsovertrædelser samt antal strafferetlige afgørelser vedrørende straffelovsovertrædelse for 15-17-årige unge. Bemærk, at opgørelsesenhederne for de 10-14-årige og de 15-17-årige er forskellige, hvorfor tallene her ikke umiddelbart kan sammenlignes med hinanden.

I 2004 blev 7.326 børn mellem 10 og 14 år mistænkt for at have begået en straffelovsovertrædelse, i 2009 var det »kun« 4.975.³⁴ Der er således tale om et ganske dramatisk fald på tæt ved en tredjedel på kun 5 år. Tages der hensyn til børnegenerationernes størrelse i de enkelte år, er hypigheden faldet fra 22 pr. 1.000 børn til 14 pr. 1.000 børn, dvs. med 36 pct. Faldet er størst for de mest talrige forbrydelser, butikstyverier, indbrudstyverier og »andre forbrydelser«, og mindst for personforbrydelser-

³⁰ Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard: »Allerødderne og kriminalitet. Ungdomsundersøgelsen i Allerød 1990«, Det Kriminalpræventive Råd, København, december 1990.

³¹ For enkeltheds skyld i det følgende omtalt som 1989, hvor 2 af de 3 undersøgelser er foretaget.

³² Flemming Balvig: »Risikoungdom. Ungdomsundersøgelse 1999«, Det Kriminalpræventive Råd, København, 2000.

³³ Flemming Balvig: »Den ungdom – om den stadigt mere omsiggribende lovlydighed i Danmark«, Det Kriminalpræventive Råd, København, 2006.

³⁴ De enkelte børn kan optræde flere gange i statistikken inden for samme år. Antallet af »forskellige« børn, der er blevet mistænkt, vil således være mindre.

ne. For voldens vedkommende er det »kun« netop 2009, der er lavere end 2004. Her synes der at have været en stigning til 2006, som så afløses af en faldende tendens. Antallet af seksualforbrydelser er meget lille og svinger meget fra år til år.

For de unge mellem 15 og 17 år er der sket en ændring fra 5.170 straffelovsafgørelser i 2004 til 4.465 i 2009. Der er således også her et fald, men det er »kun« på 14 pct. Tager man hensyn til, at der er blevet flere 15-17-årige, er faldet dobbelt så stort, 28 pct., og ikke langt fra faldet for de 10-14-årige. For denne aldersgruppe skiller afgørelser vedrørende butikstyverier sig ud ved ikke at være faldet så kraftigt som vold, indbrud og »andre forbrydelser«.

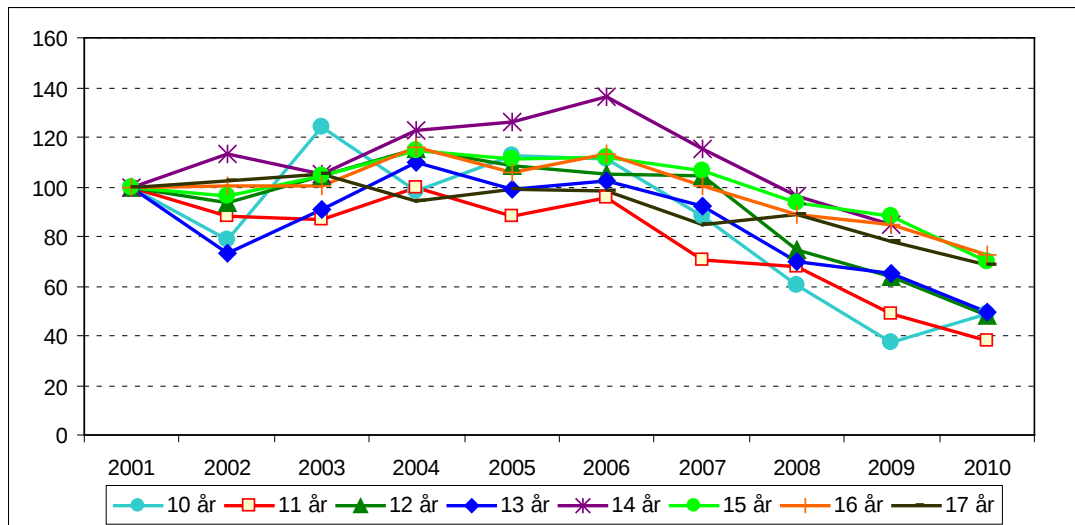
Opstilling 2.3. 10-14-årige børn mistænkt for straffelovsovertrædelse og antal strafferetlige afgørelser vedrørende straffelovsovertrædelse for 15-17-årige unge, 2004 til 2009.

	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	10-14	15-17	10-14	15-17	10-14	15-17	10-14	15-17	10-14	15-17	10-14	15-17
Vold mv.	840	1.152	1.025	1.136	1.210	1.221	1.199	1.111	975	1.018	792	936
Seksualforbr.	65	49	79	68	108	58	110	56	70	65	59	47
Butikstyveri	2.597	1.230	2.246	1.293	2.062	1.163	2.180	996	1.840	1.042	1.692	1.178
Indbrud	819	356	1.030	399	1.044	387	725	255	539	241	533	284
Andre forbr.	3.005	2.383	2.939	2.537	3.396	2.491	2.772	2.183	2.176	1.964	1.899	2.020
I ALT	7.326	5.170	7.319	5.433	7.820	5.320	6.986	4.601	5.600	4.330	4.975	4.465
Pr. 1.000 i aldersgruppe	22	29	21	29	22	27	20	23	16	21	14	21

Kilde: Justitsministeriets Forskningskontor: »Udviklingen i omfang og art af ungdomskriminalitet 2000-2009«, Justitsministeriet, august 2010; Justitsministeriets Forskningskontor: »Udviklingen i antal mistænkte børn under 15 år, 2001-2009«, Justitsministeriet, september 2010, jf. også »Kriminalitet 2009«, Danmarks Statistik, 2010, s. 17.

I opstilling 2.4 gives et grafisk billede af udviklingen i den registrerede børne- og ungdomskriminalitet, hvor der er taget højde for ændringer undervejs i antallet af børn og unge i forskellige aldersklasser. I grafen er medtaget udviklingen for årene umiddelbart forud for 2004 samt en estimering af tallene for 2010. Det fremgår dels, at der i den første halvdel af 00-erne totalt set nærmest var tale om stagnation, måske en mindre stigning, mens den faldende tendens først gør sig gældende fra 2007, samt at dette fald er fortsat ind i 2010.

Opstilling 2.4. Udviklingen i antal forhold, hvor børn er mistænkt, samt antal sigtelser mod 15-17-årige, pr. 1.000 i aldersgruppen 2001-2010. Indeks 2011 = 100.

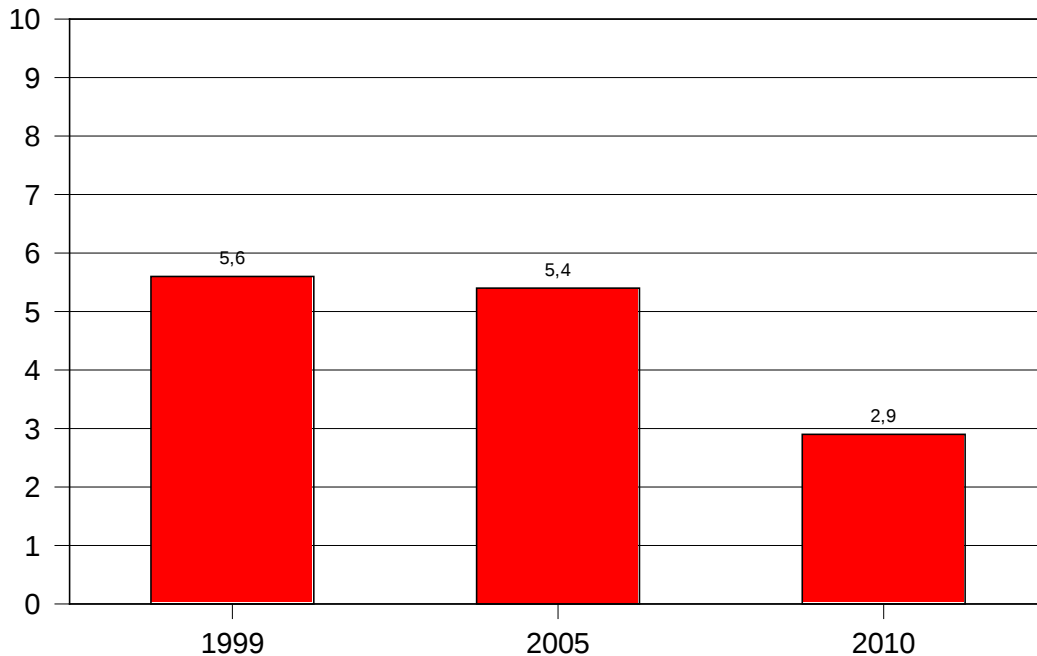
Kilde: »Udviklingen i børne- og ungdomskriminalitet«, Justitsministeriets Forskningskontor, December 2010, s. 2.

Resultaterne fra selvrapporteringsundersøgelserne gennemført i 1999, 2005 og 2010 understøtter billedet af først en stagnation og så et markant fald i den registrerede børne- og ungdomskriminalitet i 00-erne, jf. opstilling 2.5. I 1999 og 2005 var det 5-6 pct. af de 14-15-årige, der angav, at de 1 eller flere gange i løbet af deres liv havde været i konflikt med politiet på grund af en straffelovsovertrædelse. I 2010 er denne andel faldet til 3 pct. Forskellen er statistisk signifikant.³⁵ For andelen af unge, der angiver, at de en eller flere gange i løbet af deres liv har været i konflikt med politiet på grund af en færdselslovsovertrædelse, som f.eks. at have kørt over for rødt lys, kørt to på en cykel, udboret knallert m.v. er der et markant fald igennem hele perioden. I 1999 var det 21,4 pct., i 2005 16,2 pct. og i 2010 10,2 pct.³⁶

³⁵ $\gamma = -0,258$, $p = 0,000$.

³⁶ Fra 2005 til 2010: $\gamma = -0,168$, $p = 0,000$.

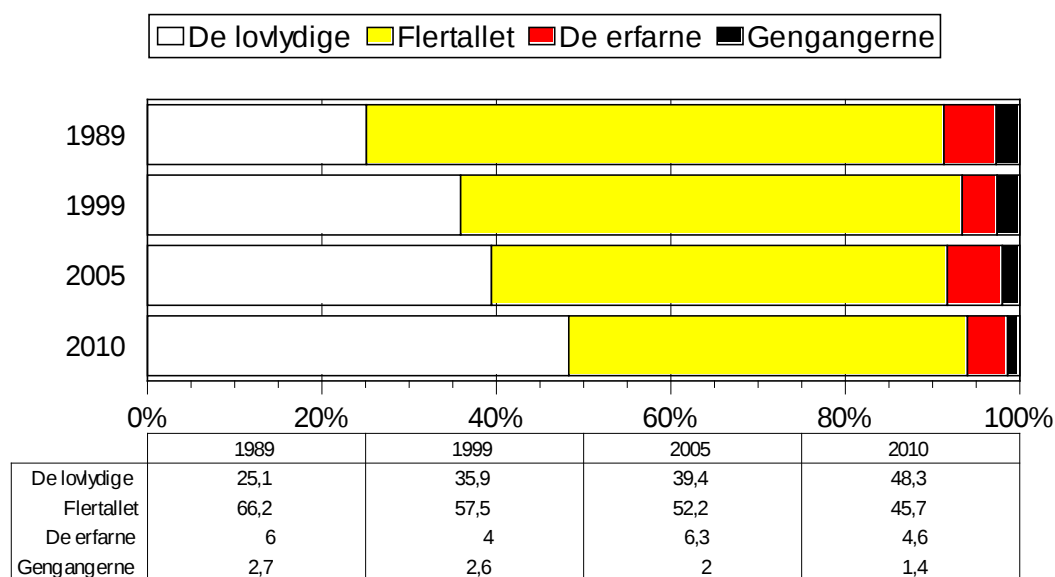
Opstilling 2.5. Procent unge, der i 1999, 2005 og 2010 ifølge egne angivelser nogensinde har været i konflikt med politiet på grund af en straffelovsovertrædelse (f.eks. butikstyveri, hærværk, indbrud, vold el.lign.). Selvrapporteringsundersøgelser; hele landet.

Den periode, der her især er i søgelyset, dvs. den sidste halvdel af 00-erne, har været præget af reformbestrebelse i politiet, anklagemyndigheden og ved domstolene. Det kan ikke udelukkes, at dette har påvirket sagsantal og afgørelser, ligesom eventuelle ændringer i anmeldelsestilbøjelighed osv. kan have spillet ind. Spørgsmålet er derfor, hvordan udviklingen har været i den *faktisk* begåede børne- og ungdomskriminalitet?

Helt som den registrerede kriminalitet og på trods af eventuel indflydelse fra politireform m.v. viser der sig at være sket et entydigt – og statistisk signifikant – fald i den andel af børn og unge, der har begået kriminalitet, jf. opstilling 2.6.

Opstilling 2.6. Procentvis fordeling af de unge i kriminalitetsgrupper i hele landet, 1989, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 23,131$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,168$, $p = 0,000$.

Udviklingen er særdeles bemærkelsesværdig. For første gang i selvrapporteringsundersøgelsernes næsten 50-årige historie viser »De lovydige« sig nemlig i 2010 at have udviklet sig til at være den største gruppe af alle. Tæt ved halvdelen af de 14-15-årige, 48 pct., har aldrig hidtil i deres liv stjålet i butikker, stjålet cykler el.lign., forhold som tidligere var langt mere udbredt. I 2005 var det 39 pct., i 1999 35 pct. og i 1989 25 pct. Der er tale om tæt ved en fordobling af de lovydiges andel i løbet af de sidste 20 år, og en øgning på tæt ved en fjerdedel bare de seneste 5 år.

Den gruppe, vi har valgt at benævne »Flertallet« – dvs. den gruppe der har begået mindre alvorlig kriminalitet – lever i 2010 ikke længere op til denne benævnelse. For første gang nogensinde udgør den nemlig ikke et flertal, men »kun« 46 pct. af de 14-15-årige. For 20 år siden var det 2 ud af 3, der befandt sig i flertals-gruppen.

Mens der gennem hele perioden fra undersøgelse til undersøgelse har været en stigning i de lovydiges andel og et fald i andelen af børn og unge, der har begået mindre alvorlig kriminalitet (»Flertallet«), gør det samme sig ikke gældende for den andel, der har begået relativ alvorlig kriminalitet. Her var der faktisk tale om en stigning i første halvdel af 00-erne, fra 6,6 pct. i 1999 til 8,3 pct. i 2005. Med 6,0 pct., der vedkender sig at have begået en eller flere relativt alvorlige straffelovsovertrædelser af de 14-15-årige i 2010, når man imidlertid tilbage til 1999-niveauet.

Ser vi alene på »Gengangerne«, dvs. de børn og unge der 3 eller flere gange har begået relativ alvorlig straffelovskriminalitet, drejede det sig i 2010 om 1,4 pct., også her den laveste andel registreret i 20-års perioden. I 2005 var det 2,0 pct., i 1999 2,6 pct. og i 1989 2,7 pct., hvilket –

hvis man tager decimalerne alvorligt – betyder tæt ved en halvering set over hele perioden fra 1989 til 2010.

Med andre ord: I den periode, hvor landsrepræsentative selvrapporteringsundersøgelser har været gennemført, har lovlydigheden blandt børn og unge aldrig været mere udbredt end i 2010. Når man betragter udviklingen i Gladsaxe, jf. tidligere omtale, samt omtale længere fremme, må det betragtes som givet, at vi ikke blot skal mindst 20 år tilbage, men i hvert fald mindst 30 år tilbage (før 1979) for at finde en mere lovlydig ungdom. Spørgsmålet er, *hvor* langt, vi skal tilbage? Skal vi længere tilbage end dengang børne- og ungdomskriminalitet med resultaterne fra den første landsomfattende selvrapporteringsundersøgelse i Danmark, »Sessionsundersøgelsen« blev »normaliseret«?

En undersøgelse gennemført i 2008/09³⁷ tyder på, at det er tilfældet. Denne undersøgelse gør det nemlig muligt – for første gang – på et rimeligt grundlag at kunne sammenligne den faktiske kriminalitet med »Sessionsundersøgelsen« fra 1964. Undersøgelsen i 2008/09 er også landsomfattende, og den omfatter de 15-24-årige unge, dvs. unge der har omtrent samme gennemsnitsalder som de unge i »Sessionsundersøgelsen«. Sammenligningen kan selvfølgelig kun foretages vedrørende drenge/mænd, fordi »Sessionsundersøgelsen« alene vedrørte denne gruppe. Endvidere er de eneste to former, for kriminalitet, der kan sammenlignes direkte, butikstyveri og indbrud. Til gengæld er det de to mest centrale former for kriminalitet set i forhold til den opdeling af de unge i kriminalitetsgrupper, vi benytter os af. I alle årene er det butikstyveri flest har begået blandt »Flertallet«, mens indbrud er den form for kriminalitet, flest har begået blandt »De kriminelle«, dvs. »De erfarne« og »Gengangerne«.

³⁷ Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec: »Når det er svært at være ung i DK – unges trivsel og mistrivsel i tal«, Center for Ungdomsforskning, 2010.

Opstilling 2.7. Andelen af i gennemsnit 19-20-årige mænd, der en eller flere gange i deres hidtidige liv nogensinde har begået butikstyveri eller indbrudstyveri, 1964 og 2008/09.

	Butikstyveri	Indbrudstyveri
»Sessionsundersøgelsen«, 1964	34%	6%
»Trivselsundersøgelsen«, 2008/09	19%	4%

Kilder: "Sessionsundersøgelsen", Vagn Greve, 1972, ovf.cit., s. 49 (andel af oplyste). »Trivselsundersøgelsen«, Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec, 2010, ovf.cit., s. 197

Forekomsten af butikstyveri og indbrudstyveri er markant mindre blandt de unge mænd i 2008/09 sammenholdt med de unge mænd i 1964. I 2008/09 var det mere end hver tredje – 34 pct. – der havde begået et eller flere butikstyverier, mens det i 2008/09 er mindre end hver femte, 19 pct. Hvor det i 1964 var 6 pct., der en eller flere gange havde begået indbrudstyveri, var det 4 pct. i 2008/09.

Dette tyder på, at vi mindst skal tilbage til dengang i 1950-erne og begyndelsen af 1960-erne, da man måske nok havde en forestilling om, at børne- og ungdomskriminalitet ikke var så sjælden en foreteelse endda, men hvor den officielle kriminalstatistik – hvorfra de eneste facts, man havde at holde sig til, stammede – tegnede et billede af børne- og ungdomskriminalitet som »unormal« og »ualmindelig«. Historisk er det jo ikke så længe siden, 14-15-årige børn og unge slet ikke var børn og unge, men voksne samfundsmæssigt set. Måske står vi derfor i 2010 med de mest lovlydige børn og unge, vi nogensinde har haft i Danmark?

Tyverier og hærværk

De unge er blevet udspurgt om hele 23 forskellige specifikke former for tyveri. Opstilling 2.8 viser, hvor mange der i henholdsvis 2005 og 2010 *ikke* inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet havde begået disse forskellige former for tyveri.

For tyveri fra biler, henholdsvis uaflåste og aflåste, er lovlydigheden mindsket, men det drejer sig om en minimal ændring på decimalen, som er langt fra statistik signifikans.

Der er også mange af de 21 af de 23 former for tyveri, hvor lovlydigheden er øget, hvor det ligeledes blot drejer sig om en minimal ændring, men for de 4 af tyverierne, hvor lovlydigheden i 2005 var mindst, er der tale om en statistisk signifikant mere udbredt lovlydighed. Hertil kommer

yderligere 3 former for tyveri, hvor tendensen i mere lovlydig retning er statistisk signifikant.

Opstilling 2.8. Procent unge i 2005 og 2010 som *ikke* havde begået forskellige former for tyveri inden for det seneste år forud for udsørgnings-tidspunktet (hele landet).

<i>Ikke ...</i>	2005	2010	Statistisk signifikans (y)
Butikstyveri	84,3	89,9	0,243***
Cykeltyveri	87,4	89,9	0,122*
Tyveri fra skole	87,8	91,0	0,170**
Tyveri fra klub el.lign.	93,6	96,3	0,289**
Knallerttyveri	96,4	96,6	0,040
Tyveri fra taske	97,0	98,1	0,235
Tyveri uden for butik	97,3	98,4	0,254
Indbrud virksomhed	97,4	98,6	0,291*
Tyveri fra garderobe	97,5	97,8	0,056
Tyveri af del af knallert	97,7	98,4	0,186
Tyveri af del fra cykel	97,8	98,0	0,164
Tyveri af del fra bil	97,9	99,4	0,555**
Indbrud beboelse	98,3	98,5	0,067
Indbrud garage/kælder	98,3	98,5	0,067
Tyveri fra skolebibliotek	98,3	99,3	0,438*
Biltyveri	98,4	98,9	0,200
Tyveri fra uaf låst bil	98,6	98,4	-0,077
Motorcykeltyveri	99,3	99,6	0,264

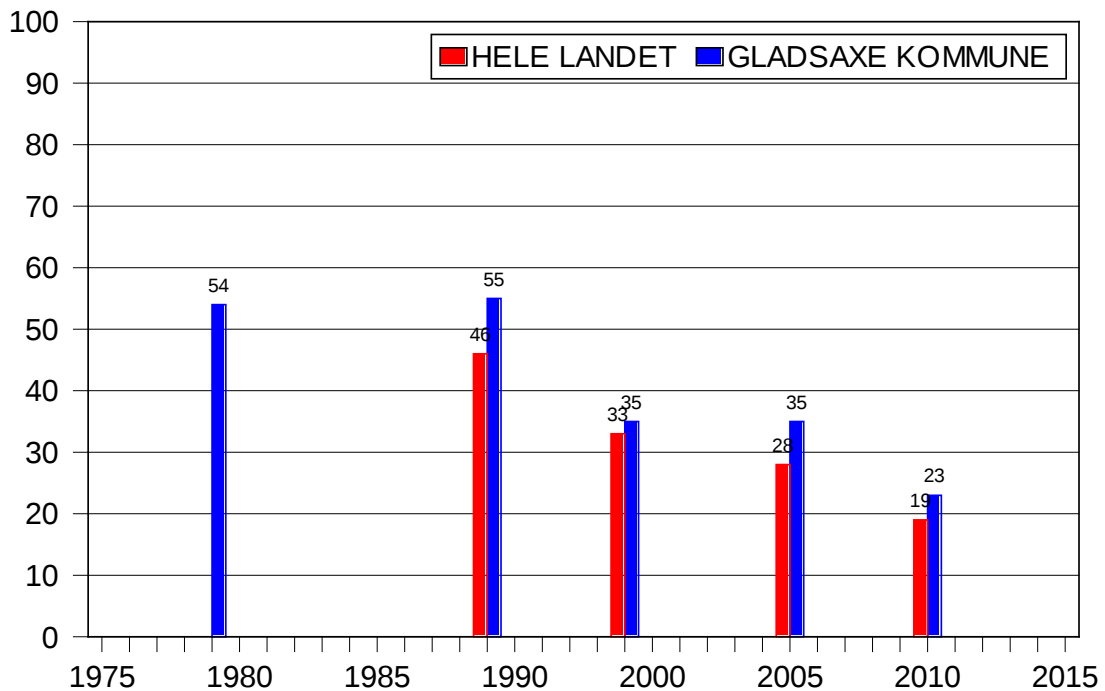
<i>Ikke ...</i>	2005	2010	Statistisk signifikans (y)
Tyveri fra aflåst bil	99,3	99,2	-0,026
Tasketyveri fra ung	99,5	99,8	0,539
Tasketyveri fra voksen	99,5	99,6	0,143
Tyveri af del af motorcykel	99,6	99,9	0,702
Tyveri fra kommune- bibliot.	99,7	99,9	0,584

Note: * = signifikant på 5% 's niveau, ** = signifikant på 1% 's niveau, *** = signifikant på 0,1% 's niveau.

I det tæt ved halve århundrede, hvor selvrapporteringsstudier har været gennemført i Danmark, har tyverier fra forældrene været det tyveriområde, hvor lovydigheden har været mindst udbredt,³⁸ men herefter er kommet butikstyveri. Det nye i 2010 er, at forekomsten af butikstyveri og cykeltyveri nu ligger på niveau med hinanden, men baggrunden herfor er ikke, at cykeltyverier de seneste år er blevet mere udbredt blandt de 14-15-årige. Baggrunden er, at den faldende tendens har været stærkere for butikstyveri end for cykeltyveri.

³⁸ Se herom længere fremme.

Opstilling 2.9. Procent unge der en eller flere gange i deres liv har begået butikstyveri, blandt henholdsvis unge i Gladsaxe kommune (1979 til 2010) og i hele landet (1989 til 2010).

Fra 1989 til 2010 er der sket mere end en halvering i den andel af de 14-15-årige, der en eller flere gange i deres liv, har stjålet eller forsøgt at stjæle noget i en butik, fra 46 til 19 pct. For de unge i Gladsaxe kommune, som vi kan følge tilbage til 1979, var det i såvel 1979 som 1989 flertallet af de unge – henholdsvis 54 og 55 pct. – der havde begået butikstyveri en eller flere gange, mens det i 2010 er mindre end hver fjerde (23 pct.). Også for de unge i denne del af landet er der således tale om mere end en halvering, jf. opstilling 2.9.

Opstilling 2.10. Procent unge i 2005 og 2010 som *ikke* har begået hærværk eller lavet graffiti inden for det seneste år forud for udsørgnings-tidspunktet (hele landet).

<i>Ikke ...</i>	2005	2010	Statistisk signifikans (y)
Hærværk	85,0	91,2	0,291***
Graffiti	93,0	91,5	-0,105

Note: * = signifikant på 5%’s niveau, ** = signifikant på 1%’s niveau, *** = signifikant på 0,1%’s niveau.

»Har du alene eller sammen med andre med vilje ødelagt gadelygter, vejskilte, vinduer eller bakspejle og lignende på biler eller andre køretøjer, eller skåret i sæder på busser eller tog, lavet større ødelæggelser på skoler eller andre steder?« Sådan er spørgsmålet om »hærværk« formuleret i undersøgelserne. Fra 2005 til 2010 viser der sig at være en betydelig og signifikant større lovlydighed med hensyn til hærværk, afgrænset på denne måde. Hvor det i 2005 var 85 pct., der *ikke* havde begået hærværk inden for det seneste år, er det i 2010 91 pct., jf. opstilling 2.10. Lidt i den anden retning er det gået med hensyn til at lave graffiti, men forskellen mellem 2005 og 2010 er ikke statistisk signifikant.

Vold og trusler

Vi har i denne rapport benyttet os af forholdsvis løse og varierende betegnelser for den »kriminalitet«, der er i fokus. Det burde dog være fremgået, at det i helt overvejende grad har drejet sig om ejendoms kriminalitet såsom forskellige former for tyveri og hærværk. Opdelingen i de fire kriminalitetsgrupper er en opdeling baseret på, hvor ofte og hvilke former for tyverier/røverier, man har begået.

Baggrunden herfor er af historisk karakter. I »Sessionsundersøgelsen« fra 1964 blev der spurgt om 18 forskellige kriminalitetsformer. Ikke et eneste af dem vedrørte vold. Det nærmeste, man kom, var et spørgsmål om røveri, hvor motivet jo imidlertid typisk er af berigelsesmæssig karakter. I »Silkeborgundersøgelsen« fra 1974 blev de unge i 8. klasse spurgt, om de nogensinde uden for skoletiden havde tævet eller slået nogen ned. Det viste sig at være tilfældet for mere end hver sjette, men det er tankevækkende, at dette resultat ikke vakte nogen større opmærksomhed, da det blev offentliggjort i midten af 1970-erne.³⁹ I »Gladsaxeundersøgelsen« fra 1979 blev der spurgt om udsathed for vold, dvs. hvor mange der havde været udsat for trusler og/eller at blive slået på eller få tæv – uanset om det var i skolen eller uden for. Selv om det viste sig, at mere end hver tredje af de unge var blevet truet – 35 pct. – og mere end hver fjerde var blevet slået på eller havde fået tæsk – 26pct. – så vakte heller ikke dette opmærksomhed. Fokus i offentligheden var dengang på tyverier og hærværk. Symptomatisk var det, at selve anledningen til gennemførelse af »Gladsaxeundersøgelsen« i 1979 var nogle bande problemer. Disse bander var internt og eksternt præget af en del vold, men interessen var koncentreret om deres mulige tyverier, hærværk o.lign. Først med selvrapporteringsundersøgelsen i 1999 får vi en mere omfattende belysning

³⁹ Det er ikke nærværende forfatter bekendt, hvorfor man udelukkende spurgte om vold *uden for* skoletiden. Det *kunne* skyldes, at vold i skoletiden var velkendt og blev anset for forholdsvis almindeligt forekommende, så at det derfor blev vurderet som for selvfølgeligt og trivielt at spørge om.

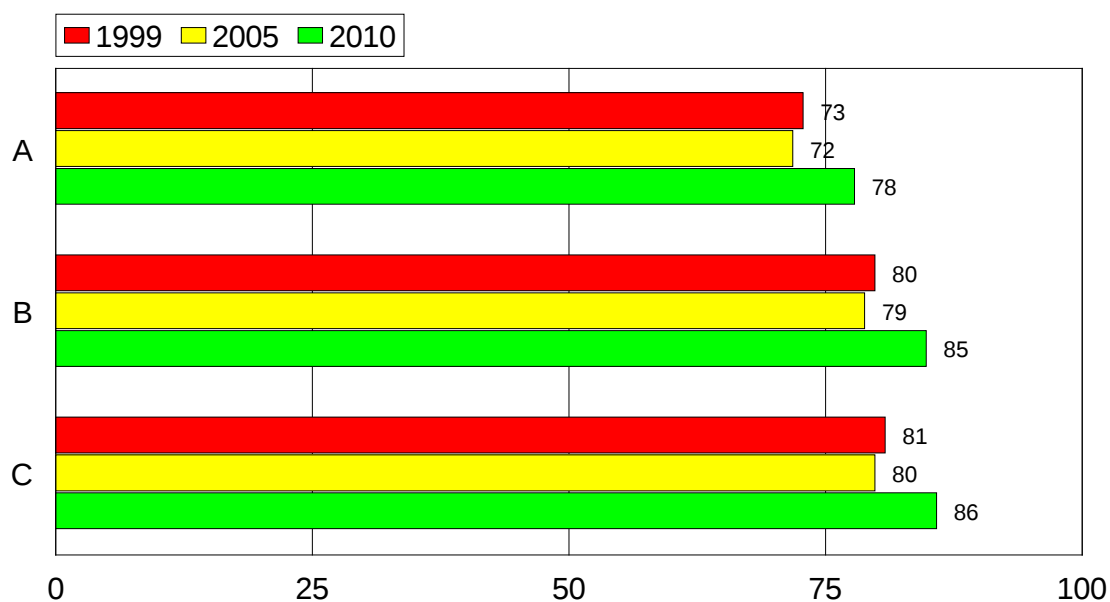
af børne- og ungdomsvolden, analyseret ud fra såvel et gerningsperson- som et offerperspektiv.

Hvor børne- og ungdomskriminaliteten indtil langt ind i slutningen af forrige århundrede samfundsmæssigt nærmest blev betragtet som synonymt med spørgsmål om ejendoms kriminalitet, er det i vore dage i langt højere grad personkriminaliteten, og herunder ikke mindst volden, der er i fokus. Forklaringen herpå kunne tænkes at være, at der – som vi nu har set det faktisk er tilfældet – er sket en markant nedgang i børns og unges tyverier og hærværk, mens vold, trusler o.lign. er øget?

Undersøgelserne i 1999, 2005 og 2010 indeholder 3 indikatorer på i hvilken udstrækning, de unge har været involveret i vold som gerningspersoner. Indikatorerne vedrører, om man har været i slagsmål, om man har truet andre med tæv, og/eller om man har slået eller tævet andre – i alle tilfælde inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet.

Mens forskellene er få og små fra 1999 til 2005, viser der sig at være sket et markant fald i børne- og ungdomsvolden fra 2005 til 2010, jf. opstilling 2.11.

Opstilling 2.11. Procent unge i hele landet, der *ikke* inden for det seneste år har været i slagsmål, *ikke* har truet andre med tæv og/eller som *ikke* har slået eller tævet andre, 1999 til 2010.

A: Pct. der *ikke* har været i slagsmål seneste år.

B: Pct. der *ikke* har truet andre med tæv seneste år.

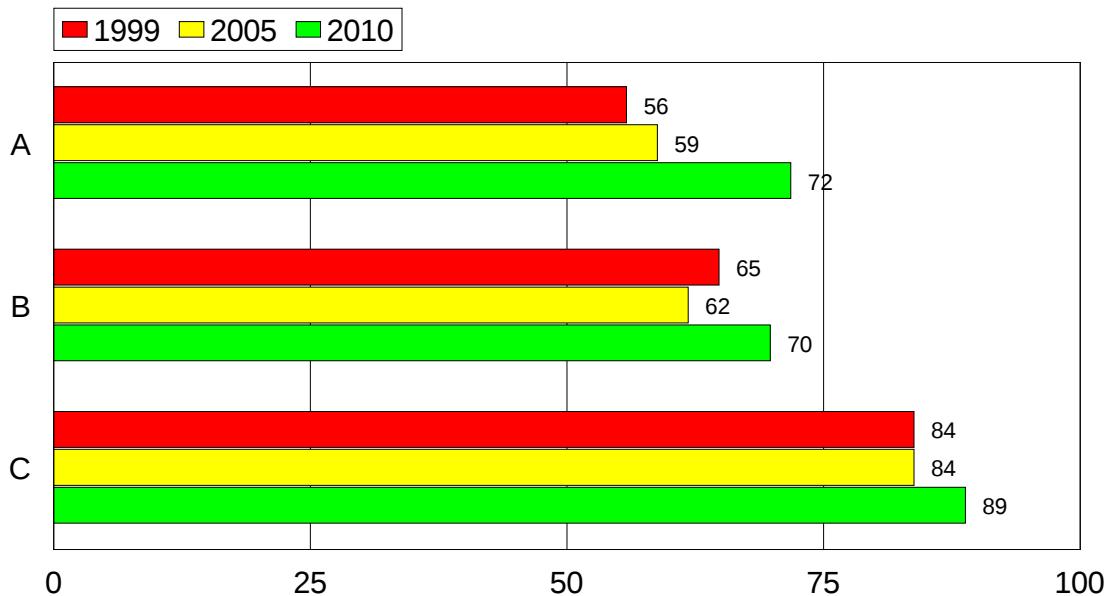
C: Pct. der *ikke* har slået eller tævet andre seneste år.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 14,599$, $df = 3$, $p = 0,002$. $\gamma = 0,152$, $p = 0,000$. B: $X^2 = 17,357$, $df = 3$, $p = 0,001$. $\gamma = 0,198$, $p = 0,000$. C: $X^2 = 25,784$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,191$, $p = 0,000$.

Andelen af unge, der *ikke* har været i slagsmål er øget fra 72 til 78 pct., andelen, der *ikke* har truet andre med tæv, er øget fra 79 til 85 pct., og andelen, der *ikke* har slået eller tævet andre seneste år, fra 80 til 86 pct. For alle tre indikatorer er den øgede lovlighed statistisk signifikant.

Billedet er præcis det samme, når børne- og ungdomsvolden ansues ud fra en vidne- og offersynsvinkel, jf. opstilling 2.12. Forskellene mellem 1999 og 2005 er små, mens andelen, der *ikke* har overværet eller været vidne til, at andre unge har været i slagsmål eller været voldelige, er øget fra 59 pct. i 2005 til 72 pct. i 2010. Andelen af de unge, der *ikke* personligt er blevet truet med tæv, er øget fra 62 til 70 pct., og andelen, der *ikke* er blevet slået eller tævet seneste år, fra 84 til 89 pct. Igen er forskellene statistisk signifikante.

Opstilling 2.12. Procent unge i hele landet, der *ikke* inden for det seneste år har overværet eller været vidne til, at andre unge har været i slagsmål eller været voldelige seneste år, *ikke* selv er blevet truet med tæv og/eller som *ikke selv* er blevet slået eller tævet, 1999 til 2010.

A: Pct. der *ikke* har overværet eller været vidne til, at andre unge har været i slagsmål eller været voldelige seneste år.

B: Pct. der *ikke* er blevet truet med tæv seneste år.

C: Pct. der *ikke* er blevet slået eller tævet seneste år.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 52,570$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,252$, $p = 0,000$. B: $X^2 = 29,550$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,178$, $p = 0,000$. C: $X^2 = 14,876$, $df = 3$, $p = 0,002$. $\gamma = 0,192$, $p = 0,000$.

Om man primært vil kalde røveri for en ejendomsforbrydelse eller en personforbrydelse afhænger af, hvad man lægger vægt på. I 2005 var det 97,9 pct. af de 14-15-årige, der *ikke* inden for det seneste år havde begået røveri, i 2010 98,3 pct.⁴⁰ Tendensen i retning af, at færre begår røveri, er ikke statistisk signifikant.

En væsentlig problemstilling i forbindelse med spørgsmålet om vold og trusler om vold er besiddelse af våben. I 2005 havde 94 pct. af de unge inden for det seneste år ikke haft en dolk eller en kniv (med mere end 7 cm lang klinge) med på steder, hvor det ikke er tilladt at medbringe sådanne knive, og 86 pct. sagde, at de *ikke* var ejer af andre typer af våben, som de vidste eller mente at vide var forbudte. I 2010 er de tilsvarende

⁴⁰ $\gamma = 0,114$, $p = 0,417$.

procenter 95 og 88. Det er en lille bevægelse i lovlydig retning, men den er ikke stor nok til at være statistisk signifikant.

Opstilling 2.13. Procent unge i 2005 og 2010 som *ikke* det seneste år har haft en ulovlig kniv med på steder, hvor dette ikke er tilladt, og/eller som *ikke* er i besiddelse af andre typer af våben, som de ved eller tror er forbudte (hele landet).

<i>Ikke ...</i>	2005	2010	Statistisk signifikans (p)
Ikke medbragt ulovlig kniv, hvor dette ikke er tilladt	94,2	95,0	0,083
Ikke i besiddelse af anden type ulovligt våben	85,9	87,7	0,078

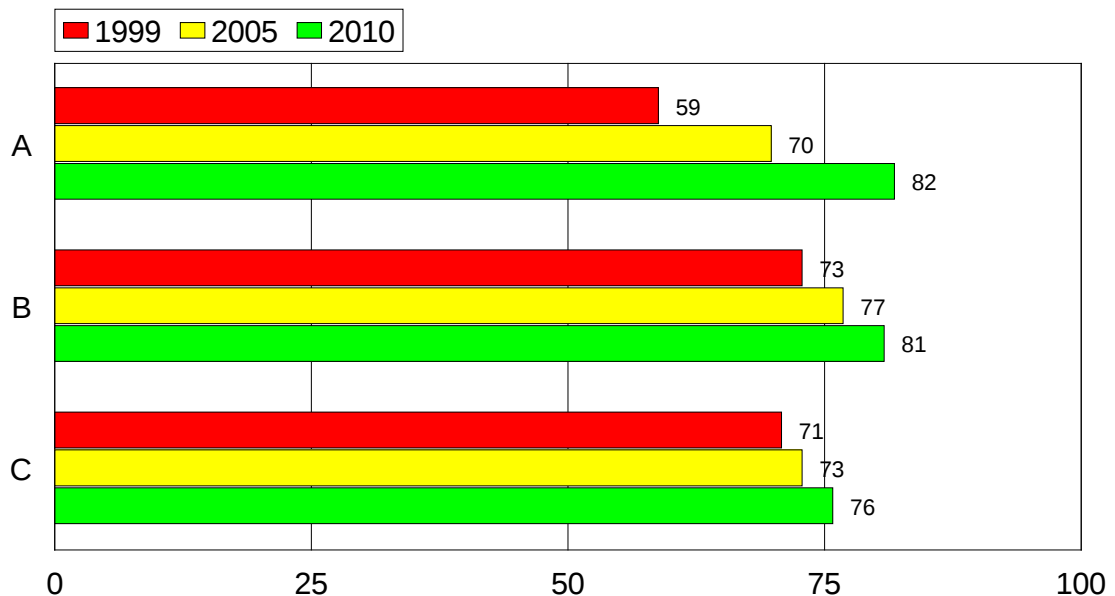
Note: * = signifikant på 5% 's niveau, ** = signifikant på 1% 's niveau, *** = signifikant på 0,1% 's niveau.

Mobning

Således som verden og lovene er indrettet, er mobning ikke nødvendigvis kriminelt, heller ikke selv om mobberen er over den kriminelle lavalder. På grund af det slægtskab og den overlapning, der kan være med vold og trusler, og ofte er, samt den betydelige lidelse og smerte for børn og unge, der kan være konsekvenserne af mobning, er det naturligt at medtage denne problematik i en belysning af børns og unges lovlydighed.

Fra 1999 til 2005 skete der en markant stigning i den andel af de 14-15-årige, der *ikke* inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet alene eller sammen med andre havde drillet eller mobbet en anden elev, så denne elev blev ked af det, fra 59 til 70 pct. Fra 2005 til 2010 er der sket yderligere en markant, og statistisk signifikant stigning, således at man i 2010 er oppe på 82 pct., der siger, at de ikke har drillet eller mobbet andre, jf. opstilling 2.14.

Opstilling 2.14. Procent unge i hele landet, der *ikke* aktuelt eller inden for det seneste år har været involveret i mobning el.lign. i skolen, 1999 til 2010.

A: Pct. der *ikke* det seneste år alene eller sammen med andre har drillet eller mobbet en elev, så han eller hun blev ked af det.

B: Pct. der *ikke* synes, at der er nogen på skolen, der er på nakken af dem.

C: Pct. der *aldrig* føler sig holdt udenfor af de andre elever i klassen.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 58,341$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,317$, $p = 0,000$. B: $X^2 = 6,310$, $df = 2$, $p = 0,043$. $\gamma = 0,115$, $p = 0,013$. C: $X^2 = 5,664$, $df = 2$, $p = 0,059$. $\gamma = 0,073$, $p = 0,090$.

Der er tillige sket nogle mindre øgninger over hele perioden i den andel unge, der *ikke* synes, at der er nogen på den skole, hvor de går, der er på nakken af dem, og/eller som føler at de aldrig bliver holdt udenfor af de andre lever i klassen. Fra 2005 til 2010 er udviklingen her dog enten kun lige netop statistisk signifikant eller ikke statistisk signifikant. En nærmere granskning af undersøgelsesernes indikatorer vedrørende mobning peger på, at det hovedsagelig, og måske alene, er med hensyn til hvor mange, der mobber, at udviklingen har været positiv, mens det ikke er tilfældet med hensyn til, hvor mange der bliver mobbet. Med hensyn til, om man nogensinde har været udsat for mobning eller drilleri fra sine klassekammerater, så man har haft lyst til at blive hjemme, svarede 41 pct. bekræftende hertil i 2005, 43 pct. i 2010.⁴¹ For det samme vedrørende det sene-

⁴¹ $\gamma = 0,442$, $p = 0,020$.

ste år var tallene 15 og 14 pct.⁴² I 2005 var det 9 pct. der svarede, at de inden for det seneste år en eller flere gange var blevet væk fra skole, fordi de var bange for at gå derhen på grund af andres drilleri, vold eller mobning. I 2010 var det 8 pct.⁴³

Incivil adfærd

Ved siden af ejendoms kriminalitet, personkriminalitet og mobning er de unge blevet spurgt om 13 andre forhold, som i mangel af et bedre begreb her blot under ét benævnes »incivil adfærd«. Man kunne også have valgt »generende adfærd« eller »problematisk adfærd«. Det omfatter et bredt spektrum af nogle få kriminelle og en lang række ikke kriminelle handlinger, der kan skabe problemer for de unges omgivelser, og ofte i høj grad også for de unge selv. For nogle af handlingernes vedkommende betyder ændringer ikke nødvendigvis, at flere eller færre unge har opført sig anderledes end tidligere. Det kan også helt eller delvis bero på, at omgivelsernes tolerance kan have ændret sig, eksempelvis når det drejer sig om at være blevet skældt ud af mennesker, man ikke kender, på gaden.

Hvorom alting er, så er tendensen klar. Fra 2005 til 2010 er de her medtagne »incivile handlinger« for langt de flestes vedkommende blevet mindre udbredte. Kun med hensyn til længerevarende udeblivelser fra skole, og med hensyn til hvor mange der er stukket af hjemmefra en eller flere gange inden for det seneste år, er der tendenser til ændring i modsat retning. Ingen af disse ændringer er statistisk signifikante.

For de 12 ændringer i mere »lovlydig« retning, er de 5 af dem statistisk signifikante. Det er blevet endnu mere udbredt og almindeligt end tidligere *ikke* at køre på udboret knallert, *ikke* at stjæle tobak hjemme, *ikke* at tage alkohol med i klub/forening, hvor dette ikke er tilladt, og *ikke* at blive smidt ud af klub/forening eller fra grillbar/diskotek/værtshus på grund af sin opførsel.

⁴² $\gamma = -0,629$, $p = 0,050$.

⁴³ $\gamma = -0,091$, $p = 0,172$.

Opstilling 2.15. Procent unge i 2005 og 2010 som *ikke* har foretaget sig forskellige former for incivil adfærd inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet (hele landet).

<i>Ikke ...</i>	2005	2010	Statistisk signifikans (γ)
Tyveri af alkohol hjemme	69,9	72,2	0,056
Skældt ud af fremmede voksne på gaden, fordi de ikke syntes, man opførte sig pænt	71,4	73,6	0,043
Kørt på udboret knallert	73,5	81,0	0,212***
Taget alkohol med i klub eller forening, hvor dette ikke var tilladt	77,8	86,5	0,294***
Tyveri af penge hjemme	79,4	81,4	0,062
Udboret knallert	87,9	90,0	0,107

<i>Ikke ...</i>	2005	2010	Statistisk signifikans (y)
Tyveri af tobak hjemme	88,7	91,3	0,145*
Udeblevet fra skole to eller flere dage i træk uden tilladelse hjemmefra	90,2	88,6	-0,087
Udeblevet en nat hjemmefra uden at fortælle forældre det først	91,8	92,8	0,072
Blevet bedt om at forlade forening eller klub, fordi man ikke opførte sig, som de ville have det	92,0	94,1	0,039*
For sjovt forsøgt at forskrække ældre mennesker, så de blev bange	93,3	94,6	0,111
Stukket af hjemmefra	93,8	93,7	-0,008
Blevet bedt om at forlade grillbar, diskotek eller værtshus, fordi man ikke opførte sig, som de ville have det	94,6	96,6	0,247**

Note: * = signifikant på 5%’s niveau, ** = signifikant på 1%’s niveau, *** = signifikant på 0,1%’s niveau.

De fleste af de forhold, hvor ændringerne har været størst, er direkte relateret til brug af rus- og nydelsesmidler – eller kan indirekte være det – hvorfor man kunne forestille sig, at ændringerne er relateret til et ændret forbrug af nydelses- og rusmidler.

Rus- og nydelsesmidler

Den simple forklaring på, at flere og flere unge ikke stjæler tobak fra forældrene kunne være, at der er færre og færre forældre der ryger, og derfor færre hjem med tobak. I hvert fald *er* der færre hjem med tobak. I 2005 angav 65 pct., at deres far ikke røg, i 2010 er det 72 pct., en øgning på 7 procentpoint. For mødrene er de tilsvarende procenter 69 og 76, ligeledes en øgning på 7 procentpoint. Samlet betyder det, at der er en stigning fra 52 til 60 procent af 14-15-årige unge, der har forældre, der ikke ryger.

Opstilling 2.16. Procentfordeling af unge med hensyn til forbrug af tobak, 2005 og 2010 (hele landet).

	2005	2010
Har aldrig røget	49	57
Har prøvet at ryge	32	25
Festryger	9	8
Daglig ryger	10	10
I ALT	100	100

$\chi^2 = -0,111$, $p = 0,001$.

For de unges vedkommende øges andelen, der aldrig har prøvet at ryge tobak, fra 49 pct. i 2005 til 25 pct. i 2010. Rekrutteringen til den øgede andel tobaksmæssigt helt afholdende ser imidlertid ud til at være fra den gruppe, der ellers ville prøve at ryge, men som i øvrigt ikke ville gå videre til at blive festryger eller daglig ryger. Der er nemlig ingen signifikant ændring i hverken den andel af de 14-15-årige, der ryger til fester (9 og 8 pct.) eller i andel daglige rygere (10 og 10 pct.).

Opstilling 2.17. Procentfordeling af unge med hensyn til hvor ofte de drikker sig fulde, 2005 og 2010 (hele landet).

	2005	2010
Aldrig	40	43
Sjældent	30	31
En gang om måneden eller oftere	30	26
I ALT	100	100

$\chi^2 = -0,127$, $p = 0,033$.

Med hensyn til alkohol er der også sket en øgning af de helt afholdende; »afstående« ville måske være en bedre betegnelse for denne situation, når det drejer sig om de helt unge om alkohol. I 2005 var der 12 pct., der aldrig havde drukket alkohol (en øl, et glas vin eller et glas spiritus), i 2010 16 pct. Andelen af unge, der ikke havde drukket alkohol inden for det seneste år, var 18 pct. i 2005 og 20 pct. i 2010 – og inden for de sidste 14 dage henholdsvis 38 og 44 pct. Andelen af 14-15-årige, der aldrig drikker sig fulde, er øget fra 40 til 43 pct., og andelen, der drikker sig fulde mindst en gang om måneden, er tilsvarende – signifikant – mindsket fra 30 til 26 pct.

Mens det endnu ikke ifølge nogen lov i sig selv er forbudt for 14-15-årige at besidde og *bruge* tobak og alkohol, er dette tilfældet for narkotika.⁴⁴ Vi har alene belyst de unges forbrug af hash, som det dog vides fra andre undersøgelser primært er det stof, der bruges, hvis der altså overhovedet bruges narkotika. Opstilling 2.18 viser, at andelen af de unge, der *ikke* har brugt hash inden for de seneste 12 måneder forud for udspejgningstidspunktet, øges fra 87 pct. i 2005 til 90 pct. i 2010. Denne øgning er statistisk signifikant.⁴⁵

⁴⁴ En del af forbruget kan dog være foretaget af unge under den kriminelle lavalder eller af unge over den kriminelle lavalder, men mens de var under 15 år.

⁴⁵ Tallene for »nogensinde« er ikke meget forskellige herfra, men forskellen er her ikke statistisk signifikant. I 2005 var det 86 pct., der aldrig havde prøvet at ryge hash, 5 pct. der havde prøvet det en enkelt gang, og 9 pct. der havde prøvet det flere gange. De tilsvarende tal for undersøgelsen i 2010 var 89, 4 og 7 pct. $\chi^2 = -0,106$, $p = 0,058$.

Opstilling 2.18. Procentfordeling af unge med hensyn til hvor ofte de har brugt hash inden for det seneste år, 2005 og 2010 (hele landet).

	2005	2010
Ikke brugt hash	87	90
1 gang	5	4
Flere gange	8	6
I ALT	100	100

$\gamma = -0,127$, $p = -0,033$.

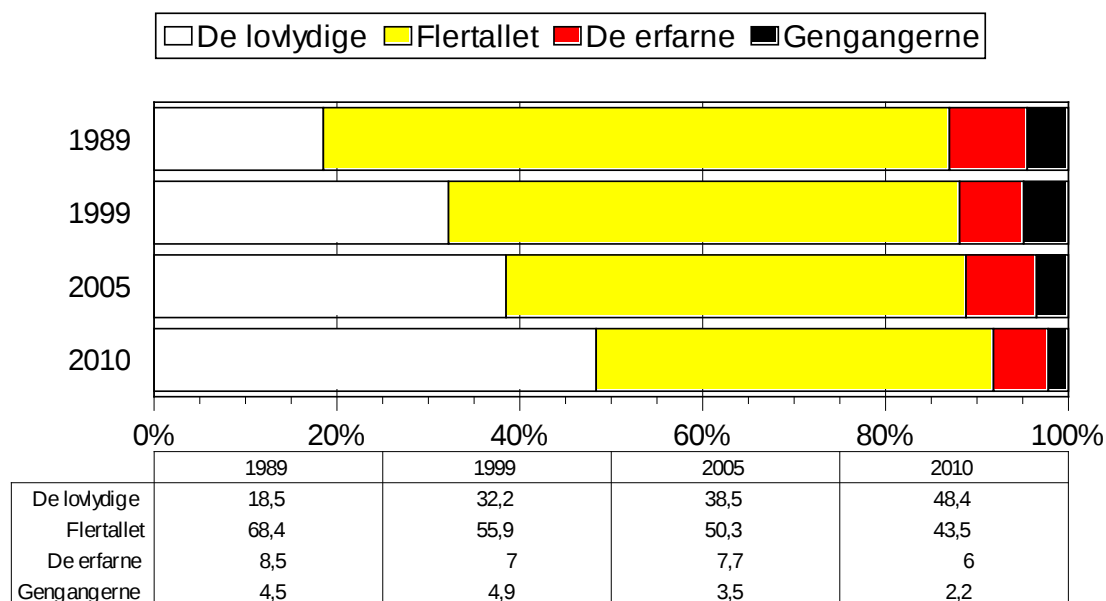
Køn

Af de i alt 56 forskellige specifikke adfærdsformer, der strækker sig over hele spektret fra alvorlig kriminalitet til mere uskyldige ting, som man med rette kan diskutere, om det overhovedet med rimelighed giver mening at betragte som »problematiske«, er der ikke i et eneste tilfælde fundet signifikante fald i de unges »lovlydighed«. For langt de fleste »uheldige« adfærdsformer er udviklingen fra 2005 til 2010 gået i retning af større »lovlydighed«. I mange tilfælde er disse ændringer ganske betydelige og statistisk signifikante.

Det skal på ingen måde hævdes, at vi herved har haft alle de adfærdsformer, som kunne være relevante under lup. Det har helt overvejende været de traditionelle kriminalitetsproblemer og de traditionelle problematikker i det hele taget. Billedet, ikke mindst af udbredelsen, kunne tænkes at blive ganske anderledes, hvis vi f.eks. havde inddraget færdselslovs-overtrædelser (i større omfang end den smule, vi har gjort) og/eller måske især ulovlig kopiering af musik, computerspil o.lign.

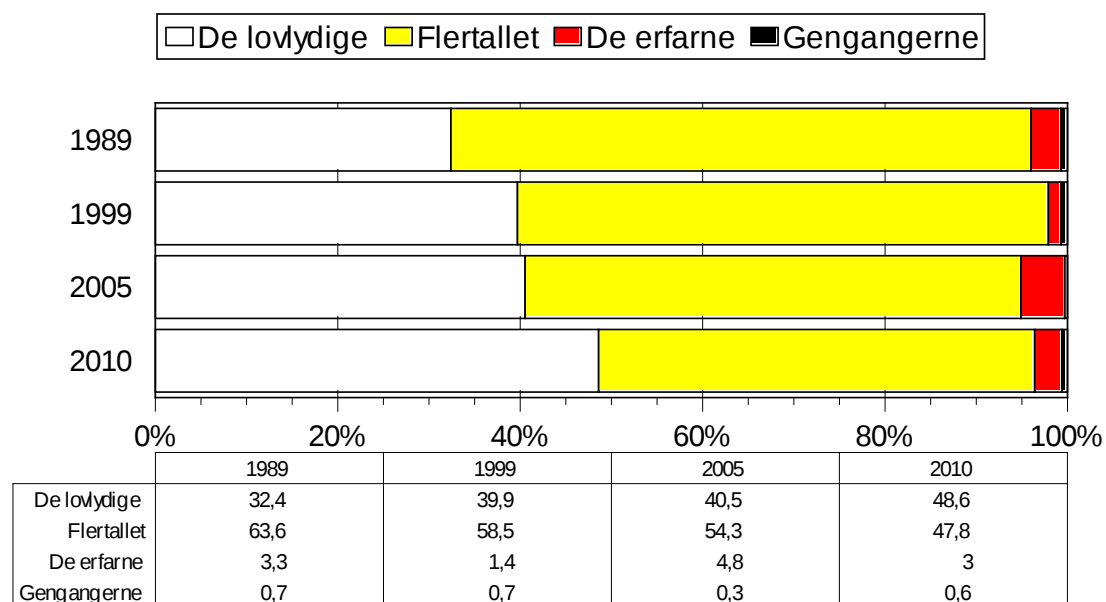
Med dette fremhævet både som balast og begrænsning skal vi vende tilbage til grupperingen af de unge i overordnede traditionelle lovlydigheds- og kriminalitetsgrupper og forsøge at afdække, hvor generel tendensen mod øget lovlydighed er for forskellige grupper af unge.

Opstilling 2.19. Procentvis fordeling af drenge i kriminalitetsgrupper i hele landet, 1989, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 14,308$, $df = 3$, $p = 0,003$. $\gamma = 0,180$, $p = 0,000$.

Opstilling 2.20. Procentvis fordeling af piger i kriminalitetsgrupper i hele landet, 1989, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 10,944$, $df = 3$, $p = 0,012$. $\gamma = 0,157$, $p = 0,002$.

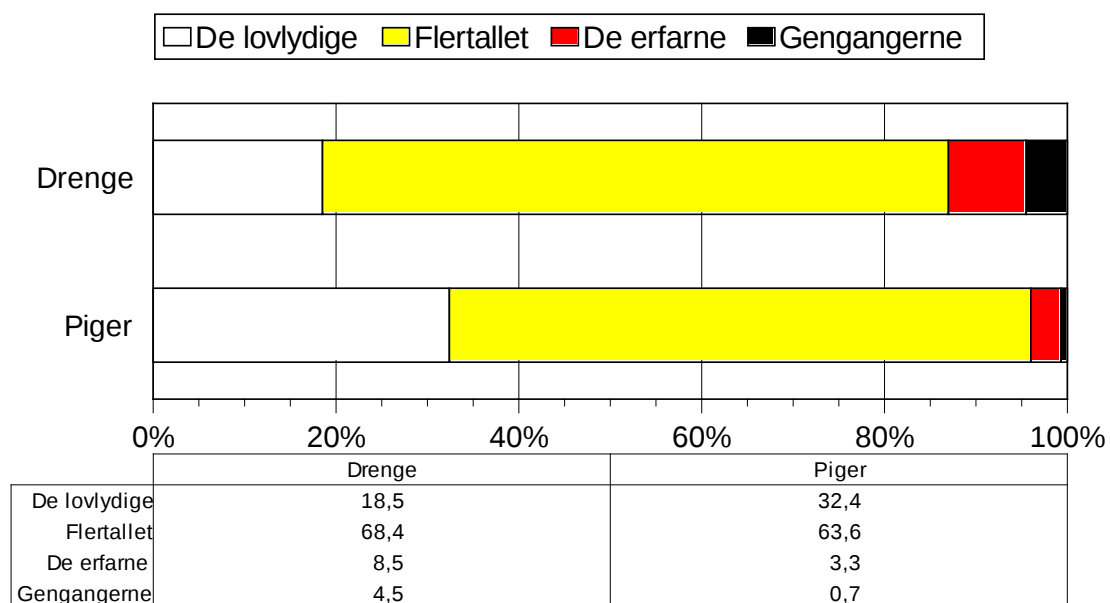
Historisk har børne- og ungdomskriminalitetsproblemet, på mange måder med rette, primært været blevet betragtet som en drenge-problematik. Begrebet »drengeastreger« kommer ikke af ingenting. I løbet af 1990-erne udviklede der sig et stigende fokus på kvinders, i særdeleshed pigers, kriminalitet. Anledningen var forskellige spektakulære episoder med piger involveret og tilsyneladende særlige problemer hermed. »Drengeastreger« fik sin pendant i det noget voldsommere begreb »vilde piger«.

I opstilling 2.10 vises udviklingen for drenge og i opstilling 2.21 for piger. For såvel drenge som piger viser der sig at være sket en markant stigning i andel helt lovlydige. Først og fremmest er det blandt drengene, lovlydigheden er blevet mere udbredt. I 1989 var færre end hver femte dreng at finde blandt »De lovlydige« (19 pct.), i 2010 er det næsten hver anden (48 pct.). Øgningen i andel lovlydige drenge gør sig gældende gennem hele perioden og er markant fra undersøgelse til undersøgelse.

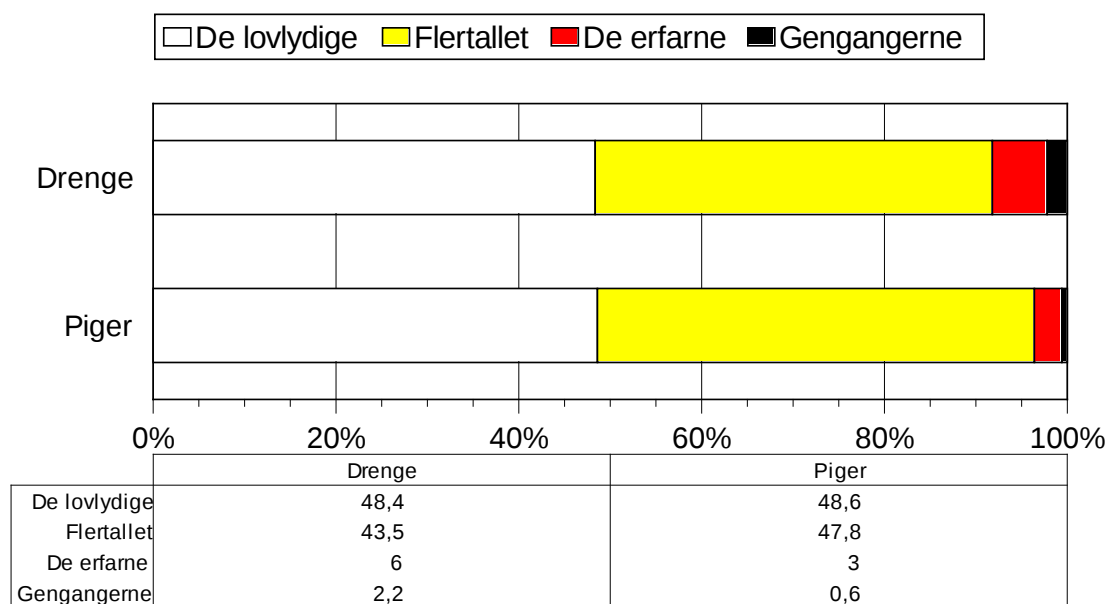
Også blandt pigerne er der en øgning af »De lovlydige«, men den er hverken så konsistent eller så kraftig som for drengenes vedkommende. Hvor det i 1989 var omkring hver tredje af pigerne, der var at finde blandt de mest lovlydige (32 pct.), var det omkring hver anden i 2010 (49 pct.). Den stærkeste øgning af lovlydigheden sker for pigernes del i 1990-erne samt i den seneste periode, mens der ikke er nogen betydende forskel mellem »De lovlydiges« andel i 1999 og i 2005.

For både drenge og piger beror udviklingen primært på en mindskelse af den andel af de unge, der begår mindre alvorlig kriminalitet såsom butikstyveri, cykeltyveri mv., dvs. af »Flertallet«. For drengene er der dog også tale om en mindskelse af den andel, der begår relativ alvorlig kriminalitet, dvs. indbrudstyveri, biltyveri m.v. »De kriminelle«, bestående af »De erfarne« og »Gengangerne« udgjorde 13 pct. blandt drengene i 1989, 12 pct. i 1999, 11 pct. i 2005 og 8 pct. i 2005. Faldet set over hele perioden er statistisk signifikant. For pigernes del udgjorde »De kriminelle« såvel ved periodens start i 1989 som ved dens slutning i 2010 4 pct., og der er i det hele taget ikke nogen klar tendens over tid, hvorfor vi må konkludere, at den øgede lovlydighed for pigernes vedkommende alene vedrører den relativt mindre alvorlige kriminalitet.

Opstilling 2.21. Procentvis fordeling af drenge og piger i kriminalitetsgrupper i hele landet, 1989.

Opstilling 2.22. Procentvis fordeling af drenge og piger i kriminalitetsgrupper i hele landet, 2010.

Udviklingen har betydet, at kriminalitetsbilledet for drenge og piger er kommet til at ligne hinanden mere og mere. Det er forsøgt visualiseret i opstilling 2.21 (vedrørende 1989) og 2.22 (vedrørende 2010). Hvor der i 1989 var tæt ved dobbelt så mange helt lovlydige piger som drenge, er der i 2010 ingen forskel. Hvor der relativt set i 1989 var mere end 3 gange så mange drenge med relativt alvorlig kriminalitet, er der i 2010 »kun« dobbelt så mange.

Det skal understreges, at denne situation ikke er fremkommet på grund af øget kriminalitet blandt pigerne, men fordi pigernes relativt alvorlige kriminalitet ikke som drengenes er faldet, og fordi pigerne mindre alvorlige kriminalitet ikke er faldet så stærkt som drengenes.

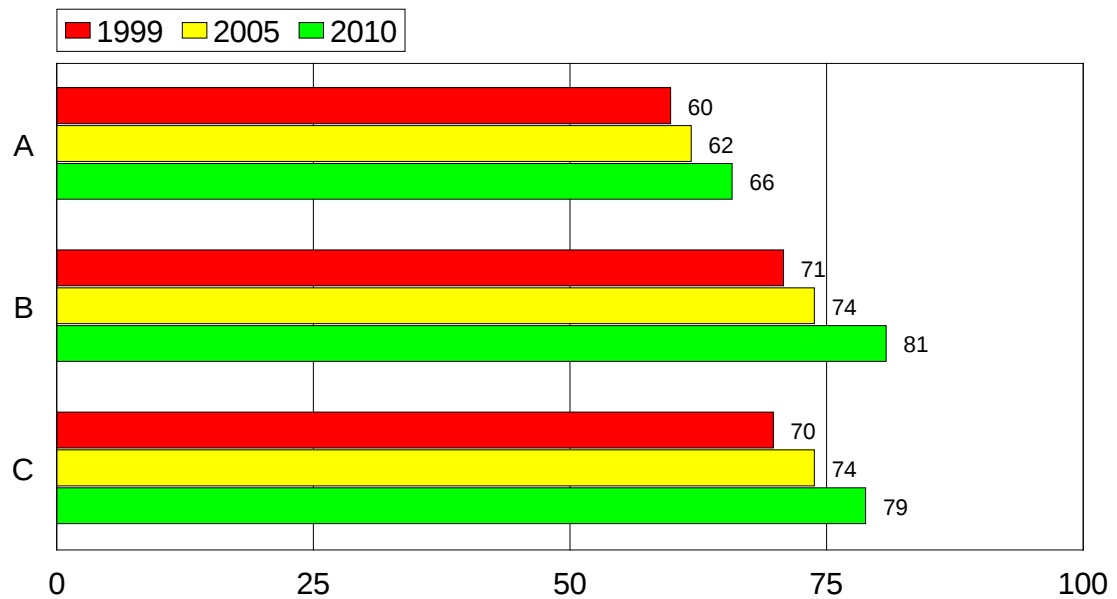
Begrebet »de vilde piger« har mest været knyttet til en forestilling om øget vold blandt piger og kvinder, og kun i mindre grad til berigelseskriminalitet. Faktisk påviste undersøgelsen i 2006 en, omend svag, så dog en stigning i andel piger, der på en eller anden måde havde været involveret i vold.

I Opstilling 2.23-2.28 er tilføjet undersøgelsesresultaterne for 2010 med hensyn til omfanget af vold og mobning blandt piger og drenge. Heraf kan man se, at volden ikke er fortsat med at stige blandt piger, tværtimod. Der er en klar tendens til, at færre piger har været involveret i vold sammenlignet med 2005. Herved er voldsniveauet for pigerne tilbage og endog i visse henseender lavere end i 1999. Særlig markant er den øgede andel af piger, der *ikke* har været vidne til, at andre unge har været i slagsmål. Det var 54 pct. i 1999, 59 pct. i 2005 og 68 pct. i 2010.

Med hensyn til pigernes mobning var der nærmest stagnation fra 1999 til 2005, mens der er sket et signifikant fald fra 2005 til 2010. 67 pct. af pigerne havde efter eget udsagn og egen vurdering ikke mobbet andre det seneste år forud for udspørgningstidspunktet i 1999. I 2010 er denne andel vokset til 82 pct.

For drengenes vedkommende er udviklingen konsistent og bemærkelsesværdig. Samtlige de 9 indikatorer, der indgår i opstillingerne vedrørende vold og mobning, viser en nedgang, fra 1999 til 2005 og igen fra 2005 til 2010. Mange af ændringerne er betydelige og statistisk signifikante. Færre drenge tæver eller slår andre, færre truer, færre involverer sig i slagsmål, færre har i det hele taget været vidne til slagsmål, færre udsættes for trusler, færre udsættes for at blive slået eller få tæv, færre mobber, færre synes at der er nogen, der er på nakken af dem i skolen, og færre synes de bliver holdt udenfor i klassen.

Opstilling 2.23. Procent drenge i hele landet, der *ikke* inden for det seneste år har været i slagsmål, *ikke* har truet andre med tæv og/eller som *ikke* har slået eller tævet andre, 1999 til 2010.

A: Pct. der *ikke* har været i slagsmål seneste år.

B: Pct. der *ikke* har truet andre med tæv seneste år.

C: Pct. der *ikke* har slået eller tævet andre seneste år.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 3,630$, $df = 3$, $p = 0,304$. $\gamma = 0,082$, $p = 0,100$. B: $X^2 = 9,776$, $df = 3$, $p = 0,032$. $\gamma = 0,169$, $p = 0,005$. C: $X^2 = 19,354$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,141$, $p = 0,016$.

Opstilling 2.24. Procent piger i hele landet, der *ikke* inden for det seneste år har været i slagsmål, *ikke* har truet andre med tæv og/eller som *ikke* har slået eller tævet andre, 1999 til 2010.

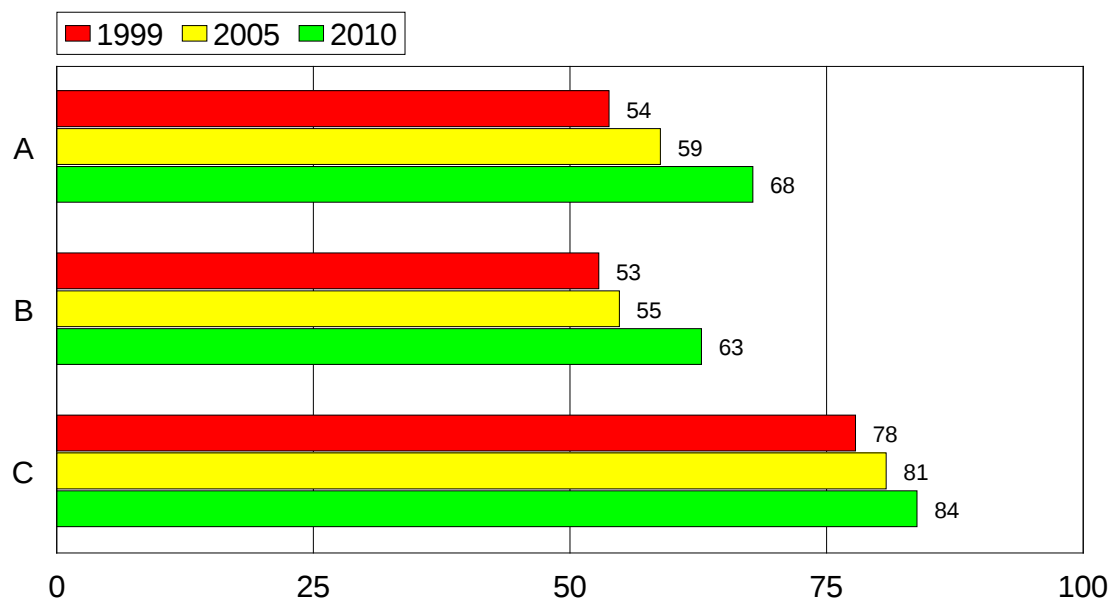
A: Pct. der *ikke* har været i slagsmål seneste år.

B: Pct. der *ikke* har truet andre med tæv seneste år.

C: Pct. der *ikke* har slået eller tævet andre seneste år.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 16,569$, $df = 3$, $p = 0,001$. $\gamma = 0,268$, $p = 0,000$. B: $X^2 = 8,196$, $df = 3$, $p = 0,042$. $\gamma = 0,213$, $p = 0,007$. C: $X^2 = 9,860$, $df = 3$, $p = 0,020$. $\gamma = 0,272$, $p = 0,002$.

Opstilling 2.25. Procent drenge i hele landet, der *ikke* inden for det seneste år har overværet eller været vidne til, at andre unge har været i slagsmål eller været voldelige seneste år, *ikke* selv er blevet truet med tæv og/eller som *ikke selv* er blevet slået eller tævet, 1999 til 2010.

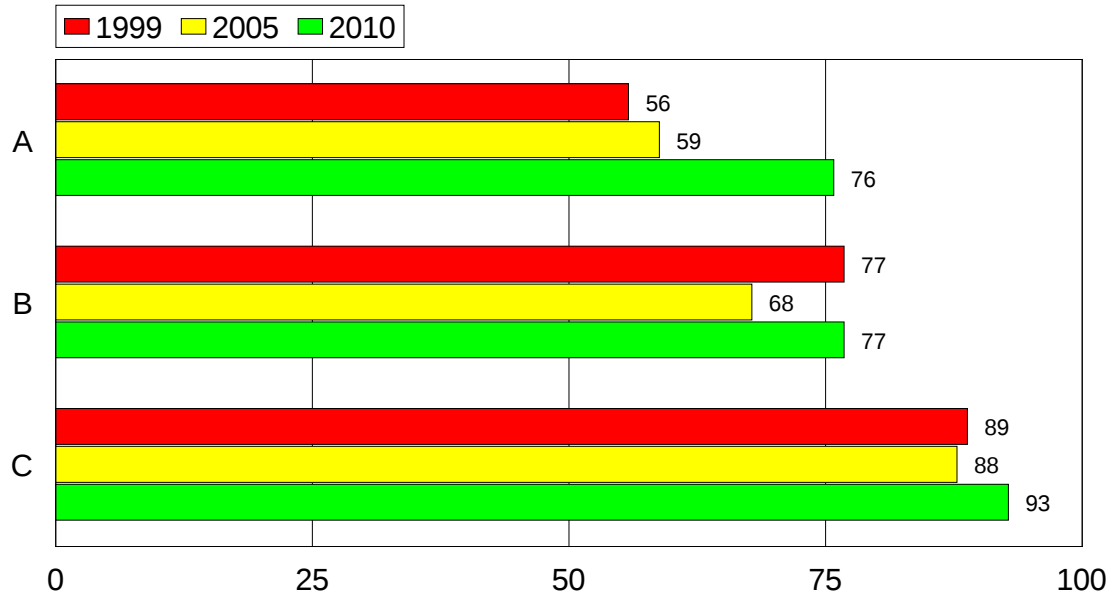
A: Pct. der *ikke* har overværet eller været vidne til, at andre unge har været i slagsmål eller været voldelige seneste år.

B: Pct. der *ikke* er blevet truet med tæv seneste år.

C: Pct. der *ikke* er blevet slået eller tævet seneste år.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 11,962$ df = 3, $p = 0,008$. $\gamma = 0,168$, $p = 0,001$. B: $X^2 = 18,269$, df = 3, $p = 0,000$. $\gamma = 0,155$, $p = 0,001$. C: $X^2 = 4,070$, df = 3, $p = 0,254$. $\gamma = 0,098$, $p = 0,151$.

Opstilling 2.26. Procent piger i hele landet, der *ikke* inden for det seneste år har overværet eller været vidne til, at andre unge har været i slagsmål eller været voldelige seneste år, *ikke* selv er blevet truet med tæv og/eller som *ikke selv* er blevet slået eller tævet, 1999 til 2010.

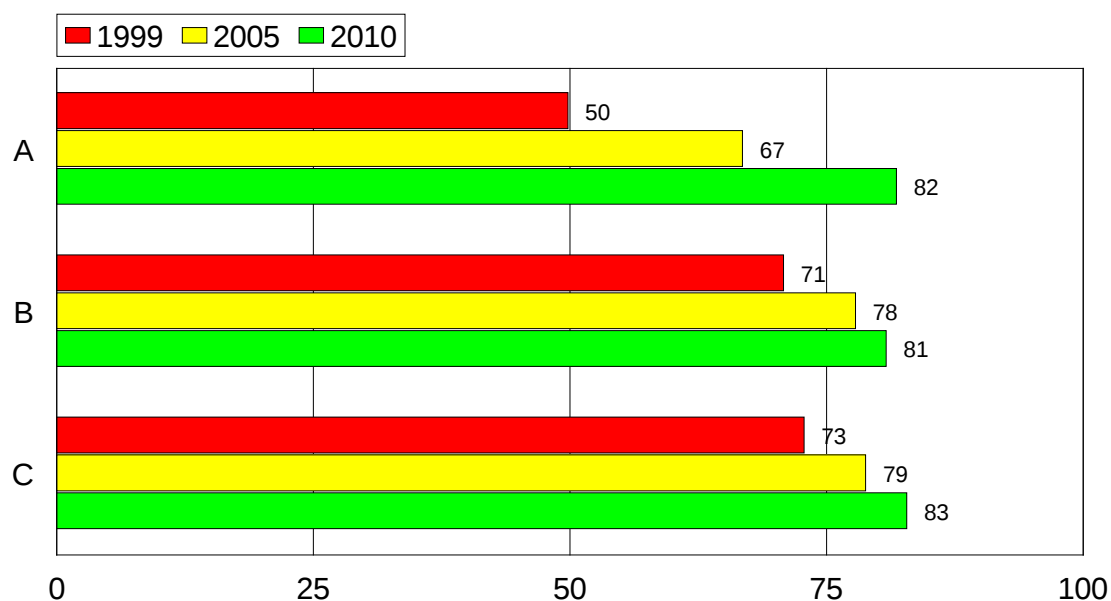
A: Pct. der *ikke* har overværet eller været vidne til, at andre unge har været i slagsmål eller været voldelige seneste år.

B: Pct. der *ikke* er blevet truet med tæv seneste år.

C: Pct. der *ikke* er blevet slået eller tævet seneste år.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 48,138$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,350$, $p = 0,000$. B: $X^2 = 12,987$, $df = 3$, $p = 0,005$. $\gamma = 0,199$, $p = 0,000$. C: $X^2 = 13,411$, $df = 3$, $p = 0,004$. $\gamma = 0,308$, $p = 0,001$.

Opstilling 2.27. Procent drenge i hele landet, der *ikke* aktuelt eller inden for det seneste år har været involveret i mobning el.lign. i skolen, 1999 til 2010.

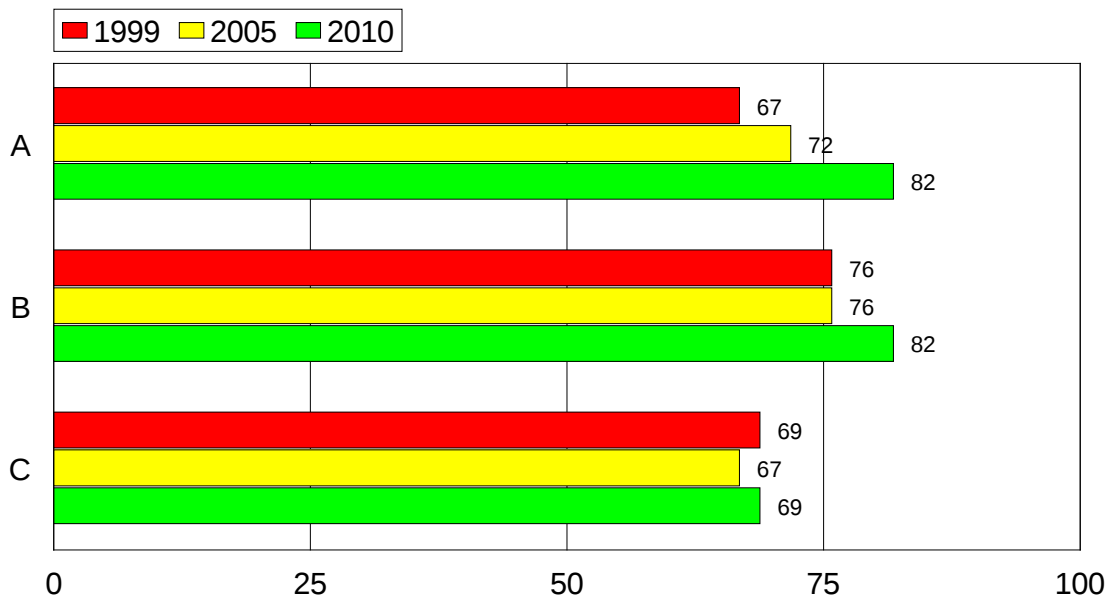
A: Pct. der *ikke* det seneste år alene eller sammen med andre har drillet eller mobbet en elev, så han eller hun blev ked af det.

B: Pct. der *ikke* synes, at der er nogen på skolen, der er på nakken af dem.

C: Pct. der *aldrig* føler sig holdt udenfor af de andre elever i klassen.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 40,376$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,359$, $p = 0,000$. B: $X^2 = 1,867$, $df = 2$, $p = 0,393$. $\gamma = 0,086$, $p = 0,188$. C: $X^2 = 5,732$, $df = 2$, $p = 0,057$. $\gamma = 0,125$, $p = 0,068$.

Opstilling 2.28. Procent piger i hele landet, der *ikke* aktuelt eller inden for det seneste år har været involveret i mobning el.lign. i skolen, 1999 til 2010.

A: Pct. der *ikke* det seneste år alene eller sammen med andre har drillet eller mobbet en elev, så han eller hun blev ked af det.

B: Pct. der *ikke* synes, at der er nogen på skolen, der er på nakken af dem.

C: Pct. der *aldrig* føler sig holdt udenfor af de andre elever i klassen.

Fra 2005 til 2010: A: $X^2 = 518,554$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,259$, $p = 0,000$. B: $X^2 = 6,390$, $df = 2$, $p = 0,041$. $\gamma = 0,150$, $p = 0,022$. C: $X^2 = 1,505$, $df = 2$, $p = 0,471$. $\gamma = 0,049$, $p = 0,385$.

Der er stadig i 2010 et stykke vej til pigernes lavere voldsniveau, men den stærkere nedgang i drenge-volden end pige-volden har betydet, at forskellen er mindsket.

Alder

Selvrapporteringsundersøgelserne omfatter unge, der ikke er udvalgt på basis af alderstrin, men på basis af klassetrin (8. klasse). Langt de fleste er 14 eller 15 år, men udvælgelsen betyder, at vi i forhold til den samlede generation af 14- og 15-årige i Danmark, får en overrepræsentation af de ældste 14-årige og af de yngste 15-årige. Følgelig må man forvente, at for aldersrelaterede fænomener, som vi ved bl.a. en række forskellige kriminalitetsformer er, vil de 14-årige og 15-årige i undersøgelserne ligner hinanden mere end de 14- og 15-årige i Danmark som helhed. Sandsynligvis forstærkes dette af, at klassetrin kan være af større betydning end alderstrin, og at undersøgelserne kun omfatter børn på et enkelt klassetrin.

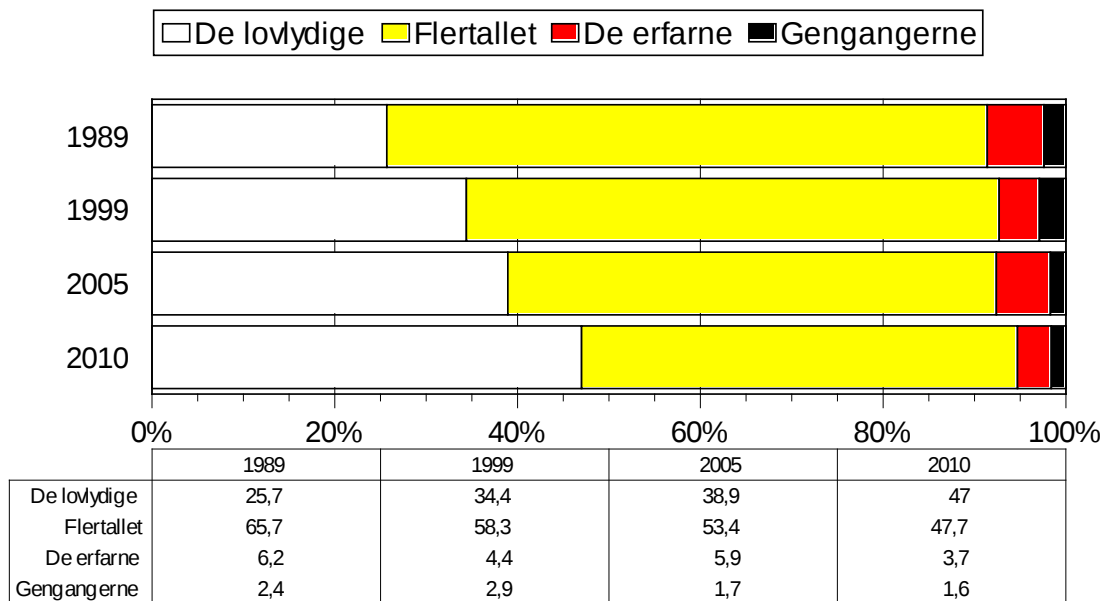
Det interessante ved en sammenligning mellem de 14-årige og de 15-årige er derfor først og fremmest udviklingen, jf. opstilling 2.29 og 2.30. De seneste undersøgelser er gennemført i foråret 2010, umiddelbart før den kriminelle lavalder blev sænket fra 15 til 14 år den 1. juli 2010. Mens de 14-årige i foråret 2010 alle har begået deres eventuelle kriminalitet, mens de har været under den kriminelle lavalder, kan de 15-åriges kriminalitet være begået, mens de over den kriminelle lavalder, og/eller mens de var under den kriminelle lavalder.

Uanset hvornår kriminaliteten er begået, finder vi et meget ensartet billede. Lovlydigheden er stegt betragteligt fra 1989 til 2010 for såvel de 14-årige som de 15-årige. For begge grupper sker den stærkeste øgning i »De lovlydige« dels i 1990-erne og dels de seneste år, dvs. i årene lige forud for nedsættelsen af lavalderen, fra 2005 til 2010.

Andelen af 14-årige, der har begået relativ alvorlig kriminalitet, mindskes fra 9 pct. i 1989 til 5 pct. i 2010, den laveste andel i hele 20-års perioden. For de 15-årige mindskes den tilsvarende andel fra 9 til 6 pct., men her var der lidt færre i 1999 (5 pct.).

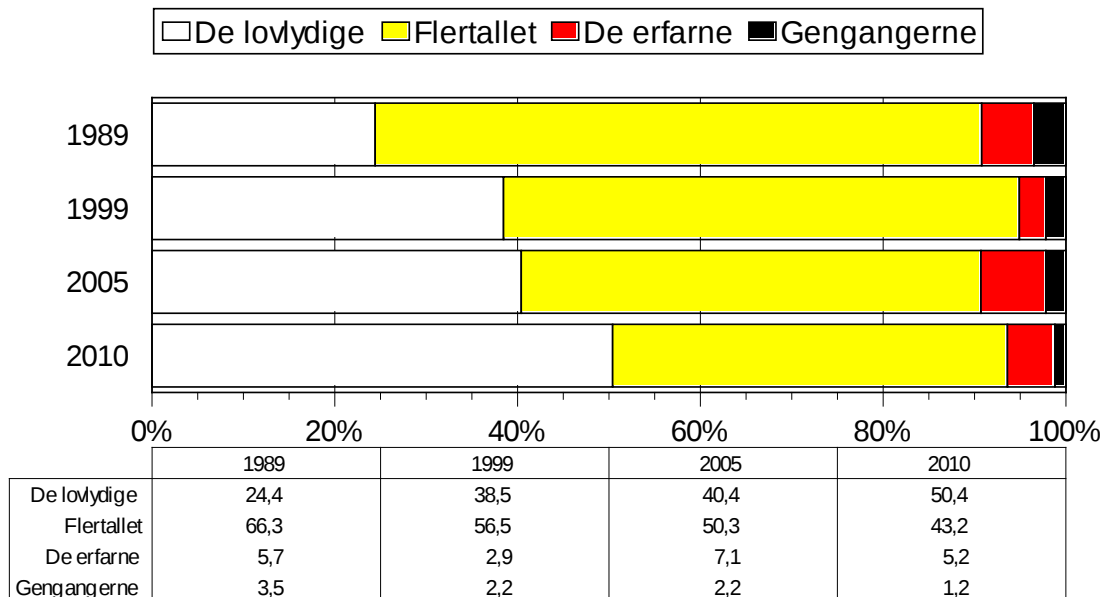
Generelt er hovedtendensen altså den samme, som vi har set vedrørende den registrerede børne- og ungdomskriminalitet, jf. tidligere, hvor der i de seneste år forud også er et fald i kriminaliteten, såvel for børn og unge over den kriminelle lavalder, som for børn og unge under den kriminelle lavalder.

Opstilling 2.29. Procentvis fordeling af 14-årige i kriminalitetsgrupper i hele landet, 1989, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 11,945$ df = 3, $p = 0,008$. $\gamma = 0,159$, $p = 0,001$.

Opstilling 2.30. Procentvis fordeling af 15-årige i kriminalitetsgrupper i hele landet, 1989, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 12,558$ df = 3, $p = 0,006$. $\gamma = 0,189$, $p = 0,000$.

Geografi

Hvordan udviklingen har været i de 3 områder, hvor undersøgelserne er gennemført, har naturligvis størst – og måske også alene – interesse for områderne selv. En mere almen interesse knytter sig til spørgsmålet om, hvorvidt de tendenser, vi har kunnet konstatere for Danmark som helhed, er af generel karakter geografisk set.

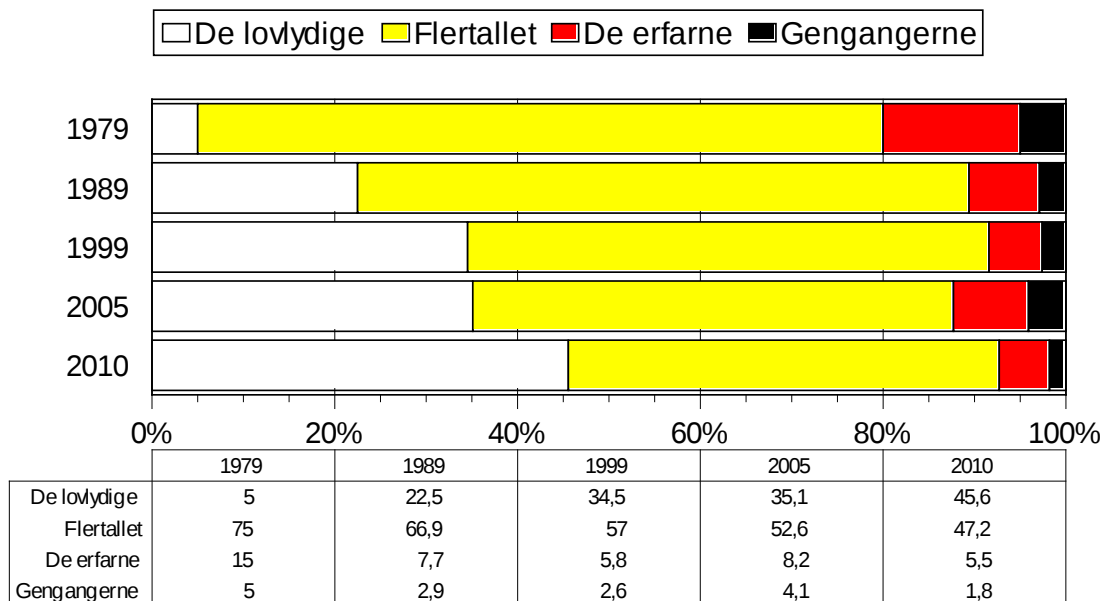
Gladsaxe kommune udmærker sig ved, at det er her, vi kan følge udviklingen længst, jf. opstilling 2.31.⁴⁶ Fra 1979 til 2010 er andelen af helt lovlydige 14-15-årige i Gladsaxe kommune 9-doblet, fra ca. 5 pct. til 46 pct. »Flertallet«, de småkriminelle unge, omfatter stadig den største andel af de unge, men udgør i 2010 ikke længere et flertal (47 pct.).

I 2005 blev en ellers ubrudt udvikling mod færre unge, der havde begået relativ alvorlig kriminalitet, brudt, men frem mod 2010 er udviklingen fortsat, således at man i Gladsaxe i 2010 har den laveste andel 14-15-årige med relativ alvorlig kriminalitet nogensinde. Fra 1979 til 2010 er »De kriminelles« andel faldet fra 20 til 7 pct., heraf »De erfarne« fra 15 til 6 pct. og »Gengangerne« fra 5 til 2 pct.

Set over hele perioden fra 1979 til 2010 har lovlydigheden aldrig været så udbredt blandt de 14-15-årige unge i Gladsaxe, uanset om man ser på den mindre eller den mere alvorlige kriminalitet, som i 2010.

⁴⁶ Idet der dog, jf. tidligere bemærkninger, knytter sig en vis usikkerhed ved sammenligning af fordelingerne i 1979 med fordelingerne i de senere gennemførte undersøgelser i Gladsaxe.

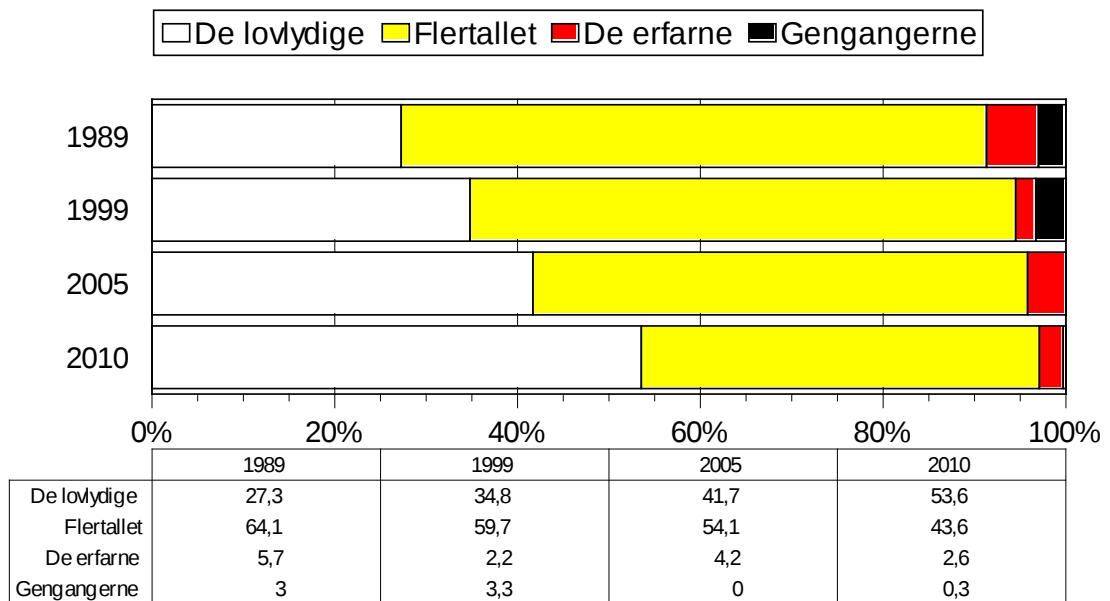
Opstilling 2.31. Procentvis fordeling af de unge i kriminalitetsgrupper i Gladsaxe, 1979, 1989, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 16,141$, $df = 3$, $p = 0,001$. $\gamma = 0,215$, $p = 0,000$.

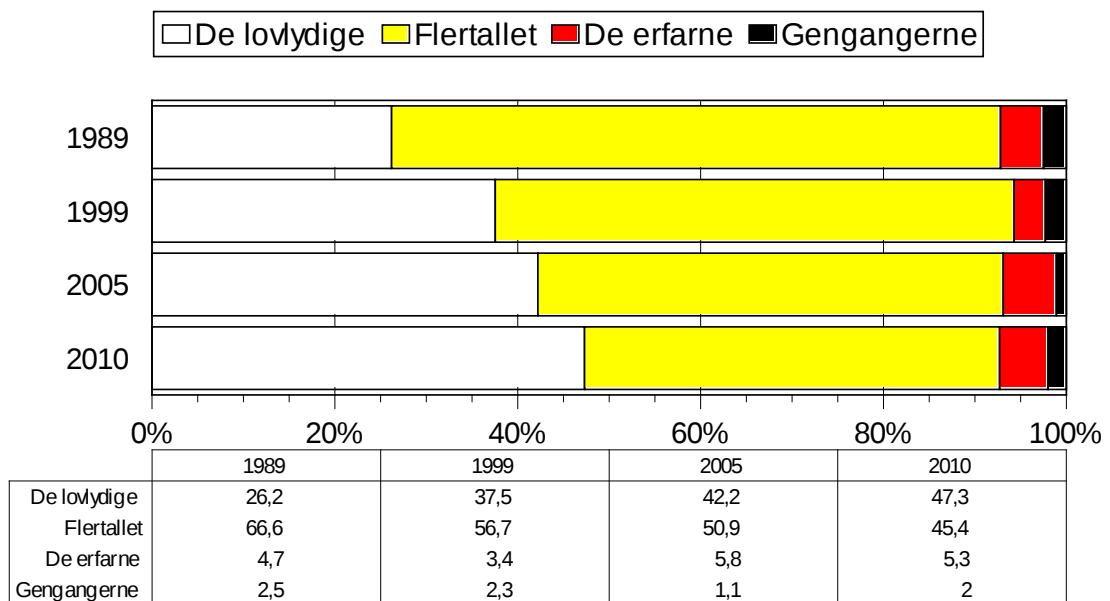
Lovlydigheden er i alle årene (fra 1989 til 2010) mere udbredt blandt de unge i Allerød kommune end blandt de unge i Gladsaxe kommune. Der har i alle årene både været relativt flere lovlige og relativt færre, der har begået alvorlig kriminalitet i Allerød. Udviklingstendenserne er derimod identiske, jf. opstilling 2.32. I 2010 udgør "De lovlige" flertallet blandt de unge i Allerød, 54 pct. To årtier tidligere var det kun halvt så mange, 27 pct. Andelen af unge, der har begået relativ alvorlig kriminalitet, er blevet halveret, fra 6 til 3 pct. I såvel 2005 som i 2010 udgør den kriminalitetsmæssigt hårdest belastede gruppe under 1 pct. I perioden fra 1989 til 2010 har lovlydigheden aldrig været så udbredt blandt de unge i Allerød kommune, som den er i 2010.

Opstilling 2.32. Procentvis fordeling af de unge i kriminalitetsgrupper i Allerød, 1989, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 10,908$, $df = 3$, $p = 0,012$. $\gamma = 0,226$, $p = 0,002$.

Opstilling 2.33. Procentvis fordeling af de unge i kriminalitetsgrupper i Nordjylland, 1989, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 4,526$, $df = 3$, $p = 0,210$. $\gamma = 0,080$, $p = 0,168$.

Hvad angår selve niveauet samt udviklingen i »De lovlydige« er der stor lighed mellem Allerød og de nordjyske landdistrikter, jf. opstilling 2.33. De meget lovlydige unges andel har udviklet sig fra at udgøre 27 pct. i 1989 til at udgøre 47 pct. i 2010. »De lovlydige« er ikke helt som i Allerød nået op på at udgøre flertallet, men det er i 2010 den største af de 4 grupper.

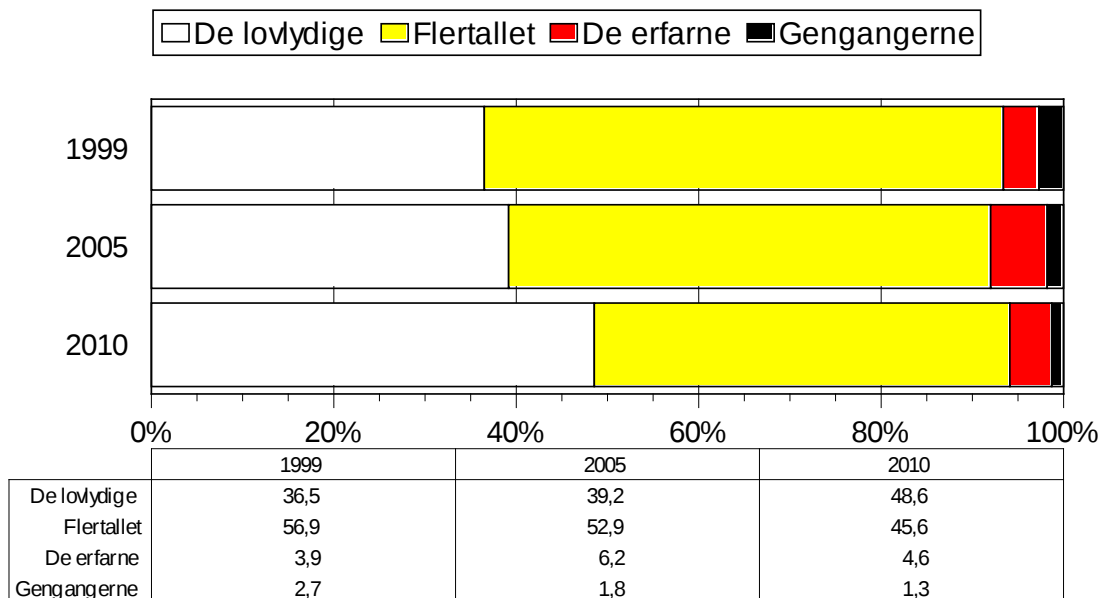
Udviklingen i de nordjyske landdistrikter adskiller sig til gengæld fra såvel udviklingen i Gladsaxe som i Allerød ved, at der her ikke er sket en mindskelse af den andel, der har begået relativ alvorlig kriminalitet. Den var i 1989 7 pct., i 1999 6 pct., i 2005 7 pct. og i 2010 6 pct., altså temmelig konstant.

Udlændighed

I gennem de senere år har debatten om ungdomskriminalitetens udvikling ofte fokuseret på og kredset omkring betydningen af etniske forskelle til trods for, at det ikke uden videre forskningsmæssigt er klart, hvorfor netop denne opdeling efter etniske kriterier skulle være interessant, og – især – hvordan det så i givet fald skal fortolkes. Umiddelbart foreligger der mange andre skillelinjer, der med den kraft, hvormed de virker, har lige så stor eller større mulig samfundsmæssig betydning, men som for tiden langt sjældnere danner udgangspunkt for den kriminalpolitiske debat, som f.eks. socioøkonomiske vilkår eller hvordan børn og unge klarer sig i skolen – for den sags skyld: hvilken skole man går på.

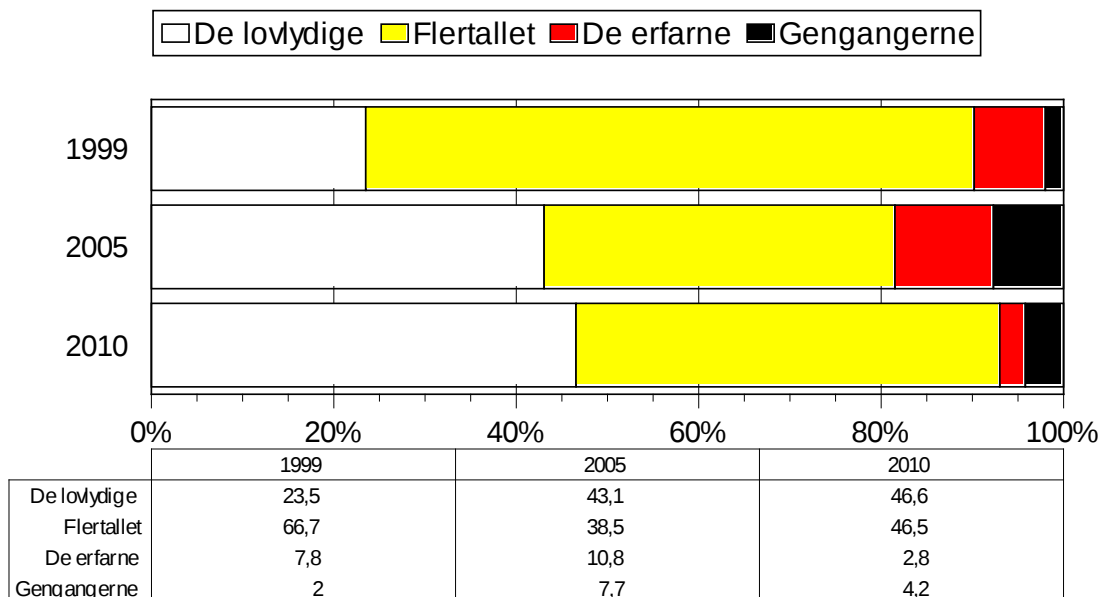
I ungdomsundersøgelserne er etnisk tilhørsforhold ikke direkte belyst, men for 1999, 2005 og 2010 har der bl.a. været spørgsmål med om, hvorvidt de unge er født i Danmark eller i udlandet. Deraf overskriften på dette afsnit: »Udlændighed«. Af opstilling 2.34 fremgår det, at udviklingen for de unge født i Danmark nærmest til forveksling ligner udviklingen for alle unge under ét, jf. tidligere, hvilket ikke er så underligt, i og med at langt de fleste unge i de gennemførte undersøgelser er født i Danmark. Andelen af lovlydige er steget, især de seneste år, mens andelen af unge, der har begået relativ alvorlig kriminalitet, ganske vist er det laveste nogensinde, men denne andel er ikke signifikant forskellig for undersøgelserne i 1999 og 2010.

Opstilling 2.34. Procentvis fordeling af unge født i Danmark i kriminalitetsgrupper i hele landet, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 24,434$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,174$, $p = 0,000$.

Opstilling 2.35. Procentvis fordeling af unge som ikke er født i Danmark i kriminalitetsgrupper i hele landet, 1999, 2005 og 2010.

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 4,535$, $df = 3$, $p = 0,209$. $\gamma = 0,147$, $p = 0,319$.

Også blandt unge, der ikke er født i Danmark, er andelen af lovlydige steget, primært fra 1999 til 2005. Hvor der i 1999 var 24 pct. helt lovlydige udenlandske unge, er denne andel omtrent dobbelt så stor i 2010, 47 pct.

Andelen af unge med udenlandsk baggrund, der har begået relativ alvorlig kriminalitet, steg fra 8 til 19 pct. fra 1999 til 2005, men er så faldet til 7 pct. i 2010. Det er det hidtil laveste niveau, men det er ikke signifikant forskelligt fra niveauet i 1999.

Ved bedømmelse af udviklingen skal man selvfølgelig være opmærksom på, at tallene for unge i udlandet er små og følgelig forbundet med særlig stor usikkerhed. I 1999 og 2005 var 5 pct. af de unge født i udlandet, i 2010 6 pct. For de 3 år er det absolutte antal unge i undersøgelserne med udenlandsk baggrund: 43, 64 og 72.⁴⁷ De relativt små tal giver ikke nogen meningsfuld mulighed for yderligere opdeling af de danske og de udenlandske unge, f.eks. efter køn, alder eller geografisk område.

Polarisering, marginalisering og ekskludering

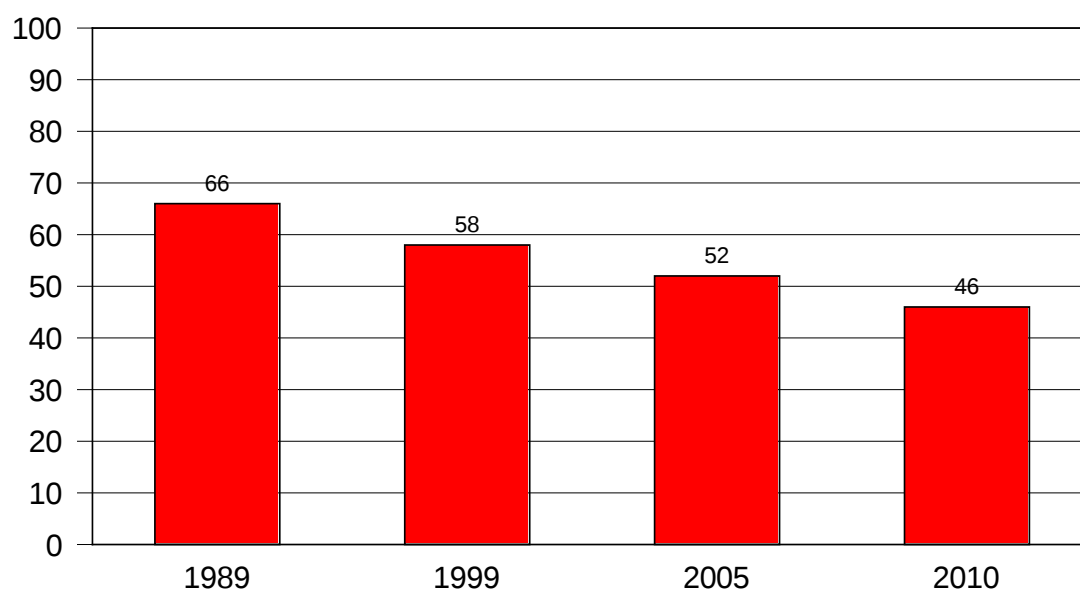
Der er i løbet af de seneste årtier sket en kriminalitetsmæssig polarisering af de unge i den forstand, at der er blevet relativt færre, der kriminalitetsmæssigt placerer sig i den mellemgruppe, hvori de fleste unge ellers befinder sig. Billedet er blevet mere sort-hvidt. Enten har man begået relativt alvorlig kriminalitet – hvilket, som det vises i det følgende, typisk også betyder, at man har begået relativt meget kriminalitet – eller også har man været og er særdeles lovlydig i hvert fald i forhold til de kriminalitetsformer, der indgår i selvrapporteringsundersøgelserne.⁴⁸ For så vidt er dette blot en anden måde at udtrykke på, at kriminalitet er blevet mere »unormalt« blandt børn og unge.

Polariseringstendensen forstået på denne måde fremgår af opstilling 2.36 og 2.37, som blot er en tydeliggørelse af de tendenser, som er indbygget i nogle af de opstillinger, der tidligere er vist.

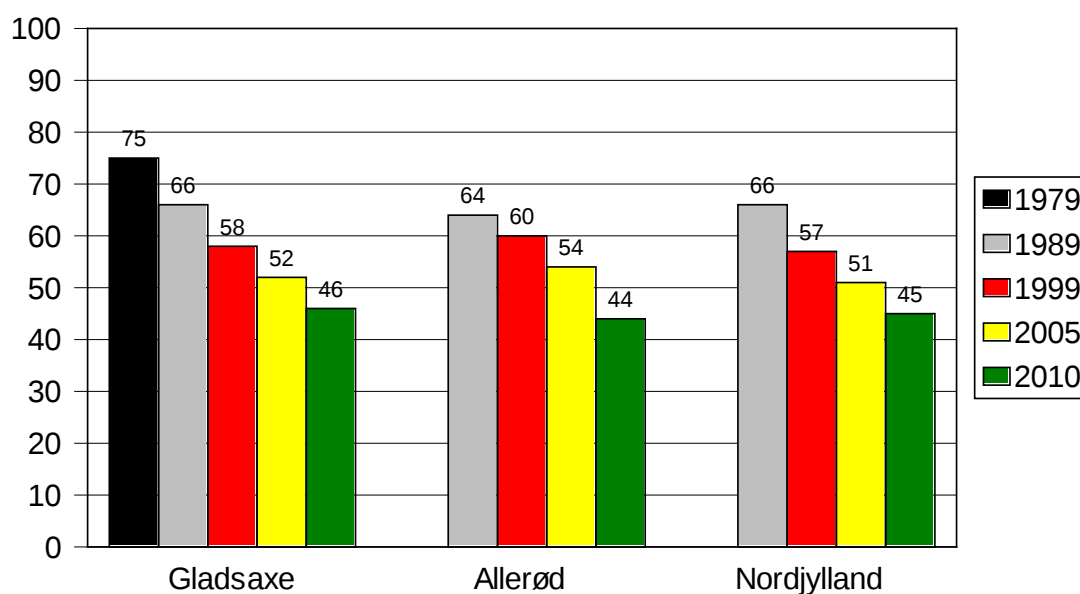
⁴⁷ Uvægtede tal.

⁴⁸ Billedet kunne meget vel vise sig at være et andet, hvis man eksempelvis inddrog færdselslovovertrædelser.

Opstilling 2.36. Procent af de unge, der tilhører »Flertallet« i 1989, 1999, 2005 og 2010 (hele landet).

Opstilling 2.37. Procent af de unge i 1979, 1989, 1999, 2005 og 2010 som tilhører »Flertallet« i forskellige områder af landet.

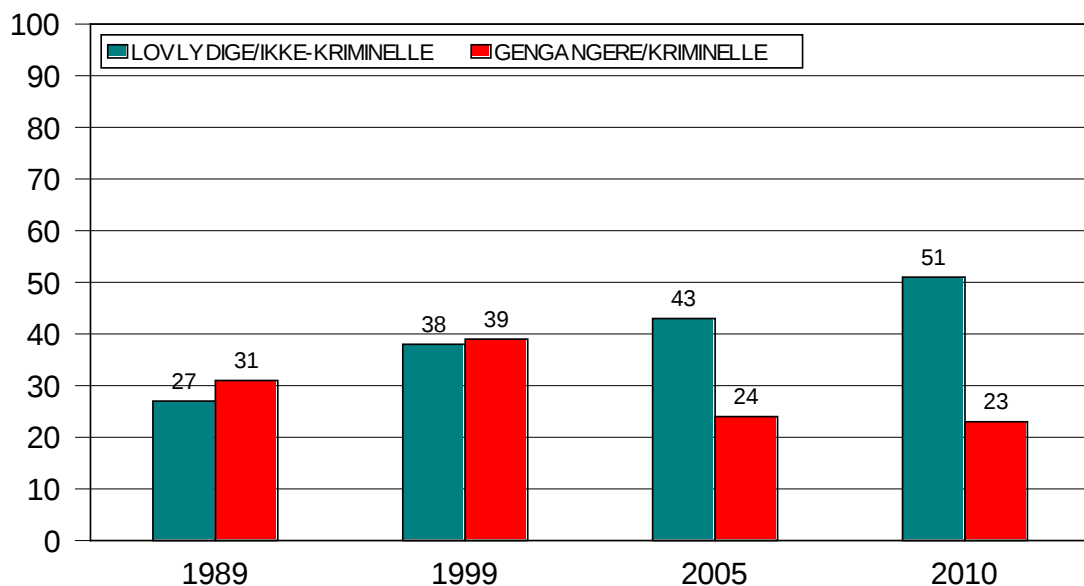

Opstilling 2.36 viser udviklingen på landsplan, hvor den ellers store mellemgruppe - »Flertallet«, de småkriminelle børn og unge – er faldet i størrelse undersøgelse for undersøgelse, og af opstilling 2.37 kan man se, at tendensen gør sig gældende i alle de geografiske områder, undersøgelserne er foretaget i, dvs. i den typiske forstadskommune, i byen og i landdistrikterne.

Betydningen heraf er bl.a., at der ikke længere er det samme antal unge, der så at sige kan bygge bro mellem »De lovlydige« og »De kriminelle«. Den sociale afstand mellem grupperne er herved blevet større. Den øgede afstand kan tænkes at have betydning såvel for rekruttering som for »forståelse«. »De lovlydige« og »De kriminelle« vil virke mere forskellige og mere anderledes på hinanden end tidligere, når der ikke længere er så mange gradopdelinger imellem dem. Man kunne forestille sig, at dette vil virke selvforstærkende på lovlydigheden, fordi der skal overvindes en større modstand mod at begå kriminalitet. Man kan imidlertid også forestille sig, at det vil virke selvbevarende på kriminaliteten, fordi der så også her skal overvindes en modstand, men mod at afstå fra kriminalitet.

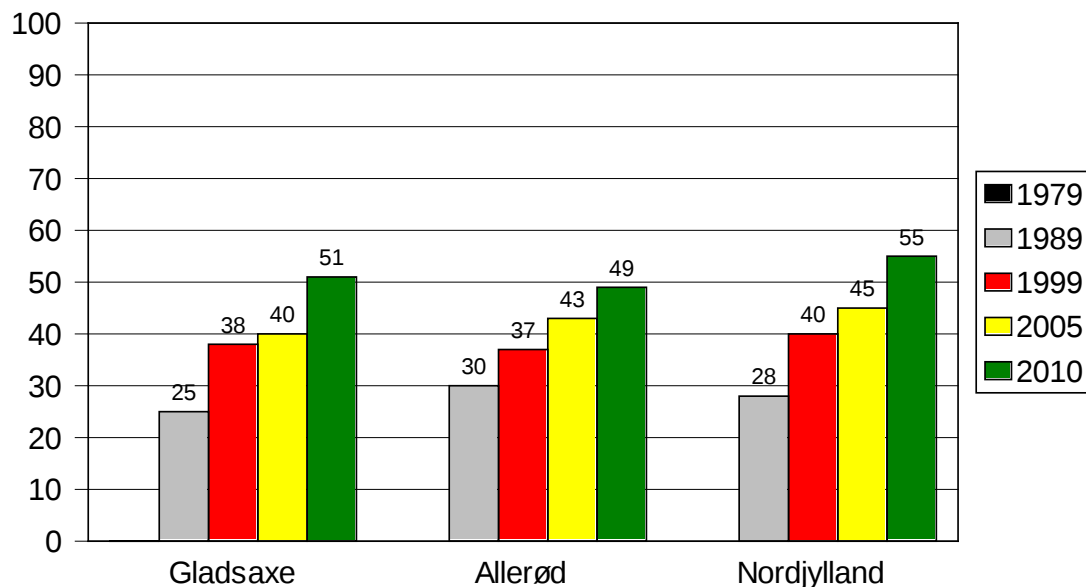
I opstilling 2.38 er det undersøgt, om polariseringen også har gjort sig gældende i ekstremerne, dvs. om de i forvejen relativt lovlydige er blevet endnu mere lovlydige, og om de i forvejen relativt kriminelle er blevet mere kriminelle.

Opstilling 2.38. Procent af de »Ikke-kriminelle« unge i 1989, 1999, 2005 og 2010, som kriminalitetsmæssigt tilhører »De lovlydige« samt procent af »De kriminelle« der er »Gengangere« (hele landet).

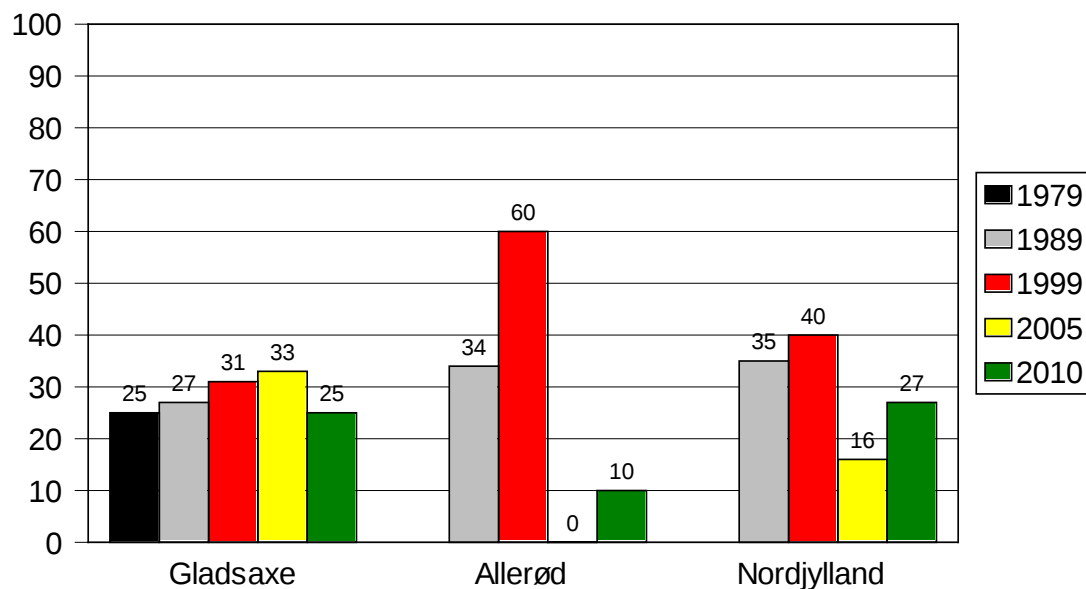

I det sidste årti af forrige århundrede øgedes polariseringen ikke blot samlet set, men også i begge ender af kriminalitetsskalaen. Blandt de »Ikke-kriminelle« steg andelen af helt lovlydige fra 27 til 38 pct., og blandt »De kriminelle« steg andelen af »Gengangere« fra 31 til 39 pct. Også disse tendenser kunne spores i alle de 3 ellers ret så forskellige geografiske områder, jf. opstilling 2.39 og 2.40.

Opstilling 2.39. Procent af de »Ikke-kriminelle« unge i 1989, 1999, 2005 og 2010, som kriminalitetsmæssigt tilhører »De lovlydige« i forskellige områder af landet.

Opstilling 2.40. Procent af de »Kriminelle« unge i 1979, 1989, 1999, 2005 og 2010, som kriminalitetsmæssigt tilhører »Gengangerne« i forskellige områder af landet.

I indeværende århundrede er lovlydiggørelsen af de »Ikke-kriminelle« fortsat med uformindsket kraft, mens der ikke er sket en øgning af de mest kriminelle unges andel af dem, der har begået relativ alvorlig kriminalitet. Samlet set udgjorde »Gengangerne« i 2010 mindre end en fjerdedel af »De kriminelle«. Det er et betydeligt fald i forhold til 1999, og det er også mindre end i 1989. Tallene bliver meget små, når vi ser på denne

udvikling for de enkelte geografiske områder og derved følsomme over for tilfældige udsving. Det fremgår dog, at den gruppes andel, der har begået 3 eller flere relativt alvorlige straffelovsovertrædelser ud af alle, der har begået relativt alvorlige straffelovsovertrædelser, i 2010 er mindre end den var to årtier tidligere, i 1989.

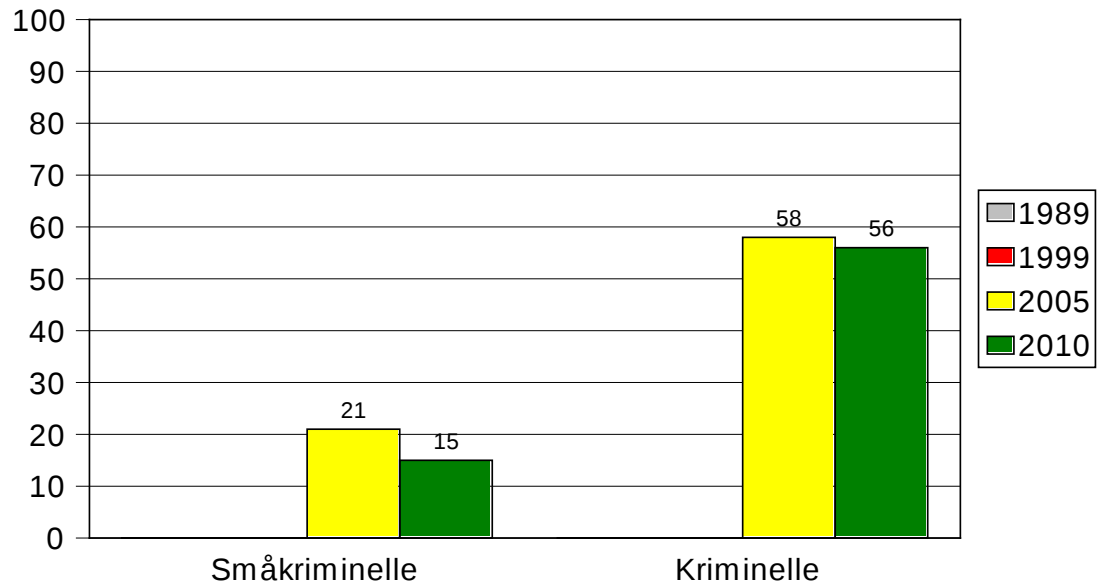
Dette henleder opmærksomheden på, at polarisering er et kompliceret begreb, der kan have en række forskellige betydninger, og hvor konklusionen kan være forskellig afhængig af den valgte betydning. Polarisering er et spørgsmål om udviklingen af forskellige gruppers størrelse i forhold til hinanden, sådan som vi har set på det her, men det kan også være et spørgsmål om udvikling *inden for* de enkelte grupper. Polariseringstendensen vil pr. definition være blevet forstærket, hvis de småkriminelle unge (»Flertallet«) begår færre (små)kriminelle handlinger end tidligere eller (endnu) mindre alvorlig kriminalitet, og/eller hvis de unge med den relativt alvorligere kriminalitet begår mere kriminalitet og/eller (endnu) mere alvorlig kriminalitet. Ud fra de, noget begrænsede muligheder, som undersøgelserne giver, har vi undersøgt, om dette skulle være tilfældet for de seneste år, 2005 til 2010.

Samtlige de ejendomsforbrydelser, der er belyst i undersøgelserne, er blevet analyseret med hensyn til, om der dels er sket ændringer i, hvor mange af de unge i de to grupperinger, »Flertallet« (= de småkriminelle) og »De kriminelle«, der har begået de forskellige former for ejendomsforbrydelser, og dels – blandt dem der *har* begået dem – om det er sket mere end 1 gang. Resultaterne for de samlet set mest udbredte former for tyveri, butikstyveri og cykeltyveri, fremgår af opstilling 2.41-2.44. Det er med ganske små variationer de samme resultater, vi finder for samtlige ejendomsforbrydelser.

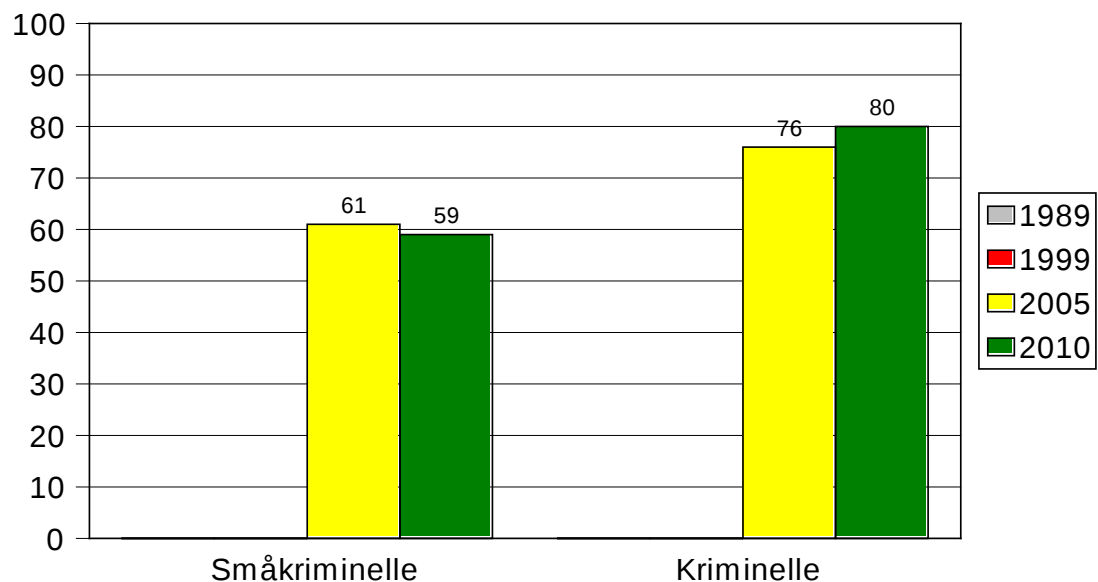
For det første kan vi se, at de unge, der har begået relativt alvorlig kriminalitet, også langt oftere har begået mindre alvorlig kriminalitet og oftere har gjort det flere gange. Dette giver mening til at betragte opdelingen af de unge i 4 grupper som en skala ikke blot fra mindre til mere alvorlig (ejendoms)kriminalitet, men også fra mindre til mere (ejendoms)kriminalitet i det hele taget.

For det andet fremgår det, at (ejendoms)kriminaliteten blandt de småkriminelle unge er faldet fra 2005 til 2010. De begår mindre ofte de forskellige typer af mindre alvorlig (ejendoms)kriminalitet og de enkelte typer mindre ofte. Denne udvikling er særlig interessant, fordi den sker på baggrund af, at selve gruppen - »Flertallet« - er blevet mindre. Umiddelbart kunne man forvente, at de, der først og fremmest i en sådan udvikling ville undlade at begå kriminalitet, var dem, der i forvejen begik mindst kriminalitet, hvilket kunne få de tilbageværende til som gruppe at tage sig mere kriminel ud end før. Dette er altså ikke tilfældet. Lovlydigheden er øget ved at flere er blevet helt lovlydige, samt tillige ved, at de, der stadig begår mindre alvorlig kriminalitet, gør det i mindre omfang end tidligere.

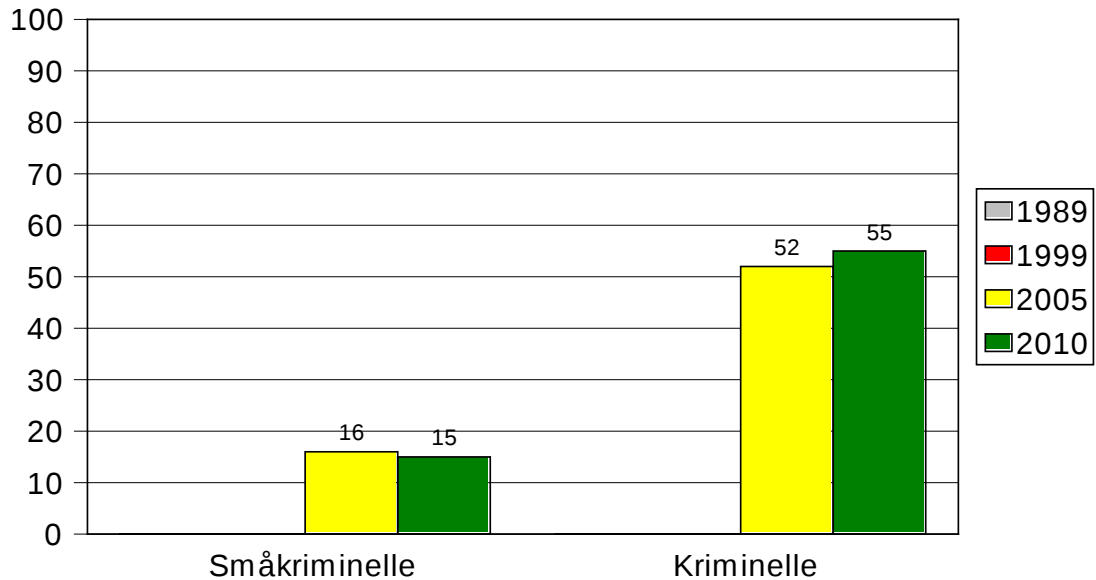
Opstilling 2.41. Andel unge blandt de småkriminelle (»Flertallet«) og blandt de der har begået relativt alvorlig kriminalitet (»De kriminelle«) som inden for det seneste år har begået butikstyveri (hele landet).

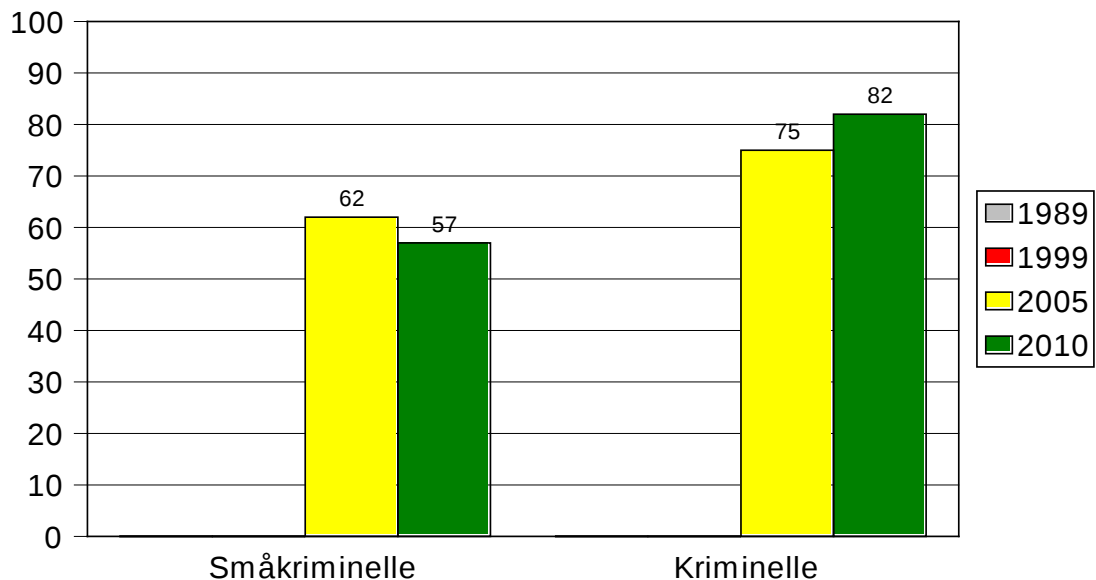
Opstilling 2.42. Andel unge, der har begået butikstyveri inden for det seneste år, som har gjort det mere end 1 gang, hhv. blandt de småkriminelle (»Flertallet«) og blandt de der har begået relativt alvorlig kriminalitet (»De kriminelle«) (hele landet).

Opstilling 2.43. Andel unge blandt de småkriminelle (»Flertallet«) og blandt de der har begået relativt alvorlig kriminalitet (»De kriminelle«) som inden for det seneste år har begået cykeltyveri (hele landet).

Opstilling 2.44. Andel unge, der har begået cykeltyveri inden for det seneste år, som har gjort det mere end 1 gang, hhv. blandt de småkriminelle (»Flertallet«) og blandt de der har begået relativt alvorlig kriminalitet (»De kriminelle«) (hele landet).

Udviklingen i den relativt mindre alvorlige kriminalitet for »De kriminelle« er mindre entydig. For nogle forholds vedkommende ser man en vis øgning, for andre nærmest stabilitet og for andre igen en reduktion. Der

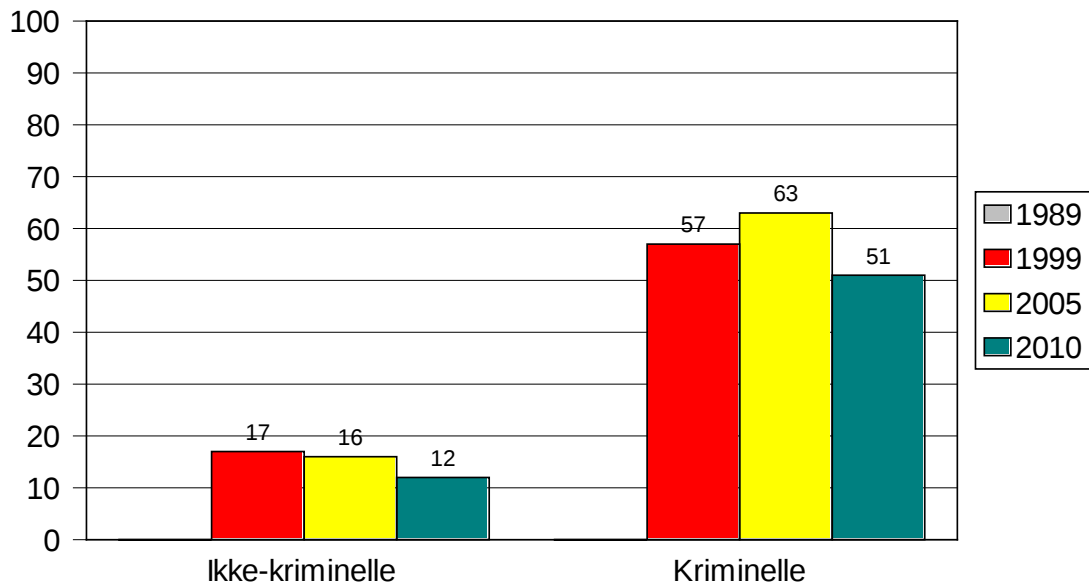
påmindes igen om de relativt små tal for denne gruppe, der kan give sig udslag i betydelige tilfældige udsving. Vi har ikke fundet en eneste statistisk signifikant forskel, men ændringen skal i givet fald også være kraftig for at kunne registreres som statistisk sikker.

I betragtning af, at »De kriminelle« er reduceret med mere end en fjerdedel (fra 8,3 til 6,0 pct.) fra 2005 til 2010, er også de små eller helt fraværende ændringer i denne gruppes øvrige kriminalitet bemærkelsesværdig. Jævnfør ræsonnementet ovenfor ville den umiddelbare forventning være, at det var de mindst kriminelle i gruppen, der var faldet fra, og at dette ville resultere i en tilbageværende gruppe med højere kriminalitet end tidligere. Ser man på selve den relativt alvorlige kriminalitet, som pr. definition er karakteristisk for gruppen »De kriminelle« - som der altså totalt set er blevet mindre af, i og med at gruppen er blevet mindre – så er der heller ikke her systematiske tegn på, at denne skulle være steget fra 2005 til 2010. Andelen af »De kriminelle«, der havde begået biltyveri eller forsøg herpå det seneste år forud for udspørgningstidspunktet, var såvel i 2005 som i 2010 19 pct. Andelen af disse biltyve, der havde gjort det mere end 1 gang, var 46 pct. i 2005 og 29 pct. i 2010. I 2005 havde 17 pct. af »De kriminelle« det seneste år begået eller forsøgt at begå indbrud i beboelse, i 2010 13 pct. Andelen, der havde gjort det mere end 1 gang, var henholdsvis 24 og 20 pct. I 2005 havde 25 pct. af »De kriminelle« begået eller forsøgt at begå røveri inden for det seneste år, i 2010 28 pct. Andelen, der havde begået røveri eller forsøg herpå mere end 1 gang, var i 2005 69 pct. og i 2010 70 pct.

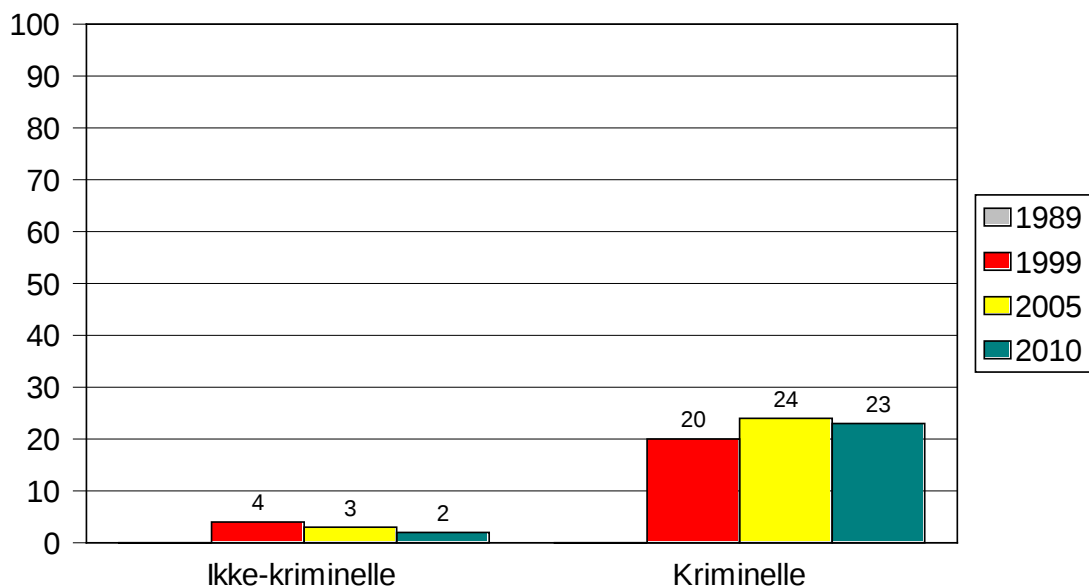
At have gået med ulovlig kniv er betydelig mere udbredt blandt »De kriminelle« end blandt de »Ikke-kriminelle«. Inden for det seneste år forud for udspørgningen var det 1 ud af 50 af de helt lovlydige, der havde gjort det, 1 ud af 20 af de småkriminelle (»Flertallet«), 1 ud af 5 af »De erfarne« og knapt hver anden af gengangerne. At gå med ulovlig kniv er således en problematik, der er stærkt knyttet til, om man i øvrigt har begået kriminalitet. Fra 2005 til 2010 er der sket en lille nedgang i det i forvejen lille tal for, hvor mange af de lovlydige og småkriminelle, der har gået med ulovlig kniv, mens tallet ikke har ændret sig for »De kriminelle«. Gruppen er formindsket i størrelse, men der er hverken blevet flere eller færre i gruppen, der går med ulovlig kniv, og der er heller ingen ændring i, hvor ofte man gør det.

Som påvist er der samlet set sket en nedgang i volden blandt de unge. For de unge, der ikke har begået relativt alvorlig berigelseskriminalitet, de »Ikke-kriminelle«, har denne tendens gjort sig gældende siden volden første gang blev kortlagt på landsplan, i 1999, jf. opstilling 2.45 og 2.46.

Opstilling 2.45. Procent blandt henholdsvis »Ikke-kriminelle« og »Kriminelle« unge i hele landet i 1999, 2005 og 2010, der har slået eller tævet andre inden for det seneste år.

Opstilling 2.46. Procent blandt henholdsvis »Ikke-kriminelle« og »Kriminelle« unge i hele landet i 1999, 2005 og 2010, der har slået eller tævet andre 3 gange eller flere inden for det seneste år.

Den andel, der har slået eller tævet andre inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet, er faldet fra 17 pct. i 1999 over 16 pct. i 2005 til 12 pct. i 2010. Kun yderst få blandt de »Ikke-kriminelle« har gjort det mange gange, men også her er der et fald.

For de unge, der har begået relativ alvorlig berigelseskriminalitet, er der tegn på en lille stigning fra 1999 til 2005, efterfulgt af et lille fald fra 2005

til 2010, især i engangsvolden. Ingen af disse ændringer er statistisk signifikante.

Konklusionen er, at perioden fra 2005 til 2010 synes at være domineret af en ret så generel tendens mod større lovlydighed blandt de 14-15-årige i Danmark. Tendensen er stærkere for den mindre alvorlige kriminalitet end for den mere alvorlige kriminalitet. Resultatet heraf er en i visse henseender større polarisering, men denne er af mere teknisk end af kriminalitetsmæssig karakter, dvs. den synes indbygget i selve bevægelsen mod større lovlydighed og det forhold, at hastigheden i denne bevægelse adskiller sig for forskellige lovovertrædelser og grupper. Den øgede lovlydighed blandt et øget antal unge synes ikke at modsvare en øgning i antal unge, der begår mere kriminalitet eller mere alvorlig kriminalitet end før, eller »blot« at den samme andel som tidligere i 2010 begår mere eller mere alvorlig kriminalitet.

Inden vi i denne omgang lukker helt ned for problemstillingen vedrørende mulig polarisering, skal vi medtage endnu en betydning, som denne proces kan have, nemlig den sociale betydning. Dette dækker over muligheden for, at de bevægelser i kriminalitetens omfang og mønster, vi har konstateret, kan være ledsaget af ændringer i forholdet og afstanden mellem forskellige gruppers holdninger, normer, livsstil og øvrige liv.

I opstilling 2.47 vises, hvordan udviklingen fra 2005 til 2010 har været i en række indikatorer for de unges forhold til skolen, delt op efter om det drejer sig om »Ikke-kriminelle« eller »Kriminelle« unge.

For de fleste forhold er der for alle unge under ét ingen ændring sket. 8 pct. af de unge i 2005 brød sig ikke om at gå i skole, og også i 2010 var det 8 pct. – osv. osv. Denne uændrede situation genfinder vi for de »Ikke-kriminelle«, men ikke for de »Kriminelle«. For det første finder vi allerede her i udgangspunktet en forhøjet forekomst af skolemæssige problemer i 2005. For det andet er forekomsten af skolemæssige problemer for alle aspekters vedkommende steget fra 2005 til 2010, således at kontrasten mellem de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« skolemæssige situation er øget.

For andelen af unge, der keder sig i skolen i alle eller de fleste af timerne, er der dog for alle unge under ét sket en statistisk signifikant øgning fra 2005 til 2010 – fra knapt hver femte (19 pct.) til hver fjerde (25 pct.). Andelen af unge, der keder sig i skolen, er steget for de »Ikke-kriminelle«, men endnu mere for de »De kriminelle«, så også på dette punkt er kontrasten øget mellem de to grupper.

Opstilling 2.47. Indikatorer for unges forhold til skolen i 2005 og 2010, for henholdsvis de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge (hele landet).

	»Ikke-kriminelle«		»De kriminelle«		ALLE	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
Pct. der ikke bryder sig om at gå i skole	7	7	17	27	8	8
Pct. der mener de fagligt tilhører den dårligste tredjedel	6	6	10	17	7	7
Pct. der keder sig i de fleste eller alle timerne	17	22	35	58	19	25
Pct. der tit pjækker	1	1	7	10	1	2
Pct. der vil afslutte skolegang med 9. klasse	9	8	13	24	10	9
Pct. der ofte skændes med forældre om skole	9	9	26	30	9	9

Opstilling 2.48 viser tilsvarende udviklingen for en række indikatorer på de unges forhold i deres familier. Udviklingen er ganske parallel med forholdet til skolen. Samlet set er forandringerne få og små fra 2005 til 2010, men blandt »De kriminelle« går tendensen i retning af, at andelen med et problematisk forhold til familien øges – en andel der i udgangspunktet var klart større end for de »Ikke-kriminelle«.

Opstilling 2.48. Indikatorer for unges forhold til deres familier i 2005 og 2010, for henholdsvis »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge (hele landet).

	»Ikke-kriminelle«		»De kriminelle«		ALLE	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
Pct. der er, har været på eller, hvor institution har været på tale	3	3	18	25	5	4
Pct. der ikke har et godt eller blot nogenlunde godt forhold til deres far	8	8	16	20	9	9
Pct. der ikke har et godt eller blot nogenlunde godt forhold til deres mor	4	4	8	13	5	5
Pct. der synes, at de voksne aldrig tager sig god tid til at høre på dem	5	5	10	13	6	5
Pct. der aldrig fortæller de voksne, hvad de har oplevet i dagens løb	16	14	30	37	17	15
Pct. der aldrig hygger sig sammen med forældre på hverdage	10	10	27	28	11	11

Ved siden af skole og familie er fritiden en grundlæggende arena for de unge, og her er ikke mindst samvær med kammerater og venner centralt. I opstilling 2.49 vises situationen for nogle udvalgte centrale indikatorer på de unges fritidsanvendelse og samvær med kammerater.

Opstilling 2.49. Indikatorer for unges forhold i deres fritid og til deres kammerater i 2005 og 2010, for henholdsvis »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge (hele landet).

	»Ikke-kriminelle«		»De kriminelle«		ALLE	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
Pct. der er ude/hjemme fra næsten hver aften	5	5	21	25	6	6
Pct. der er sammen med kammerater næsten hele deres fritid	17	17	38	46	19	18
Pct. der dagligt hænger ud på grill-bar, i centre m.v.	10	7	30	37	12	9
Pct. der ikke er medlem af idrætsforening/ sportsklub	41	40	46	53	41	41
Pct. der går til privatfest mindst 1 gang om ugen	19	14	45	53	22	17
Pct. der bruger computer dagligt	65	83	64	82	64	82

Her er der i løbet af de 5 år fra 2005 til 2010 sket en enkelt større forandring på de udvalgte indikatorer, vi har medtaget. Hvor det i 2005 var 64 pct. af de 14-15-årige, der brugte computer dagligt, er det i 2010 82 pct., en forskel i procentpoint på hele 18. Til gengæld er der ingen forskel overhovedet mellem de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« med hensyn til, hvor hyppigt de bruger computer, heller ikke i udviklingen.

Der er også et par andre indikatorer, der tyder på, at de unges fritidsanvendelse har ændret sig. Andelen af unge, der går til privatfest mindst 1 gang om ugen, er gået ned fra 22 til 17 pct., og andelen, der hænger ud på grillbarer, i shoppingcentre o.lign. med kammerater, fra 12 til 9. I begge tilfælde er det imidlertid en ændring i livsstil, vi kun ser for de »Ikke-kriminelle«. Blandt de unge »Kriminelle« er der relativt flere end før, der går til privatfest mindst en gang om ugen, og som dagligt hænger ud på grillbarer, i shoppingcentre m.v.

For 3 øvrige indikatorer, der vedrører henholdsvis, 1) hvor ofte man ikke er hjemme om aftenen, 2) hvor ofte man er sammen med kammerater, 3) og om man er medlem af en idræts- eller sportsklub, er mønstret det samme som for de fleste af skole- og familie-indikatorerne: Ingen ændring generelt og ej heller for de »Ikke-kriminelle«, mens situationen for de »De kriminelle« har ændret sig i problematisk eller potentielt problematisk retning.

For samtlige fritids-indikatorer, bortset fra hyppighed af computeranvendelse, er kontrasten mellem de »Kriminelle« og de »Ikke-kriminelle« således øget fra 2005 til 2010.

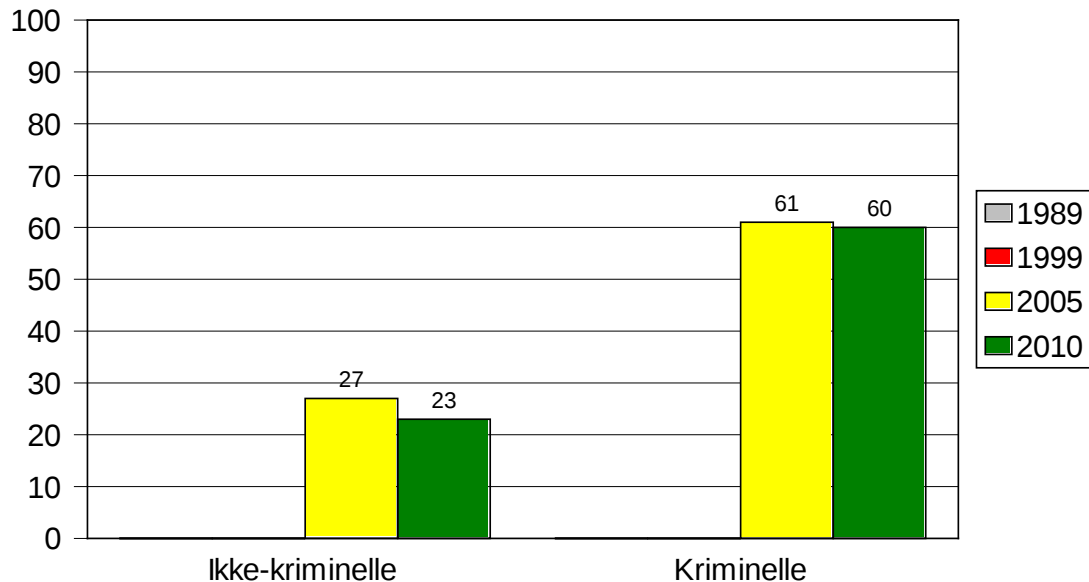
Som en lidt mere generel indikator på livsstil har vi set på de unges forhold til penge. Andelen af unge, der ikke sparer op af deres lommepenge, er faldet lidt, fra 38 pct. i 2005 til 35 pct. i 2010. Blandt de »Kriminelle« er andelen af unge, der umiddelbart bruger alle deres lommepenge imidlertid steget, fra 50 til 62 pct.⁴⁹ Et tilsvarende mønster ser vi for, hvad de unge ville bruge 3.000 kr. til, hvis de fik dem foræret.

5 pct. af de unge i såvel 2005 som 2010 brugte de fleste af deres penge på private fester o.lign. For de »Ikke-kriminelle« var det uforandret 3 pct. fra 2005 til 2010, mens andelen blandt »De kriminelle« steg fra 16 til 24 pct. En lille gruppe på 3 procent i såvel 2005 som 2010 brugte de fleste af deres penge på diskoteker og værtshuse. For de »Ikke-kriminelle« var det uforandret 2 pct., mens andelen blandt de »Kriminelle« steg fra 11 til 17 pct.

Brug eller ikke-brug af nydelses- og rusmidler kan være en vigtig del af menneskers livsstil, og måske endda i særlig grad for unge. Vi har tidligere konstateret et fald fra 2005 til 2010 med hensyn til, hvor ofte unge drikker sig fulde. Opstilling 2.50 viser, at dette fald er koncentreret til de »Ikke-kriminelle« unge, mens der ikke er sket et signifikant fald for »De kriminelle«. Selvom kontrasten derfor er øget mellem grupperne, bemærker man sig, at der ikke er sket en egentlig stigning i, hvor mange af »De kriminelle« der hyppigt drikker sig fulde.

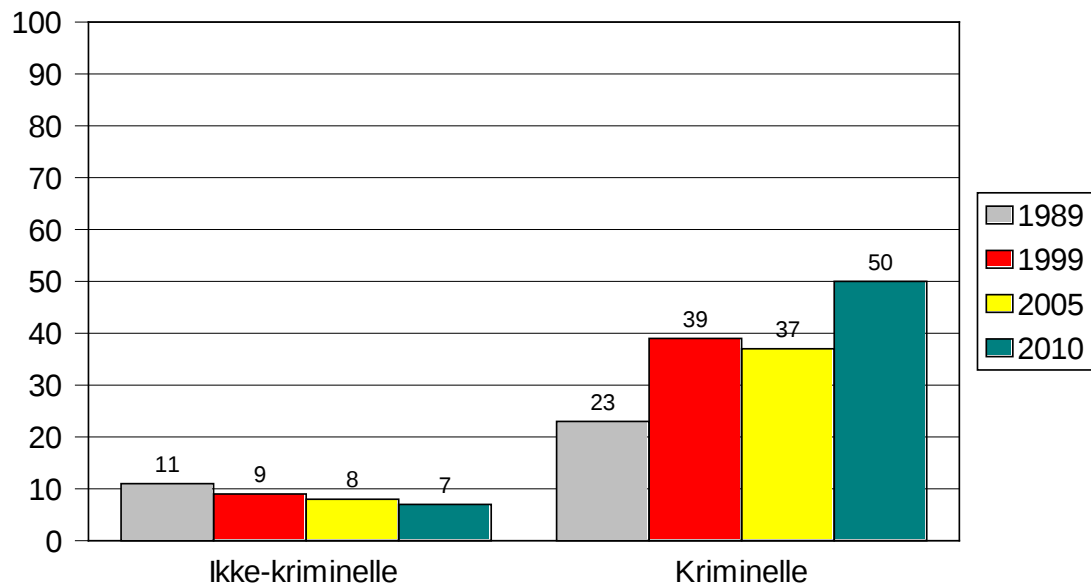
⁴⁹ For de »Ikke-kriminelle« var andelen i 2005 37 pct., og i 2010 34 pct.

Opstilling 2.50. Procent blandt henholdsvis »Ikke-kriminelle« og »Kriminelle« unge i hele landet i 2005 og 2010 som drikker sig fulde mindst 1 gang om måneden.

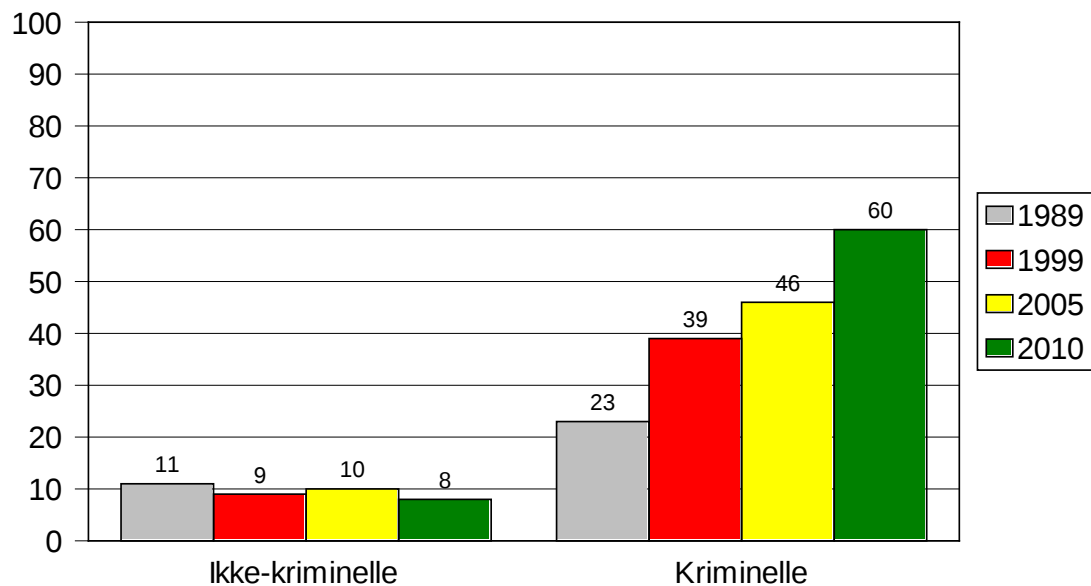

I modsætning til, hvor ofte de unge drikker sig fulde, er der spurgt til de unges tobaksrygning i samtlige undersøgelser siden 1989. Fordi rygernes andel af de »Ikke-kriminelle« aftager år for år, mens deres andel øges blandt »De kriminelle«, øges kontrasten mellem grupperne markant over perioden. I 1989 var der omkring 2 rygere blandt »De kriminelle« for hver 1 ryger blandt de »Ikke-kriminelle«. I 2010 er forholdet 7 til 1. Tobak synes at have udviklet sig i retning af at blive et »afviger-stof« – nogle ville måske endda sige et »taber-stof« – blandt de 14-15-årige.

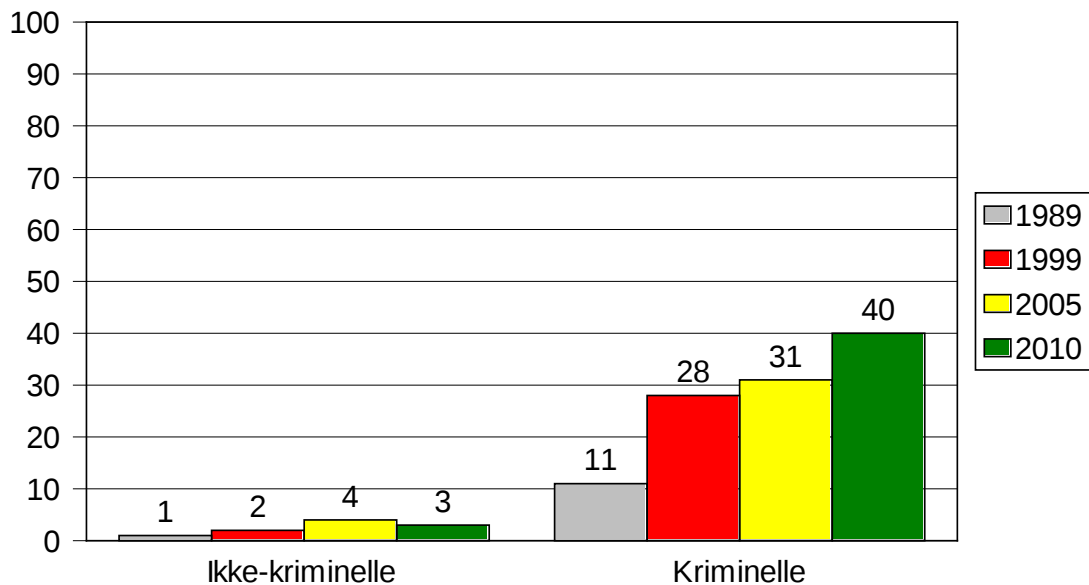
Opstilling 2.51. Procent blandt henholdsvis »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge i hele landet i 1989, 1999, 2005 og 2010 som ryger tobak.

Opstilling 2.52. Procent blandt henholdsvis »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge i hele landet i 1989, 1999, 2005 og 2010, som har prøvet at ryge hash.

Opstilling 2.53. Procent blandt henholdsvis »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge i hele landet i 1989, 1999, 2005 og 2010, som har brugt hash 3 gange eller flere i løbet af deres liv.

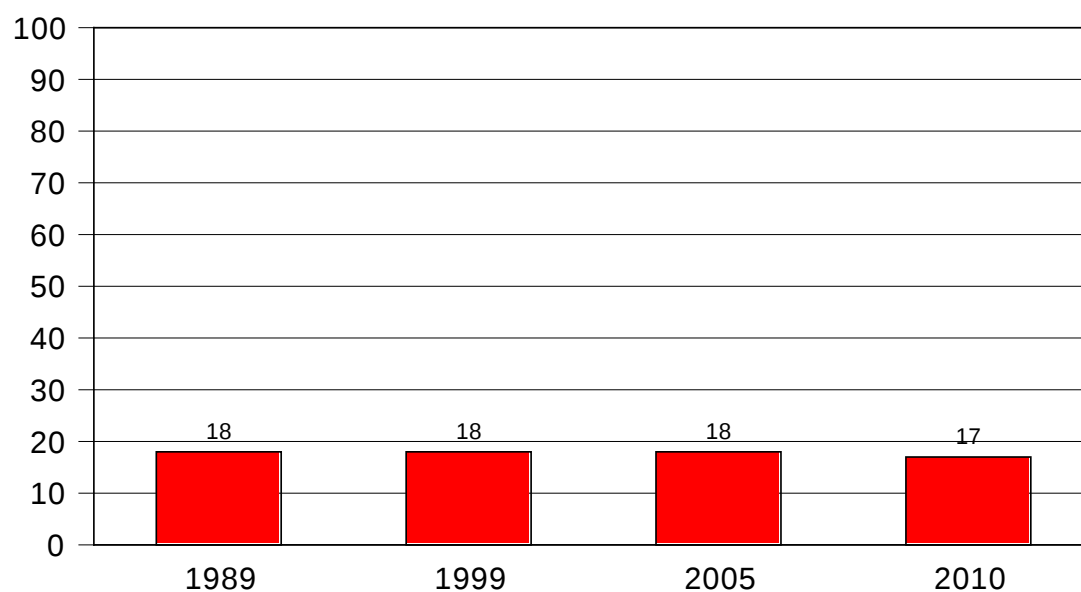
Præcis det samme gør sig gældende for de unges forhold til hash, jf. opstilling 2.52 og 2.53. For de 14-15-årige »Ikke-kriminelle« er der en svagt faldende tendens med hensyn til, hvor mange der har prøvet at ryge hash (11 pct. i 1989, 8 pct. i 2010), og kun nogle ganske få procent i denne gruppe har brugt hash et større antal gange (1-4 pct. har brugt hash 3 eller flere gange.). Helt anderledes er situationen for »De kriminelle«, hvor andelen, der har brugt hash, øges fra mindre end hver fjerde i 1989 (23 pct.) til over halvdelen i 2010 (60 pct.). Andelen af »De kriminelle«, der har brugt hash 3 eller flere gange, øges fra 11 til 40 pct. Hvor det er de færreste af hash-brugerne blandt de »Ikke-kriminelle«, der har gjort det 3 eller flere gange, er det hovedreglen for hash-brugerne blandt »De kriminelle«.

De unges holdninger og normer er forholdsvis dårligt belyst i selvrapporteringsundersøgelserne. De fleste norm- og holdningsspørgsmål er stillet sidst i undersøgelserne, primært ment som en slags »buffer«, der kunne sikre, at alle havde noget at svare på i den tid, der var afsat, så der ikke ville kunne ske en selvudpegning i og med, at de primære spørgsmål – spørgsmålene om egen eventuel kriminalitet – ville tage længere tid at besvare, desto mere kriminalitet, man havde begået. Her skal blot fremdrages svarene på 3 af norm- og holdningsspørgsmålene, der alle har relativ få uoplyste.

Det første har haft som formål at aflæse de unges tidshorisont for deres tilværelse, dvs. i hvilken udstrækning de orienterer sig på langt sigt (»fremtidsorientering«) eller i højere lever et her-og-nu liv. De er blevet bedt om at tilkendegive, i hvilken grad de er enige eller uenige i udsag-

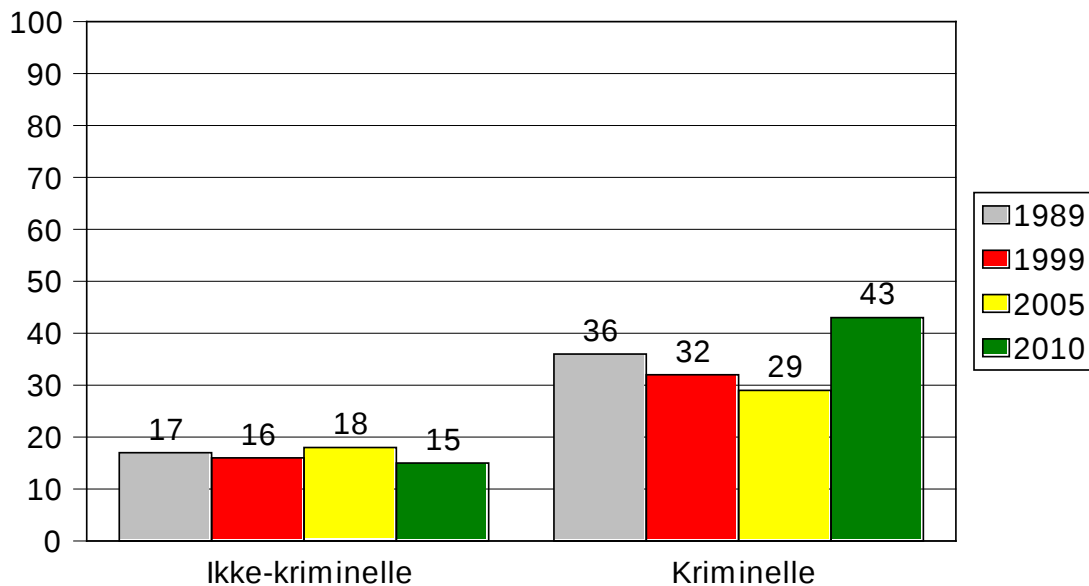
net/påstanden: »Lev stærkt, dø ung«. Det viser sig at være en holdning til livet, som langt de færreste deler, og som heller ikke har ændret sig i de to årtier, fra 1989 til 2010. Igennem hele perioden har det været knapt hver femte af de unge, der var enige i »Lev stærkt, dø ung«, jf. opstilling 2.54.

Opstilling 2.54. Procent af de unge, der er enige i påstanden: »Lev stærkt, og dø ung«, 1999 til 2010 (hele landet).

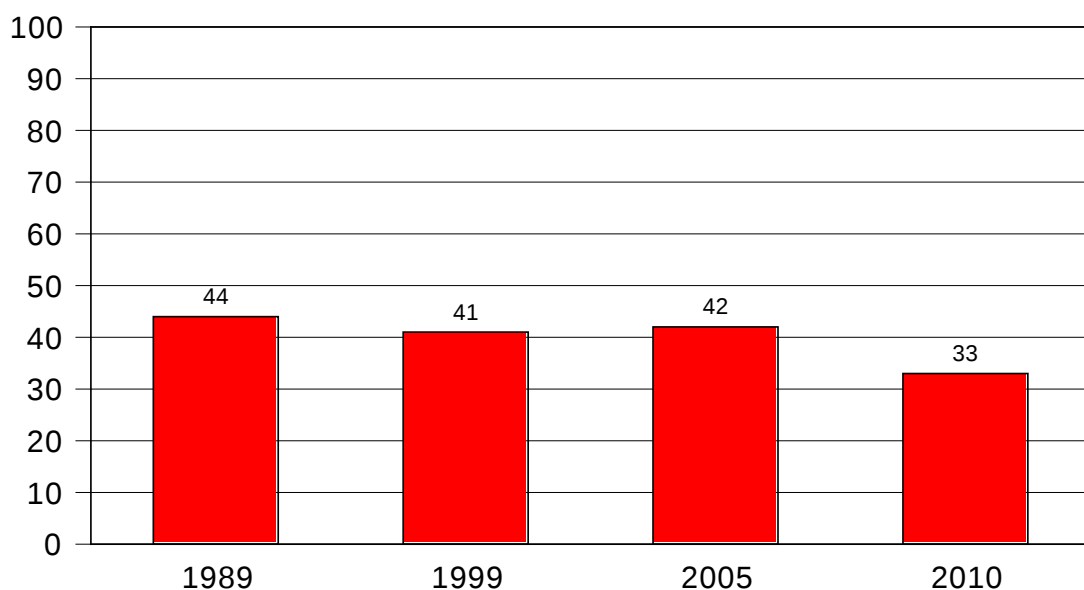
For de »Ikke-kriminelle« kan man i 2010 registrere den laveste tilslutning til »Lev stærkt, dø ung« nogensinde, 15 pct., men forskellen i forhold til tidligere år er kun 1-3 procentpoint, jf. opstilling 2.55. Omvendt finder man blandt de »Kriminelle« i 2010 den højeste tilslutning til »Lev stærkt, dø ung« nogensinde. Op mod halvdelen, 45 pct., var enige. I 2010 er der således op mod 3 gange flere blandt »De kriminelle«, der synes, at livet skal leves (stærkt) her og nu, for hver 1 af de »Ikke-kriminelle«. Kontrasten har aldrig været større, men det er ikke nogen jævn stigning fra undersøgelse til undersøgelse for »De kriminelle«, hvor der faktisk har været tale om en nedgang fra 1989 til 2005, og hvor situationen i 1989 og 2010 ikke er signifikant forskellig fra hinanden.

Opstilling 2.55. Procent af de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge, der er enige i påstanden: »Lev stærkt, dø ung«, 1999 til 2010 (hele landet).

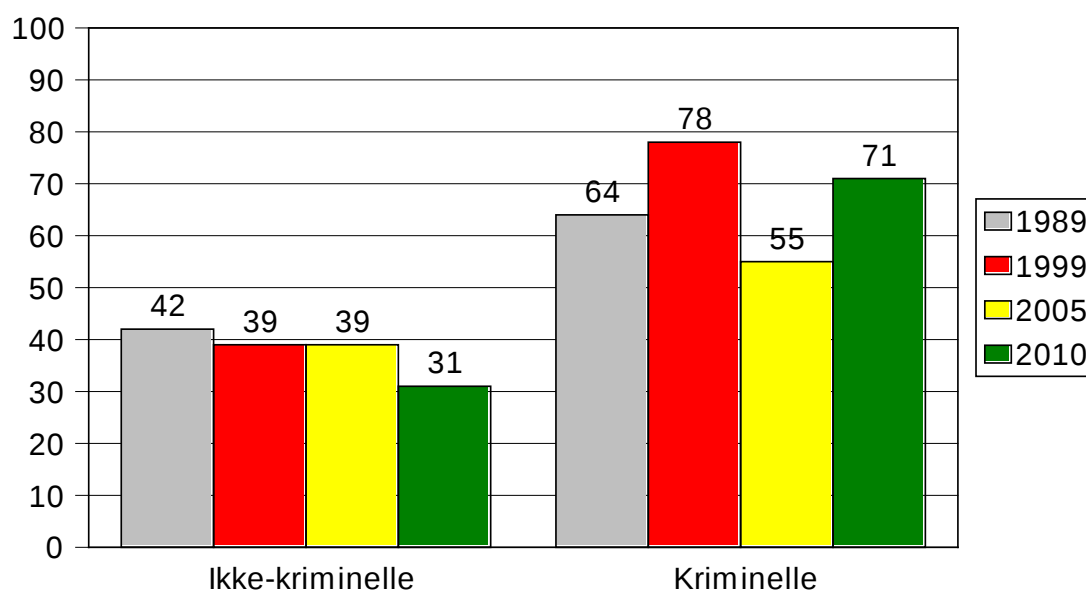

Det har i de tidligere undersøgelser været vist, at den absolutte lovmoral – »Når noget er forbudt ved lov, skal man rette sig efter det« – over tid er blevet mindre udbredt blandt unge, og at faldet i børne- og ungdomskriminaliteten er sket til trods herfor. Det betyder imidlertid ikke, at alle generelle holdninger til lovmoral som sådan er gået i mindre forpligtende retning. Det gælder bl.a. holdningen til, om det er i orden at overtræde loven, hvis blot det ikke direkte skader nogen. Igennem hele perioden har flertallet af de unge taget afstand fra denne indstilling, og flere – 67 pct. – i 2010 end nogensinde før, jf. opstilling 2.56.

Opstilling 2.56. Procent af de unge, der er enige i påstanden: »Hvis man ikke direkte skader nogen, gør det ikke noget, man overtræder loven«, 1999 til 2010 (hele landet).

Opstilling 2.57. Procent af de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge, der er enige i påstanden: »Hvis man ikke direkte skader nogen, gør det ikke noget, man overtræder loven«, 1999 til 2010 (hele landet).

Blandt de »Ikke-kriminelle« i 2010 er der signifikant færre end i de tidligere år, der synes, at »Hvis man ikke direkte skader nogen, gør det ikke noget, man overtræder loven«. I 2010 er det mindre end hver tredje (31 pct.). Blandt »De kriminelle« er 2010 ikke det år, hvor der har været størst opslutning til denne holdning – det er i 1999 – men 2010, hvor hele 71 pct. af »De kriminelle« syntes, at »Hvis man ikke direkte skader nogen, gør det ikke noget, man overtræder loven«, er det år, hvor der – såvel målt i proportioner som i procentpoint – der findes den største kontrast mellem »De kriminelle« og de »Ikke-kriminelle«.

Den tredje holdning, vi har valgt at belyse nærmere, er holdningen til »rockere«. Det er gjort ved et enkelt spørgsmål, hvor de unge er blevet bedt om at tilkendegive, hvor enige eller uenige, de er i udsagnet/påstanden: »Det er sejt at være rocker«. Dette spørgsmål er stillet første gang i 1999-undersøgelsen, og udviklingen fra 2005 til 2010 er særlig interessant, fordi rocker-problematikken her igennem en længere periode har ligget højt på den samfundsmæssige dagsorden og i medieomtale.

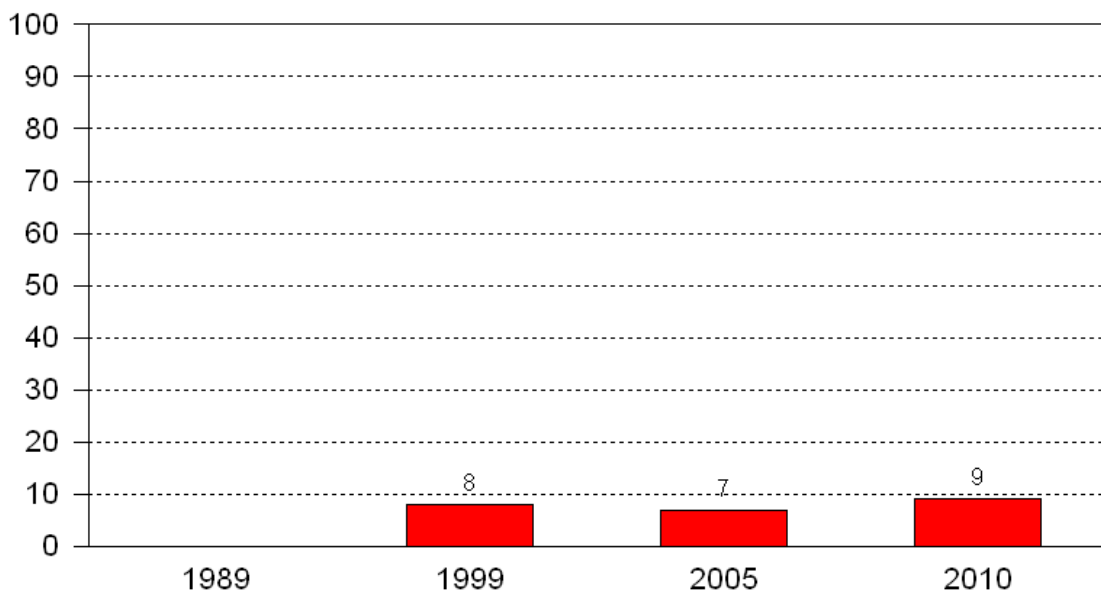
I hele perioden er det mere end 9 ud af 10 14-15-årige der *ikke* synes, at »Det er sejt at være rocker«, jf. opstilling 2.58, og det har ikke ændret sig signifikant fra 1989 til 2010, jf. opstilling 2.59.⁵⁰ Heller ikke for gruppen af

⁵⁰ Da der knytter sig en særlig interesse til denne problematik, og selv små ændringer kan være betydningsfulde, gengives her tillige procenterne med decimaler: 1999: 7,6, 2005: 6,6 og 2010: 8,6. For andelen af »Helt enige« er procenterne:

»Ikke-kriminelle« er der sket nogen ændring. Her ligger andelen i alle årene på 6-7 pct., som synes, at »Det er sejt at være rocker«, og altså 94-95 pct., der ikke synes det.

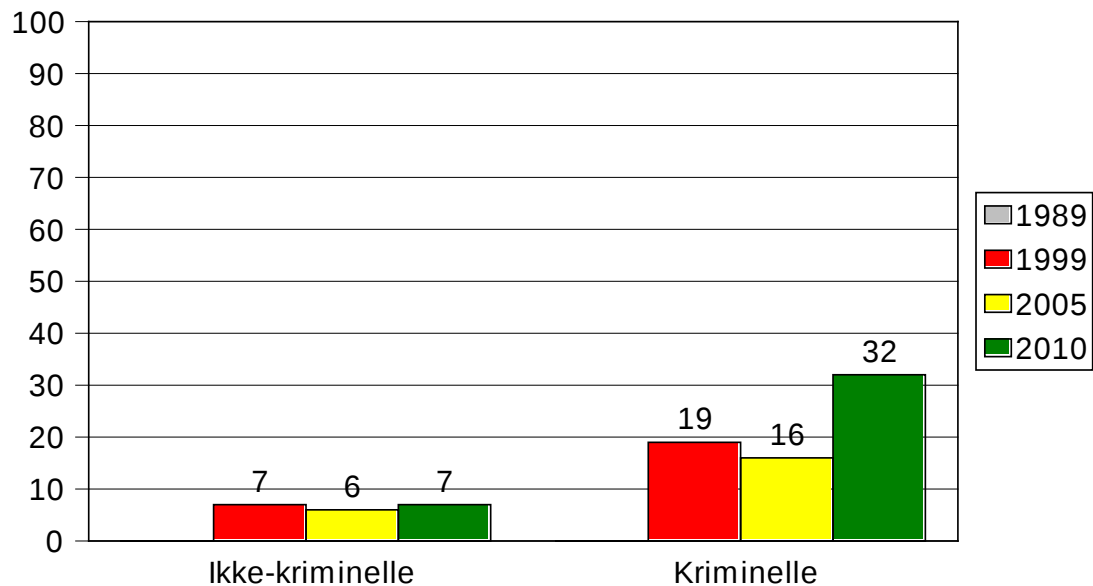
For det store flertal af »De kriminelle« synes der ikke at være nogen appeal i at være »rocker«, selvom det er betydeligt flere end blandt de »Ikke-kriminelle«. En bemærkelsesværdig og statistisk signifikant ændring er dog foregået fra 2005 til 2010: Der er sket en fordobling i den andel af »De kriminelle«, der synes, at »Det er sejt at være rocker« - fra 16 til 32 pct. Som på mange af de andre områder, vi har haft under lup, har kontrasten her mellem »De kriminelle« og de »Ikke-kriminelle« aldrig været større end i 2010. Hvor der i 1999 var 2-3 »Kriminelle«, der syntes, at »Det er sejt at være rocker«, for hver 1 blandt de »Ikke-kriminelle«, er det i 2010 4-5.

Opstilling 2.58. Procent af de unge, der er enige i påstanden: »Det er sejt at være rocker«, 1999 til 2010 (hele landet).

1999: 3,5, 2005: 2,4 og 2010: 3,1. Langt de fleste af dem, der er uenige i, at »Det er sejt at være rocker«, er »Helt uenige«. Det drejer sig om omkring 8 ud af 10 af alle unge.

Opstilling 2.59. Procent af de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge, der er enige i påstanden: »Det er sejt at være rocker«, 1999 til 2010 (hele landet).

De senere års fokusering på rockere er sket i nær sammenhæng med en vel oven i købet endnu stærke fokusering på bande-problematikken. Selvrapporteringsundersøgelserne indeholder desværre ingen oplysninger om, hvorvidt den begåede kriminalitet er sket i bander eller ej, men fra og med undersøgelsen i 1999 er de unge blevet stillet et generelt spørgsmål om, hvorvidt de mener, andre unge oplever dem som værende med i en bande, og/eller om de selv gør det, jf. opstilling 2.60. Det har været op til de unge selv, hvad de har villet lægge i begrebet »bande«, og det kan således variere fra den ene til den anden. Begrundet i det særlige fokus, der har været og for tiden stadig er på bande-problematikken, gengives de fuldstændige svarfordelinger og for alle 3 undersøgelser i opstilling 2.60.

Opstilling 2.60. Procentfordeling af de unge i 1999, 2005 og 2010 efter om de mener, andre unge oplever dem som værende med i en bande, og/eller om de selv mener, dette er tilfældet (hele landet).

	Med i bande?					
	Efter andres opfattelse			Efter egen opfattelse		
	1999	2005	2010	1999	2005	2010
Nej, absolut ikke	68,6	65,6	74,6	85,9	84,7	88,8
Nej, det tror jeg ikke	21,6	21,8	16,2	9,1	9,7	7,0
Nej, men har været	1,3	1,6	1,1	1,4	1,7	1,0
Ja, måske	6,7	7,2	6,4	2,3	2,6	2,1
Ja, helt sikkert	1,8	3,8	1,7	1,3	1,2	1,1
I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Set over hele perioden er der hverken sket signifikante ændringer med hensyn til, hvor mange af de 14-15-årige der måske eller helt sikkert har en opfattelse af, at andre unge betragter dem som værende med i en bande, eller som selv mener, de måske eller helt sikkert er det. For andres unge opfattelser var procenten i 1999 9, i 2005 11 og i 2010 8. I 1999 var det 4 pct., der mente, at de måske eller helt sikkert var med i en bande, i 2005 ligeledes 4 pct. og i 2010 3 pct.

Afgrænser vi det til de unge, der var »helt sikre« i deres opfattelse af andre og sig selv, var procenterne for de andre 2, 4 og 2 og af sig selv i alle tilfælde 1 pct.

Af opstillingerne 2.61-2.64 fremgår, hvor mange af henholdsvis de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle«, der (måske eller) helt sikkert af andre og/eller sig selv opleves som værende med i en bande. Selv om grupperingen af »Ikke-kriminelle« jo pr. definition omfatter et trods alt relativt stort antal unge, der har begået mere eller mindre »småkriminalitet« er

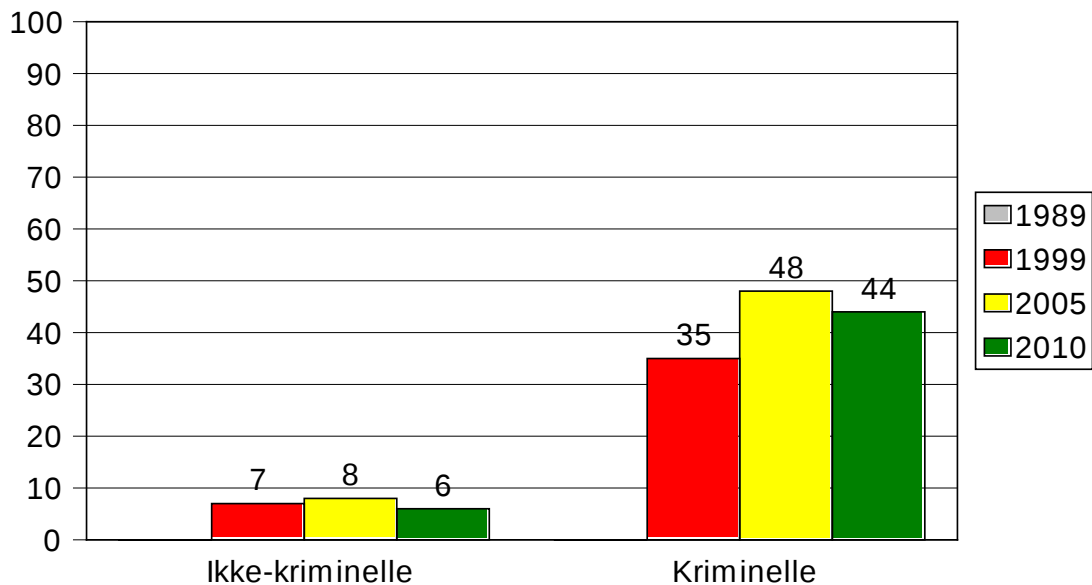
der stort set ingen af dem – det være sig i 1999, 2005 eller 2010 – der selv mener, at de helt sikkert er med i en bande. For alle årene var det 1 pct.

Omkring 10 gange så mange af »De kriminelle« mener »helt sikkert«, at de er med i en bande, dvs. omkring 10 pct., men heller ikke her er der sket nogen signifikant ændring fra 1999 til 2010.

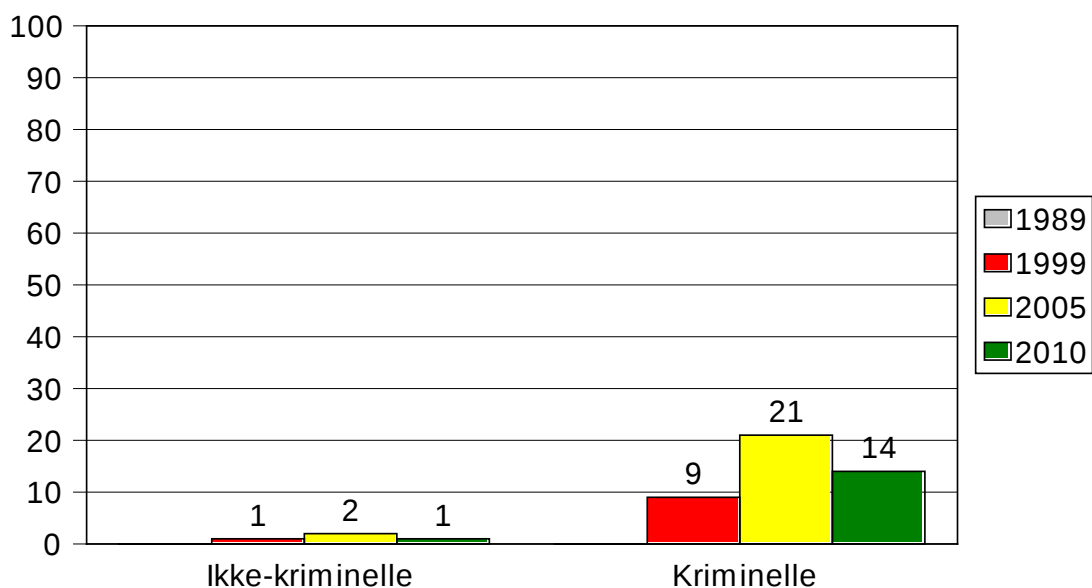
Når man ser på alle midtergrupperne, dvs. dem som hverken er helt sikre på, at de anses for som værende, eller selv mener, de er med i bande, var der en mindre tendens til øgning for visse af disse usikre fra 1999 til 2005, mens der er sket et fald fra 2005 til 2010. Når spørgsmålene om bandetilknytning overhovedet kom med i 1999-undersøgelsen, var det fordi bandespørgsmålet der var blevet rejst mere generelt, og det kan være denne fokusering samt den i diskussionen fremherskende usikkerhed om, hvad en bande egentlig er, der kan have præget de unges svar og udviklingen fra 1999 til 2005.

I perioden fra 2005 til 2010 har fokuseringen i det offentlige fokus i høj grad indsnævret sig til grupperinger fremstillet som »hard core« bander, i særdeleshed visse rocker-grupper og indvandrer-grupper. Det kan være denne indsnævring af begrebet, der har fået flere til at tage stilling. Specielt kan det tænkes at være baggrunden for den signifikante øgning fra 66 til 75 pct. af de 14-15-årige, der absolut ikke tror, at andre unge mener, at de er med i en bande, og fra 85 til 89 pct. i andelen, der absolut ikke selv mener, at de er med i en bande. For »De kriminelle« kan man også se tendenser fra 2005 til 2010 til et fald med hensyn til, hvor mange der i andre unges øjne oplever sig som værende med i en bande, og hvor mange der måske eller helt sikkert selv mener de er det.

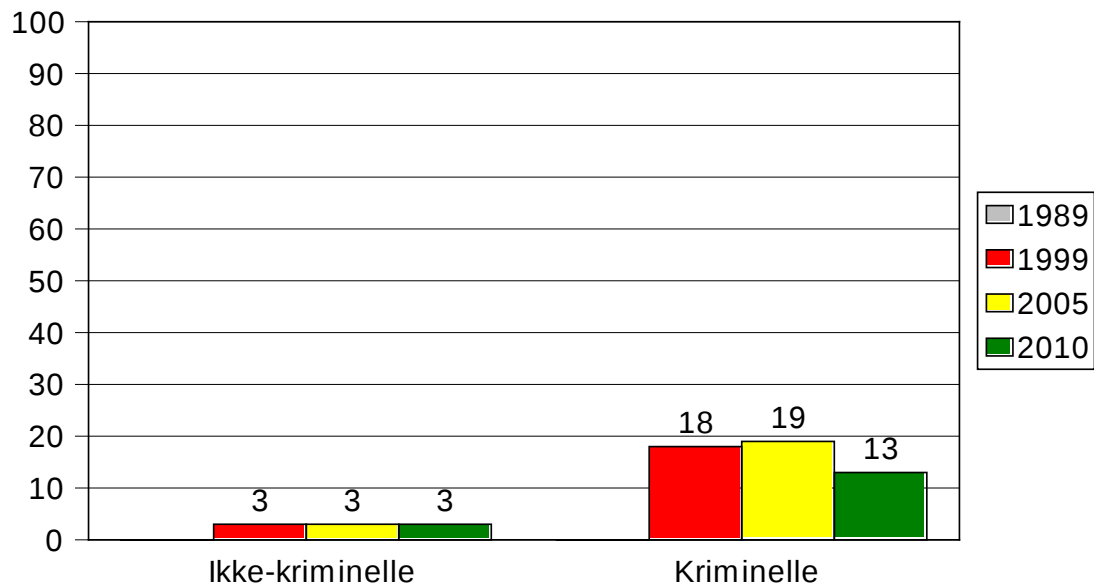
Opstilling 2.61. Procent af de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge i 1999, 2005 og 2010 som oplever, at andre unge *måske eller helt sikkert* tror, at de er med i en bande (hele landet).

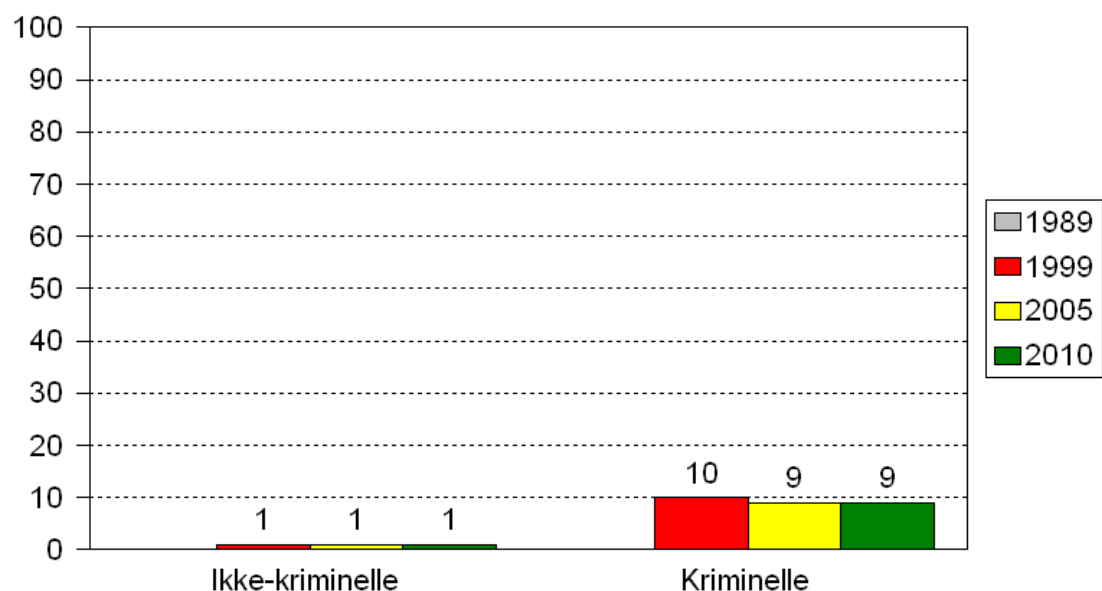
Opstilling 2.62. Procent af de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge i 1999, 2005 og 2010 som oplever, at andre unge *helt sikkert* tror, at de er med i en bande (hele landet).

Opstilling 2.63. Procent af de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge i 1999, 2005 og 2010 som mener, at de *måske eller helt sikkert* tror, at de er med i en bande (hele landet).

Opstilling 2.64. Procent af de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« unge i 1999, 2005 og 2010 som mener, at de *helt sikkert* tror, at de er med i en bande (hele landet).

Det skal understreges, at vi ingen mulighed har for på det foreliggende grundlag at vurdere, hvad der eventuelt reelt kan være sket omkring bandeudviklingen for de 14-15-årige. Det er de unges subjektive oplevelser, vi har fået gennem spørgeskemabesvarelserne, og der kan meget vel

mellem grupper og/eller over tid være sket ændringer i, hvordan selve bandebegrebet opleves og afgrænses.

Derimod kan vi konkludere rimelig tydeligt på spørgsmålet om, hvorvidt der – med særligt fokus på de seneste år, fra 2005 til 2010 – er sket en kriminalitetsmæssig polarisering af de 14-15-årige.

Lovlydigheden med hensyn til et bredt spektrum af straffelovskriminalitet og også andre strafbare og afvigende handlinger er øget fra 2005 til 2010, en øgning som er et led i en længere historisk udvikling i denne retning. Den øgede lovlydighed har gjort sig gældende for såvel relativt alvorlig som relativt mindre alvorlig kriminalitet, men den har været kraftigst for den mindre alvorlige. Udviklingen har betydet, at mellemgruppen af »småkriminelle« unge markant er blevet mindre, og i denne forstand kan man sige, at der er sket en kriminalitetsmæssig polarisering. Der er også sket en social polarisering i form af, at de sociale forskelle eller kontraster mellem de helt lovlydige og de »småkriminelle« unge på den ene side, og de unge der har begået relativt alvorlig – og relativt meget – kriminalitet på den anden. Lidt banalt udtrykt kan man sige, at den sociale situation – det være sig i skolen, familien, fritiden eller med hensyn til andre problemer såsom (mis)brug af rus- og nydelsesmidler – er blevet forværret for unge med alvorlig kriminalitet, mens dette ikke er tilfældet for de meget lovlydige og de »småkriminelle« unge.

Der synes derimod *ikke* at være sket en polarisering i form af, at en lille gruppe unge skulle begå alvorligere eller mere kriminalitet end tidligere. Hvis dette faktisk *er* tilfældet, så ligger det uden for, hvad der kan opfanges af undersøgelser af 14-15-årige børn og unge i folkeskolen.

I stedet for en alvorliggørelse el.lign. af en mindre gruppe unges kriminalitet, så synes den sociale polarisering og de øgede kontraster mellem de »Ikke-kriminelle« og »De kriminelle« at bero på, at det er de unge, hvis kriminalitet har været mindst forankret i en belastet social situation, der ikke længere begår eller som ikke begår så meget kriminalitet som deres forgængere i samme aldersgruppe.

3. Lovlydighedens baggrund

I dette kapitel skal vi forsøge at kaste lys over baggrunden for de 14-15-åriges lovlydighed ud fra to forskellige synsvinkler.

For det første vil vi forsøge at give et billede af baggrunden for, at nogle børn og unge er mere lovlydige end andre, altså på et bestemt tidspunkt. For det andet vil vi forsøge at komme med et bud på, hvordan den øgede lovlydighed, især fra 2005 til 2010, men også over et længere tidsforløb – de seneste årtier – kan tænkes forklaret.

Umiddelbart kan det måske lyde som den samme opgave, men blot analyseret på forskellige måde. Sådan *kan* det være, men det er ikke *nødvendigtvis* sådan, det forholder sig. Man kan sammenligne det med at skulle forklare bølgehøjde og havdybde. Er vi helt inde i strandkanten er forklaringerne ens, nemlig vind; er vi på dybt vand er forklaringerne helt forskellige, henholdsvis vind og afstand mellem havbund og strandkant – og er vi et sted midt imellem spiller begge en rolle. Det er med andre ord ikke givet, at lovlydighedens udvikling skal forklares (helt) på samme måde som lovlydighedens niveau.

De lovlydige og de mindre lovlydige

Selv om det sjældent er gjort, forekommer det temmelig indlysende som udgangspunkt *analytisk* at betragte lovlydigheden som et »problem« frem for kriminaliteten. Der er rigtig mange gode grunde til at begå kriminalitet. Man kan berige sig, man kan få afløb for sin vrede, man kan sætte sig i respekt, man kan imponere dem man gerne vil imponere, man kan skaffe sig selv og andre oplevelser og spænding, man kan skaffe sig frihed osv. Typisk vil man desuden i langt de fleste tilfælde kunne gøre det uden nogen særlig risiko, fordi opklaringsprocenterne gennemgående er lave, ja på nogen områder så lave, at det nærmest er risikofrit. Masser af mennesker spiller lotto og alt muligt andet med langt større risiko for at miste deres penge og med langt mindre mulighed for at få gevinst ud af det, endsige en stor gevinst. Alligevel opfører langt de fleste (unge) mennesker sig langt det meste af tiden lovlydigt i den forstand, at de ikke stjæler, ikke ødelægger andres ting og ikke slår eller truer andre. Hvorfor? Hvad er det for faktorer og forhold, der fremkalder eller stimulerer til lovlydighed?

Ved alle de hidtil gennemførte selvrapporteringsundersøgelser er der foretaget visse basale analyser af sammenhænge mellem lovlydighed/kriminalitet på den ene side og de øvrige forhold, der er blevet spurgt om i undersøgelserne, på den anden. Vi skal dog tilbage til den første landsomfattende undersøgelse i 1989/89 for at finde en systematisk ana-

lyse, hvor man optimalt har forsøgt at udnytte i princippet alt, hvad undersøgelserne byder på af information.⁵¹ Det er derfor fundet relevant, at der gennemføres en sådan analyse baseret på de to seneste undersøgelser, 2005 og 2010,⁵² med henblik på at vurdere, om det er de samme faktorer, der stadig gør sig gældende, og om de i givet fald gør det på samme måde og med samme styrke som tidligere. Den statistiske teknik til at gennemføre analyser af denne karakter har udviklet sig de seneste par årtier. Analyserne kan gennemføres mere skræddersyet til de problemstillinger, der skal belyses, og først og fremmest langt hurtigere og billigere, sammenlignet med for to årtier siden.

Den statistiske teknik, der er anvendt, kaldes for logistisk regressionsanalyse. Ved sådanne analyser har man en afhængig variabel, som er den der skal forklares – i tilfældet her altså lovlydighed – og denne er dikotomiseret: »Lovlydig», »Ikke-lovlydig«.⁵³ Nu er det jo ikke uden videre klart, hvordan man skal dikotomisere lovlydighed. Dette findes der ikke ét rigtigt svar på. Der findes mange mulige svar, og mange af dem kan være meningsfulde. I stedet for at vælge en enkelt har vi derfor valgt at analysere en række forskellige todelinger af unge efter deres grad af lovlydighed, jf. opstilling 3.1.

⁵¹ Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard, 1990, ovf.cit., samt Kyvsgaard 1992, ovf.cit.

⁵² I disse to undersøgelser er anvendt nøjagtig det samme spørgeskema. Spørgsmålene er stillet med samme ordlyd, i samme rækkefølge osv.

⁵³ Det samlede antal spørgeskemabesvarelser, der indgår i analyserne, er 2.431. Afgrænsningerne resulterer i følgende antal besvarelser: »De lovlydige«: 1.067, »Flertallet«: 1.191, »De erfarne«: 132, »Gengangerne«: 41, Butikstyveri: 312, Butikstyveri 3 eller flere gange: 135, Hærværk: 288, Hærværk 3 eller flere gange: 140, Indbrud: 81, Vold: 412, Vold 3 eller flere gange: 100. Analyserne er gennemført ved hjælp af analyseprogrammet SPSS, hvor der som metode i den logistiske regression er benyttet »Backward LR«, »Entry« = 0,05 og »Removal« = 0,99. Samtlige uafhængige variable er analyseret som kategoriske variable. Alle analyserne er gennemført på det uvægtede materiale, idet vægtvariablene altid er medtaget blandt de uafhængige variable.

Opstilling 3.1. Dikotomiseringer af lovlighed i de gennemførte logistiske regressionsanalyser vedrørende selvrapporteringsundersøgelserne, 2005 og 2010.

	Afgrænsningen af ...	
	LOVLYDIGHED	IKKE-LOVLYDIGHED
AA	»De lovlige«	Alle andre
AB	»Ikke-kriminelle«	»De kriminelle«
AC	Alle andre	»Gengangere«
AD	»De lovlige«	»Flertallet«
AE	»De erfarne«	»Gengangere«
AF	»De lovlige«	»Gengangere«
AG	»Flertallet«	»Erfarne«
AH	»Flertallet«	»De kriminelle«
AI	»De lovlige«	»De kriminelle«
AK	Alle andre	Butikstyveri seneste år
AL	Alle andre	Butikstyveri 3 eller flere gange seneste år
AM	Alle andre	Hærværk seneste år
AN	Alle andre	Hærværk 3 eller flere gange seneste år
AP	Alle andre	Indbrud seneste år
AV	Alle andre	Slået eller tævet andre seneste år
AW	Alle andre	Slået eller tævet andre 3 gange eller flere seneste år

Med hensyn til de uafhængige variable – populært sagt, de mulige »årsager« – er vi selvfølgelig begrænset af og til, hvad de unge overhovedet er blevet spurgt om i undersøgelserne. Det er, som det er fremgået af det forudgående, og som det kan ses af spørgeskemaet i appendiks B, primært forhold i skolen, forhold i familien, forhold i fritiden, forhold til kammerater, forhold til rus- og nydelsesmidler, forestillinger om andres

unges adfærd samt generelle holdninger til lovlydighed og kriminalitet. Forældrenes socioøkonomiske forhold er utilstrækkeligt belyst i undersøgelserne. Opstilling 3.2 giver en oversigt over de konkrete faktorer, der har været inddraget i analyserne som uafhængige variable.

Opstilling 3.2. De faktorer, der er medtaget som uafhængige variable i de gennemførte logistiske regressionsanalyser vedrørende selvrapporteringsundersøgelserne, 2005 og 2010.⁵⁴

LIVSSFÆRE	FAKTOR
TIDSPUNKT	1. År for undersøgelsens gennemførelse
GEOGRAFI	2. Område hvor undersøgelse er gennemført
BAGGRUND	1. Køn (1)
	2. Alder (2)
	3. Fødeland (4)
	4. Forældres fødeland (5)
	5. Hvem man bor hos (6)
	6. Forældres indtægtsgruppe (11)
PERSONLIGE FORHOLD	1. Selvtillid (38)
	2. Opsparing (40)
	3. Penge til rådighed (43)
	4. Lykkelig (52)
SKOLE	1. Skoleskift (12)
	2. Specialundervisning (13)
	3. Tilfredshed med at gå i skole (14)
	4. Lærerkraft (15)
	5. Faglig udfordring (16)
	6. Fagligt niveau (17)

⁵⁴ Tallene i parentes refererer til spørgsmålsnummer, jf. spørgeskemaet i appendiks B.

LIVSSFÆRE	FAKTOR
	7. Popularitet i klasse (18)
	8. Kedsomhed (19)
	9. Praktiske fag (20)
	10. Pjækkeri (21)
	11. Forældrehenvendelse (22)
	12. Afslutte skolegang (24)
	13. Udsat for mobning seneste år (26)
	14. Nogen på nakken af en i skolen (27)
	15. Holdt udenfor i klassen (28)
	16. Forhold til klassekammerater (31)
	17. Hjælpsomhed i klasse (34)
	18. Fortrolighed i klasse (36)
	19. Egoisme i klasse (37)
FAMILIE	1. Forhold til far (66)
	2. Forhold til mor (67)
	3. Indeks for skænderier/konflikter (68)
	4. Indeks for samvær hverdage (58)
	5. Indeks for samvær weekender (59)
	6. Indeks for aftaler/kontrol (60-62)
	7. Voksne tager sig tid (63)
	8. Kommunikation til forældre (64)
	9. Kommunikation fra forældre (65)
	10. Hjælpe til hjemme (46)
	11. Far ryger (119)
	12. Mor ryger (120)
	13. Indtryk af at forældre har økon. probl. (57)

LIVSSFÆRE	FAKTOR
FRITID	1. Går på bibliotek (69)
	2. Ser TV (69)
	3. Bruger computer (69)
	4. Går i biografen (69)
	5. Går i teatret (69)
	6. Går i kirke (69)
	7. Går til fest i forening (69)
	8. Går til privatfest (69)
	9. Går på værtshus (69)
	10. Går på diskotek (69)
	11. Går på grillbar el.lign. (69)
	12. Går til spejder (69)
	13. Går i ungdomsklub (69)
	14. Går på ungdomsskole (69)
	15. Dyrker sport i forening (69)
	16. Tilskuer til sport (69)
	17. Går til festivaller/koncenter (69)
	18. Mødes hjemme med kammerater (69)
	19. Hænger ud i butikcentre el.lign. (69)
	20. Kører rundt på cykel/knallert (69)
	21. Går ud (ikke hjemme) om aftenen (71)
	22. Lønnet arbejde efter skoletid (41)
KAMMERATER, VENNER	1. Venner og kammeraters alder (29)
	2. Flest af sine venner i klasse (30)
	3. Antal venner i klasse (32)
	4. Tid med venner og kammerater i fritid (70)

LIVSSFÆRE	FAKTOR
	5. Daglige SMS-beskeder sendt (72)
	6. Daglige SMS-beskeder modtaget (73)
LIVSSTIL I ØV-RIGT	1. Tobaksrygning (118)
	2. Hvor ofte fuld (122)
	3. Hash seneste år (124)
	4. Sex (47)
	5. Penge på diskoteker (44)
	6. Penge på private fester (44)
	7. Penge på slik, burgere o.lign. (44)
	8. Penge på underholdning (44)
	9. Penge på interesser (44)
	10. Penge på større ting (44)
	11. Penge på beklædning (44)
	12. Penge på transport (44)
	13 Penge på rejser (44)
	14. Penge på opsparing (44)
FORESTIL-LINGER OM ANDRE UNGE	1. Venners alkoholforbrug (127)
	2. Jævnaldrendes alkoholforbrug (128)
	3. Jævnaldrende i Kbh.'s alkoholforbrug (129)
	4. Venners butikstyveri (127)
	5. Jævnaldrendes butikstyveri (128)
	6. Jævnaldrende i Kbh.'s butikstyveri (129)
	7. Spillet fuld (49)
	8. Drukket mere end lyst til (50)
HOLDNINGER OG NORMER	1. »Det er sejt at være rocker« (131)
	2. »Lev stærkt og dø ung« (131)

LIVSSFÆRE	FAKTOR
	3. »Hvis man ikke direkte skader nogen, gør det ikke noget, man overtræder loven« (131)

Det er tværsnitsundersøgelers natur, at regressionsanalyse alene kan hjælpe os til at finde frem til, hvilke faktorer der har »selvstændig« sammenhæng med lovlydighed, mens den ikke i sig selv kan sige noget nærmere om denne sammenhængs karakter, dvs. om det er i virkeligheden blot er en slags integreret dimension af lovlydigheden, om det er en »årsag«, eller om det er en »effekt«. Ofte kan det være en blanding af to af disse tre eller af alle tre muligheder på én gang. Med »selvstændig« faktor menes, at den pågældende faktor udviser en statistisk signifikant sammenhæng eller korrelation med den uafhængige variable, når vi holder alle de øvrige faktorer, der inddrages som mulige uafhængige variable i analysen, konstant. Det er denne proces med i analysen at holde øvrige faktorer konstant, der er regressionsanalysens formål og formåen. En særlig komplikation er, at der kan være såkaldt »interaktion« mellem de uafhængige variable således, at sammenhængen varierer med hvilke præcise værdier to eller flere variable har for hver af variablene.

Faktorerne i opstilling 3.2 skal derfor hverken læses eller forstås som en oversigt over hypoteser om *årsager* til lovlydighed, men som faktorer, der på forskellig måde kan tænkes at have *sammenhæng* med lovlydighed.

Som det mest grundlæggende viser de gennemførte analyser, at selv begreber som »Lovlydighed« og »Kriminalitet« er for specialiserede. Der eksisterer således en meget stærk indbyrdes sammenhæng mellem begåelse af alle de former for kriminalitet, der er belyst i undersøgelserne: Mellem butikstyveri og cykeltyveri, mellem tyveri og hærværk, mellem hærværk og vold osv. osv. De væsentligste forskelle mellem de unge vedrører ikke typen af kriminalitet, men mængden og alvorlighedsgraden, hvilket jo da også retfærdiggør den skala eller opdeling af unge i grupper, vi benytter os af. Endvidere er der stærke sammenhænge mellem begåelse af »kriminalitet« på den ene side, og *alle* de øvrige former for »risikoadfærd«, vi har belyst i undersøgelserne, først og fremmest mobning og brug af rus- og nydelsesmidler, på den anden, jf. opstilling 3.3. Dette er på ingen måde nogen ny erkendelse, men ganske i overensstemmelse med anden og tidligere forskning.

Det kunne derfor være mere hensigtsmæssigt og meningsfuldt i stedet for kriminalitet at tale om risikoadfærd, forstået som adfærd, der indebærer en betydelig risiko for at skade eller som faktisk skader andre og/eller én selv. Vanskeligere er det at finde et mere generelt begreb, der kan erstatte lovlydighed. Man kunne vælge civilisering, idet det jo sådan set – ganske banalt – drejer sig om, i hvilken grad man behandler hinanden og andre ordentligt.

Opstilling 3.3. Sammenhængen mellem lovlydighed på den ene side og brug af rus- og nydelsesmidler samt mobning på den anden, 2005 og 2010.

		LOVLYDIGHED				AL- LE
		»De lovlydige«	»Fler-tallet«	»De erfarne«	»Gengangerne«	
TOBAK	Pct. der aldrig har røget	75	38	23	2	53
	Pct. daglige rygere	1	13	31	78	10
ALKO-HOL	Pct. der aldrig drikker sig fulde	63	27	17	7	42
	Pct. der drikker sig fulde ugentlig	2	7	18	41	6
HASH	Pct. der aldrig har brugt hash	99	84	53	13	88
	Pct. der har brugt hash 3 gange el.fl.	1	6	27	66	6
MOB-NING	Pct. der ikke har mobbet seneste år	87	69	54	39	76
	Pct. der har mobbet 3 gange el.fl. seneste år	2	6	14	33	6

Mange af resultaterne af de specifikke analyser er forbundet med betydelig usikkerhed på grund af små tal, f.eks. analyserne af »Gengangerne«, som kun omfatter 41 unge. Det bidrager stærkt til usikkerheden, at vi ønsker at vurdere betydningen af og kontrollere for et meget stort antal variable, samt at værdierne på disse variable ofte er mange. En særlig komplikation er det såkaldte »multikollinearitetsproblem«, der udspringer af, at der mellem mange af de uafhængige variable kan være – og faktisk

er – en stor indbyrdes sammenhæng.⁵⁵ Herved bliver det vanskeligt at måle »effekten« af den enkelte variabel. Vi har taget højde herfor ved systematisk at undersøge sammenhængen størrelse mellem de uafhængige variable, og med dette som udgangspunkt undlade at medtage to eller flere i variable med høj grad af indbyrdes sammenhæng i samme analyse. Analyserne er så dels gennemført med hver af de stærkt sammenhængende variable hver for sig, og dels ved at enkeltvariable via en såkaldt faktoranalyse er udvalgt som indikatorvariable.

Der viser sig dog, heldigvis kan man sige, at være en sådan konsistens i resultaterne af de mange analyser, at der til trods for den ofte betydelige usikkerhed i de enkelte analyser og analysernes kompleksitet ikke er så megen tvivl omkring visse hovedtendenser.

Mange af de forhold og variable, vi har undersøgt, viser sig konsistent igennem analyserne *ikke* at have sammenhæng med lovlighed. Nogle af de vigtigste, set i forhold til den almindelige debat i samfundet om børne- og ungdomskriminalitet og den almindelige forståelse af denne, skal trækkes frem her.

Etnicitet

Når vi holder forhold til skole, familie osv. konstant, viser der sig blandt andet *ikke* at være nogen sammenhæng mellem de unges grad af lovlighed og deres etnicitet. Om de er født i udlandet eller ej, og/eller om en af eller begge deres forældre er det, har ingen direkte selvstændig betydning for kriminaliteten. Når vi tidligere har set, at der ellers umiddelbart gør sig forskelle gældende, så beror dette på, at etnicitet kan gøre en forskel med hensyn til, hvordan man har det i skolen, i familien osv., men kun når og hvis dette er tilfældet, giver det udslag på lovligheden.

⁵⁵ En anden problematik vedrører det antal værdier, som de enkelte variable har. En optimal logistisk regressionsanalyse forudsætter, at der ikke findes »tomme felter«, dvs. at der findes besvarelser for alle kombinationer af værdier for de variable, der medtages. Vi har afprøvet analyseresultaternes følsomhed i forhold til denne problematik ved at reducere værdierne for de enkelte variable (typisk i form af dikotomiseringer), og især ved at sørge for at antallet af besvarelser for de enkelte uafhængige variables referenceværdier (den værdi på en variabel de andre værdiers Odds Ratio udregnes i forhold til) ikke bliver for lille.

Kernefamilien

I mange tidligere undersøgelser har den intakte og traditionelle kernefamilie, hvor børn og unge bor sammen med deres biologiske far og biologiske mor – og altid har gjort det – fremstået som den familiemæssige ramme, der var mest befordrende for unges lovlighed. Dette viser sig at have ændret sig, idet vi finder, at det *ikke* gør nogen forskel, om forældrene er skilt, eller hvem man bor hos. Når vi holder forhold til skole, fritid og andre sider af det familiemæssige liv end forældrekonstellation m.v. konstant, så er eksempelvis børn af enlige mødre ikke mindre lovlige end børn i traditionelle kernefamilier.

Kontrol og aftaler i familien

Vi har i tidligere undersøgelser fundet, at aftaler om hjemkomsttid o.lign., og kommunikation om hvor man er, og hvem man er sammen med, hænger sammen med øget lovlighed. Dette viser sig overraskende nok *ikke* at være tilfældet i de aktuelt gennemførte undersøgelser. Umiddelbart er der en klar og forventet sammenhæng, men når vi holder omfanget af konflikter med forældre samt samvær mellem forældre og børn/unge konstant, så forsvinder sammenhængen. Det synes altså at være vigtigere for lovligheden, at forældre oftere er sammen med deres børn og unge, og at man – når man er sammen – holder skænderierne nede, end altid at holde kontrol med, hvor de unge er henne, og hvem de er sammen med.

Organiseret fritid

Om man deltager i organiserede fritidstiltag for unge eller ej kan ikke – alt andet lige – ses at have nogen betydning for de unges lovlighed. Det gør *ingen* forskel, om man er spejder eller ej, eller om man går i ungdomsklub eller på ungdomsskole. Lovligheden er lige stor, uanset hvor meget sport man bedriver og/eller er tilskuer til. Det spiller ingen rolle, om man går tit eller sjældent i biografen, i teatret, på bibliotek eller i kirke. Der er ingen udslag på lovligheden set i forhold til, hvor ofte man ser TV, eller hvor ofte man bruger computer. Dette er ikke specielt overraskende i forhold til tidligere, hvor unges fritidsanvendelse er fundet i højere grad at være et produkt af, hvordan man har det i skolen og i familien, end en faktor der selvstændigt og måleligt påvirker lovligheden.

Penge og arbejde

Bemærkelsesværdigt er det, at de penge, som de unge har til rådighed (lommepenge + eventuelt udbetalt løn), ikke længere har sammenhæng med graden af lovlighed.

Tidligere var det sådan, at jo *flere* penge, de unge havde mellem hænderne, desto *mindre* lovlighed. Nu, i 2005 og 2010, er det nærmest omvendt, og, vil de fleste nok mene, mere umiddelbart forventeligt: Jo flere penge de unge har til rådighed, desto større lovlighed. Kun ved visse former for tyveri og under visse forudsætninger er denne sammenhæng dog statistisk signifikant, men det er tydeligt, at der er opstået, eller er i gang med at opstå, en ny situation. Tidligere har det været sådan, at lønnet arbejde efter skoletid havde sammenhæng med mindsket lovlighed, men heller ikke her er der længere nogen sammenhæng. Også her er altså en ny situation.

Ældre kammerater

Umiddelbart er der en sammenhæng mellem, om de kammerater, de unge har, er ældre, yngre eller på samme alder som dem selv. Sådan har det også vist sig at være i mange andre undersøgelser: Yngre kammerater er forbundet med øget lovlighed og ældre kammerater med mindsket lovlighed. Når vi i de aktuelle undersøgelser holder samvær i familie osv. konstant, findes denne sammenhæng *ikke* (længere). Kammeraternes alder har ikke (længere) nogen selvstændig sammenhæng med graden af lovlighed.

Forhold der gør en forskel

I opstilling 3.4 og 3.5 gengives hovedresultaterne af analyserne af forskellen mellem henholdsvis »De lovlige« og »Flertallet« og »Flertallet« og »De kriminelle«. Der er medtaget de centrale faktorer, der i mindst én af analyserne giver en signifikant forskel. Hvor der findes en sådan signifikant forskel ($p < 0,05$) er feltet grå-skraveret. En OR-værdi (Odds Ratio) > 1 betyder tendens mod øget lovlighed, < 1 tendens mod mindsket lovlighed. I opstilling 3.4 er det »De lovlige« set i forhold til »Flertallet«, der er analyseret, og i opstilling 3.5 »Flertallet« set i forhold til »De kriminelle«.

Opstilling 3.4. Resultaterne af en logistisk regressionsanalyse af lovlydighed blandt de unge, 2005 og 2010: »De lovlydige« set i forhold til »Flertallet«, n = 2.105.

		p =	OR =
ÅR	2005		1,000
	2010	0,010	1,281
GEOGRAFI	Gladsaxe		1,000
	Allerød	0,877	0,981
	Nordjylland	0,767	0,967
KØN	Dreng		1,000
	Pige	0,172	1,143
SYNES OM AT GÅ I SKOLE	Bryder sig ikke om		1,000
	Ligeglad	0,776	0,935
	Temmelig godt	0,467	1,168
	Vældig godt	0,020	1,709
KONFLIKTER MED FORÆLDRE (INDEKS)	Relativt mange		1,000
	Midtergruppe	0,019	1,700
	Relativt få	0,000	3,333
SAMVÆR MED FORÆLDRE (INDEKS)	Relativt sjældent		1,000
	Midtergruppe	0,458	1,145
	Relativt ofte	0,001	1,779
SPARER OP AF LOMMEPENGE	Bruger alt		1,000
	Får ikke lommepenge	0,000	1,889
	Lidt	0,026	1,411
	En del	0,002	1,701
GÅR TIL PRIVAT-FESTER	Aldrig		1,000
	Sjældent	0,015	0,727
	2-3 gange om måneden	0,000	0,493

		p =	OR =
	1 gang om ugen eller >	0,000	0,367
SAMMEN MED KAMMERATER PÅ GADEN, I BU- TIKSCENTRE M.V. UDEN BE- STEMT FORMÅL	Sjældent eller aldrig		1,000
	2-4 gange om måneden	0,282	0,999
	2-3 gange om ugen	0,000	0,516
	Hver dag	0,003	0,554
JÆVNALDRENDE SOM MAN TROR HAR LAVET BU- TIKSTYVERI SE- NESTE ÅR	Halvdelen eller flere		1,000
	En del	0,023	1,574
	Næsten ingen	0,003	1,803
	Ingen	0,000	2,374
SPILLET FULD UDEN AT VÆRE SENESTE ÅR	Ja		1,000
	Nej	0,000	2,156
»SEJT AT VÆRE ROCKER«	Enig		1,000
	Lidt uenig	0,795	0,939
	Helt uenig	0,905	0,976

Cox & Snell $R^2 = 0,179$; Nakelkerke $R^2 = 0,239$.

Opstilling 3.5. Resultaterne af en logistisk regressionsanalyse af lovlydighed blandt de unge, 2005 og 2010: »Flertallet« set i forhold til »De kriminelle«, n = 1.242.

		p =	OR =
ÅR	2005		1,000
	2010	0,956	0,989
GEOGRAFI	Gladsaxe		1,000
	Allerød	0,025	1,867
	Nordjylland	0,939	1,019
KØN	Dreng		1,000
	Pige	0,000	2,849
SYNES OM AT GÅ I SKOLE	Bryder sig ikke om		1,000
	Ligeglad	0,400	1,275
	Temmelig godt	0,012	1,972
	Vældig godt	0,048	2,181
KONFLIKTER MED FORÆLDRE (INDEKS)	Relativt mange		1,000
	Midtergruppe	0,636	1,133
	Relativt få	0,207	1,465
SAMVÆR MED FORÆLDRE (INDEKS)	Relativt sjældent		1,000
	Midtergruppe	0,839	1,052
	Relativt ofte	0,181	1,424
SPARER OP AF LOMMEPENGE	Bruger alt		1,000
	Får ikke lommepenge	0,706	1,108
	Lidt	0,043	1,613
	En del	0,001	3,430
GÅR TIL PRIVAT-FESTER	Aldrig		1,000
	Sjældent	0,038	0,396
	2-3 gange om måneden	0,082	0,456

		p =	OR =
	1 gang om ugen eller >	0,003	0,270
SAMMEN MED KAMMERATER PÅ GADEN, I BU- TIKSCENTRE M.V. UDEN BE- STEMT FORMÅL	Sjældent eller aldrig		1,000
	2-4 gange om måneden	0,056	0,578
	2-3 gange om ugen	0,004	0,428
	Hver dag	0,002	0,346
JÆVNALDRENDE SOM MAN TROR HAR LAVET BU- TIKSTYVERI SE- NESTE ÅR	Halvdelen eller flere		1,000
	En del	0,085	1,622
	Næsten ingen	0,004	2,292
	Ingen	0,054	1,868
SPILLET FULD UDEN AT VÆRE SENESTE ÅR	Ja		1,000
	Nej	0,771	1,093
»SEJT AT VÆRE ROCKER«	Enig		1,000
	Lidt uenig	0,221	1,523
	Helt uenig	0,001	2,471

Cox & Snell $R^2 = 0,110$; Nakelkerke $R^2 = 0,216$.

På gaden

Det er en klassiker i tænkningen omkring, hvordan børns og unges lovlydighed kan øges og kriminalitet undgås, at de skal »holdes væk fra gaden«. Nu er gader som tilholdssted næppe, hvad de var engang. Gaderne er med tiden i højere grad blevet transportårer, hvor man bevæger sig fra og til bestemte formål, end et sted hvor livet i sig selv leves. Samtidig er der dog opstået nye mulige opholdssteder af tilsvarende karakter, hvor unge kan samles og opholde sig, uformelt og set fra et samfundsmæssigt synspunkt uorganiseret, og mere eller mindre skjult og i fred for familier, lærere osv. Gadehjørnerne er blevet suppleret med butikcentre, caféer, pizzeriaer osv., ofte i tilknytning til eller omkring torve eller pladser, som jo dog stadig er der. I og med at næsten alle 14-15-årige nu i modsætning til tidligere har deres eget værelse, i og med at de unge her oftere end tidligere i dagtimerne kan være alene hjemme, og i og med at værelset formentlig i stigende grad forventes og faktisk respekteres som et sted, hvor det er de unge selv, der afgør hvornår og hvem, der må være der, så kan man også hævde, at de »kvaliteter« som gademiljøet kan have, i stigende grad også karakteriserer dele af selve de unges bolig.

Der er en indbyrdes særdeles stærk sammenhæng mellem at være meget samme med kammerater, at gå ofte ud om aftenen, ofte at hænge rundt i butikcentre, på pizzeriaer osv., ofte at gå, cykle eller køre på knallert rundt uden noget bestemt formål, ofte at gå til fester, ofte at gå på værtshus og ofte umiddelbart at bruge de penge, man får i lommepenge, eller tjener ved et arbejde. Alt efter smag og behag, og hvad det er, man specifikt fokuserer på, kan man kalde denne livsstil for kammeratskabsorienteret, gadeorienteret eller her-og-nu orienteret – eller noget helt fjerde. Det centrale er den stærke sammenhæng, der er mellem de enkelte elementer. Hvis man sparer noget op af sine lommepenge, så taler sandsynligheden for, at man ikke så tit hænger rundt i butikcentre med kammerater. Hvis man kun bruger en begrænset del af sin fritid i det hele taget med kammerater, så taler sandsynligheden for, at man kun sjældent bruger sin tid på »formålsløst« at køre rundt i gaderne på cykel eller knallert. Osv. osv. Det er disse *sammenhænge*, der gør, at det er rimeligt og relevant at karakteriserer det som en livsstilsdimension, og ikke blot en »faktor« eller et »element« i de unges liv. Trods gadens ændrede karakter og funktion sammenlignet med tidligere vælger vi her at følge traditionen og tale om en mere eller mindre gadeorienteret livsstil.

Analyserne viser, at den gadeorienterede livsstil er langt mindre udbredt blandt de lovlydige unge end blandt de småkriminelle unge (»Flertallet«), jf. opstilling 3.4. »De lovlydige« sparer oftere op af deres lommepenge end »Flertallet«, hænger meget sjældnere ud i butikcentre osv. Endvidere viser den gadeorienterede livsstil sig ikke kun at være relateret til forekomsten af butikstyverier, cykeltyverier og anden mindre alvorlig kriminalitet. Den er også relateret til relativ alvorlig kriminalitet. Blandt »Flertallet«

er den gadeorienterede livsstil betydelig mindre udbredt end blandt »De kriminelle«, jf. opstilling 3.5.

Opstilling 3.6. Sammenhængen mellem lovlydighed på den ene side og forskellige livsstilsaspekter på den anden, 2005 og 2010.

	LOVLYDIGHED				AL- LE
	»De lovlydige«	»Fler-tallet«	»De erfarne«	»Gengang-erne«	
Sparer noget op af sine lommepenge	91	81	68	59	84
Hænger ikke dagligt ud i butikcentre, på gaden, pizzeriaer m.v.	95	88	75	41	90
Ikke sammen med kammerater næsten hele sin fritid	87	80	65	39	81
Er hjemme (dvs. går ikke ud) de fleste aften-er om ugen	88	73	55	11	77
Går ikke til privatfest hver uge	91	76	57	33	81
Går aldrig på værtshus	94	84	72	43	87
Har ikke prøvet at gå i seng med nogen	86	70	47	15	73
Dyrker sport i forening mindst 2 gange om ugen	53	52	45	50	52

Af de mange forhold, vi har belyst omkring de unges situation i undersøgelserne, er det ikke ret mange, der konsistent og robust har en sammenhæng med de unges grad af lovlydighed, og blandt dem der har, er det ikke alle, der såvel er relateret til overgangen fra »Flertallet« til »De lovlydige« som overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet« - men dette er altså tilfældet for involvering i en gadeorienteret livsstil. »Effekten« af mindre involvering i en gadeorienteret livsstil er markant ved begge overgange, men stærkest ved overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet«. I den udstrækning, der er tale om en årsagssammenhæng, kan dette fortolkes på den måde, at en mindre gadeorienteret livsstil i første række mindsker risikoen for at unge involveres i relativ alvorlig kriminalitet og i et liv med forholdsvis hyppig begåelse af traditionel straffelovskriminalitet såsom tyverier, hærværk og vold, men at det tillige øger sandsynligheden for, at unge helt afholder sig fra kriminalitet.

Af opstilling 3.6 kan man få et indtryk af, *hvor* stærke sammenhænge, der umiddelbart er mellem grader af involvering i en gadeorienteret livsstil og grader af involvering i kriminalitet på en mere forståelig måde end resultaterne af regressionsanalyserne.⁵⁶ I denne opstilling er tillige medtaget et forhold, der som flere af de andre vedrører, hvor meget og hvordan man omgås – typisk – jævnaldrende, men her på en lidt speciel måde: Om man har prøvet at gå i seng med nogen eller ej. Sammenhængen er overordentlig stærk. Hvor kun ret få af »De lovlydige« har prøvet at gå i seng med nogen, og hvis det er tilfældet, så typisk kun en enkelt gang, så har langt de fleste af »Gengangerne« prøvet det – og når det er tilfældet, da typisk flere gange.

Som allerede den klassiske tilgang til kriminalitetsforebyggende arbejde med at holde børn og unge væk fra gaden antyder, så er der for så vidt ikke noget nyt i den fundne sammenhæng mellem lovlydighed/kriminalitet og gadeorienteret livsstil. Det er vist svært at finde en undersøgelse, der ikke viser dette. Nyt synes det imidlertid at være, at den gadeorienterede livsstil i de seneste undersøgelser fremtræder som en *selvstændig* lovlydigheds- eller kriminalitetsfaktor, der ikke blot er et produkt af, hvordan børn og unge har det i deres familier og i skolen m.v. Eksempelvis konkluderedes der følgende på baggrund af selvrapporteringsundersøgelsen Gladsaxe og i Nordjylland i 1989:

»Spørgsmålet er dog, i hvilket omfang besøg på grillbarer, hyppigt fravær fra hjemmet om aftenen, samvær med kammeraterne på gaden mv. kan tillægges en egentlig betydning, eller om der alene er tale om symptomer. Vurderet ud fra nogle af de belyste livsstilsvariable bliver det klart, at

⁵⁶ Bemærk at der her er tale om fordelinger af det vægtede materiale. Tillige er andre faktorer ikke her, som i regressionsanalyserne, holdt konstant, såsom forhold til skolen mv.

livsstil ligger på linje med kriminalitet. Dvs., at den må ses som et symptom på eller som et resultat af andre, bagvedliggende faktorer.«⁵⁷

Lidt anderledes var konklusionen dog på basis af en analyse af den i 1990 gennemførte selvrapporteringsundersøgelse i Allerød kommune. Her var der som i Gladsaxe og Nordjylland ingen selvstændig betydning af en gadeorienteret livsstil for overgangen mellem »Flertallet« og »De lovlydige«, mens det faktisk var tilfældet for overgangen mellem »De kriminelle« og »Flertallet«. ⁵⁸

Betragtet ud fra et kriminalpræventivt synspunkt er den logiske konsekvens, at det nu, uanset hvilken kriminalitet man har i fokus og uanset hidtidig kriminalitet hos de unge, er relevant at interessere sig for gadeorienteret livsstil. Det er ikke kun en symptomarena, hvor det, i hvert fald for de småkriminelle, kan være fuldt tilstrækkeligt at fokusere på skole, familie m.v. Kan man få nogle unge til at være lidt mere sparsommelige; til at tilbringe noget af deres fritid alene, sammen med voksne eller sammen med unge, der ikke nødvendigvis er deres kammerater; til ikke hver dag at hænge ud i butikcentre m.v.; til ikke en eller de fleste dage om ugen nødvendigvis at deltage i fester – kan man formentlig gøre den fremherskende lovlydighed endnu mere fremherskende.

Det skal understreges, at gadelivsstilens *selvstændige* sammenhæng med lovlydighed/kriminalitet i kombination med deltagelsen i en række andre fritidsaktiviteters mangel på sammenhæng – se her som eksempel i opstilling 3.6 deltagelse i sport – betyder, at den større lovlydighed ikke bare kan opnås ved f.eks. at få de gadelivsorienterede unge til at dyrke (mere) sport eller ved at få dem til (oftere) at gå i ungdomsklub el.lign. Sådanne tiltag har kun udsigt til at virke, såfremt de betyder, at de unge så involverer sig mindre i »gadeaktiviteter«, og det betyder det ikke nødvendigvis. Det kan lige så godt betyde, selv når man lykkes, at de pågældende unge blot nu i tillæg f.eks. dyrker sport. Det *kan* også risikere at betyde, at de pågældende unge bliver mere involveret med og isoleret til kammerater, og at den gadeorienterede livsstil derved udvides og udbygges – og i værste fald at den eventuelt trækker andre unge med.

Skolen

Hvordan de unge har det med at gå i skole har en stærk, konsistent og selvstændig sammenhæng med, hvor lovlydige de er. Jo bedre de unge synes om at gå i skole, desto større lovlydighed. Et godt skoleforhold mindsker risikoen for alvorlig og hyppig kriminalitet og øger sandsynligheden for, at unge helt afholder sig fra tyveri, hærværk, vold mv. Ligesom

⁵⁷ Britta Kyvsgaard, 2002, ovf.cit., side 147.

⁵⁸ Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard, 1990, ovf.cit., s. 78-80.

ved en gadeorienteret livsstil er skolerelationen altså »virkksom« såvel ved overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet« som ved overgangen fra »Flertallet« til »De lovlydige«.

Dette er ganske i overensstemmelse med, hvad tidligere undersøgelser har vist. Tidligere har det været sådan for de 14-15-årige, at skolerelationen generelt havde en stor indflydelse, men at det var af særlig betydning, hvordan man klarede sig fagligt, samt i hvilken udstrækning skolen var et afsæt for at gå videre med skoleuddannelsen. De aktuelle undersøgelser tyder på, at det helt afgørende stadig er, hvordan man trives i skolen, men at denne trivsel påvirkes ligeså meget af graden af faglig succes som af den sociale side af skolelivet, dvs. hvordan man har det med klassekammeraterne m.v.

Måske forholder det sig sådan, at de sociale relationer til klassekammerater mv. er af lidt større betydning end den faglige grad af succes ved overgangen fra »Flertallet« til »De lovlydige«, mens det er omvendt ved overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet«, men her er analyseresultaterne noget usikre og ikke fuldstændig konsistente. I hvert fald fremgår det af selve regressionsanalyserne, at den helt lovlydige tilværelse »trues«, så snart man ikke synes »vældig godt« om at gå i skole, mens risikoen for alvorlig og hyppig kriminalitet først signifikant forøges, hvis man er ligeglad med at gå i skole eller decideret ikke bryder sig om at gå i skole.

Vi vender tilbage til skolens centrale betydning sidst i kapitlet.

Sociale normer

Der er i alt tre af de forhold, vi har undersøgt, som udviser en stærk, konsistent og selvstændig sammenhæng med lovlydighed/kriminalitet, og uanset om det er overgangen fra »Flertallet« til »De lovlydige«, vi ser på, eller overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet«. Udover den gadeorienterede livsstil og forholdet til skolen er det de oplevede normer blandt de unges jævnaldrende, dvs. hvor udbredt man forestiller sig bestemte former for adfærd er (»deskriptive normer«). Vi har målt dette på forskellig måde, men uanset målemetoden er konklusionen den samme: Jo mere udbredt blandt deres venner eller jævnaldrende, de unge forestiller sig en bestemt form for kriminalitet eller risikoadfærd er, desto mindre er graden af lovlydighed blandt de unge.

Det er oplagt, at denne sammenhæng kan gå, og givetvis også går, begge veje: Desto mindre lovlydige de unge selv er, desto mindre lovlydige mv. tror de andre unge er. Bl.a. bruger man sikkert i en vis udstrækning sig selv som referencepunkt. På den anden side har vi her at gøre med en faktor, som vi dels ved kan være forbundet med misforståelser og misopfattelser og dels ved faktisk kan spille en aktiv og formende rolle

med hensyn til, hvad børn og unge foretager sig.⁵⁹ Jo færre af deres venner og jævnaldrende, børn og unge forestiller sig har bestemte former for adfærd – uanset om disse opfattelser er korrekte eller ej – desto mindre er sandsynligheden for, at de unge selv har en sådan adfærd.

I opstillingerne 3.7-3.9 vises den nære sammenhæng, der i undersøgelserne foretaget i 2005 og 2010 eksisterer mellem på den ene side, hvor mange andre unge, man tror, har begået butikstyveri og de unges grad af lovlighed på den anden. I opstilling 3.7 er det vennerne, i 3.8 jævnaldrende i kommunen og i 3.9 jævnaldrende i København. 16 pct. tror, at »En del« eller flere af vennerne har stjålet noget i en butik inden for det seneste år, 40 pct. tror, at det er tilfældet for jævnaldrende i kommunen, og 65 pct. for jævnaldrende inde i København.

⁵⁹ Jf. bl.a. Flemming Balvig, Lars Holmberg & Anne-Stina Sørensen: »Ringstedforsøget. Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet«, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København, 2005.

Opstilling 3.7. Sammenhængen mellem lovydighed på den ene side og hvor mange af ens venner, som man tror, det seneste år har stjålet noget i en butik, 2005 og 2010 – procentfordeling.

»Hvor mange af dine venner, tror du, det seneste år har stjålet noget i en butik?«	LOVLYDIGHED				AL-LE
	»De lovydige«	»Fler-tallet«	»De erfar-ne«	»Gen-gang-erne«	
Omkring halvdelen eller flere	1	5	18	47	5
En del	6	14	25	23	11
Næsten ingen	25	37	32	16	31
Ingen	68	44	25	14	53
I ALT	100	100	100	100	100

Opstilling 3.8. Sammenhængen mellem lovydighed på den ene side og hvor mange af ens jævnaldrende i den kommune, hvor man bor, som man tror, det seneste år har stjålet noget i en butik, 2005 og 2010 – procentfordeling.

»Hvor mange af dine jævnaldrende i den kommune, hvor du bor, tror du det seneste år har stjålet noget i en butik?«	LOVLYDIGHED				AL-LE
	»De lovydige«	»Fler-tallet«	»De erfar-ne«	»Gen-gang-erne«	
Omkring halvdelen eller flere	5	12	20	32	10
En del	28	32	31	39	30
Næsten ingen	42	39	34	22	40
Ingen	25	17	15	7	20
I ALT	100	100	100	100	100

Opstilling 3.9. Sammenhængen mellem lovlydighed på den ene side og hvor mange af ens jævnaldrende inde i København, som man tror, det seneste år har stjålet noget i en butik, 2005 og 2010 – procentfordeling.

»Hvor mange af dine jævnaldrende inde i København, tror du det seneste år har stjålet noget i en butik?«	LOVLYDIGHED				AL-LE
	»De lovlydige«	»Fler-tallet«	»De erfarne«	»Gengang-erne«	
Omkring halvdelen eller flere	18	25	42	51	23
En del	43	42	35	37	42
Næsten ingen	26	24	17	9	24
Ingen	13	9	6	3	11
I ALT	100	100	100	100	100

En indikator på at det faktisk gør en forskel, hvordan man oplever norm, er det forhold, at der findes en statistisk signifikant sammenhæng mellem, hvor mange man tror, der har begået butikstyveri, og hvor mange der har spillet fuld uden at være det. Jo flere man tror, der har begået butikstyveri, desto oftere er det forekommet, at man har spillet fuld uden at være det. Som man kunne vente er sammenhængen endnu stærkere mellem, hvor mange man tror, der hyppigt drikker sig fulde, og hvor ofte man selv har spillet fuld. Jo mere man tror, bestemte former for risikoadfærd er normen, desto stærkere pres oplever man i retning af selv at foretage sig denne eller lignende former for adfærd. Dette »gruppepres« kan efterleves på to forskellige måder, enten ved at man simulerer, at man har gjort det eller gør det, eller ved at man faktisk gør det.

Man kunne forvente, at den oplevede norm blandt vennerne virker stærkere end den oplevede norm blandt jævnaldrende i kommunen, og at dette igen virker stærkere end den oplevede norm blandt jævnaldrende inde i København. Dette synes også at være tilfældet. Uanset hvilken referencegruppe, vi fokuserer på, findes der en statistisk signifikant sammenhæng mellem den oplevede adfærdsform og simuleret alkoholadfærd, men den er stærkest for vennerne og svagest for jævnaldrende inde i København.⁶⁰

⁶⁰ Vedrørende vennerne: $\gamma = 0,232$, $p = 0,000$; vedrørende jævnaldrende i kommunen: $\gamma = 0,194$, $p = 0,000$; vedrørende jævnaldrende inde i København: $\gamma = 0,157$, $p = 0,010$.

Af de gennemførte regressionsanalyser fremgår det, at der hvor det især gør en forskel for lovlydigheden, er om man tror det er halvdelen eller flere, der har gjort det, dvs. om det er en egentlig flertalsmisforståelse eller ej. I 2005 og 2010 under ét var det 13 pct. af de unge, der faktisk havde stjålet i en butik inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet. At tro, at det er halvdelen eller flere, er altså en massiv flertalsmisforståelse. Når de unge har den opfattelse, at butikstyveri *ikke* er flertalsadfærd fordobles sandsynligheden for lovlydighed, dvs. at de befinder sig blandt »De lovlydige« frem for blandt »Flertallet« eller blandt »Flertallet« frem for »De kriminelle«.

Generelt set er betydningen af den oplevede norm en statistisk set stærkere faktor for overgangen fra »Flertallet« til »De lovlydige« end for overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet«. Det er også alene for førstnævnte overgang, at vi finder en statistisk signifikant forskel med hensyn til simuleret adfærd.

Det kunne tyde på, at de normer, som er helt eller delvist styrende for »De kriminelles« adfærd, i højere grad er internaliserede – deres egne så at sige. De er stærkt styret og påvirket af vennernes/kammeraternes adfærd, men de deler faktisk holdninger og normer med disse, jf. også at det er her, og stort set kun her, der findes en større andel unge, der oplever sig som tilhørende en bande. Det er i denne forbindelse bemærkelsesværdigt, at det for »De kriminelle« sammenlignet med »Flertallet« gør en signifikant forskel, om man synes, det er sejt at være rocker. Det er ikke de fleste i nogen af grupperne, der synes dette, men det er langt flere blandt »De kriminelle« end blandt »Flertallet«. Blandt »De lovlydige« og »Flertallet« er det kun nogle få procent, der har den opfattelse, at det er sejt at være rocker, jf. opstilling 3.10 og tidligere omtale heraf, og forskellen mellem disse grupper er ikke statistisk signifikant.

Opstilling 3.10. Sammenhængen mellem lovlydighed på den ene side og hvor mange der er enige i påstanden/udsagnet: »Det er sejt at være rocker«, 2005 og 2010 – procentfordeling.

»Det er sejt at være rocker«	LOVLYDIGHED				AL-LE
	»De lovlydige«	»Flertallet«	»De erfarne«	»Gengangerne«	
Enig	5	7	17	37	8
Lidt uenig	11	13	17	15	12
Helt uenig	84	80	66	48	80
I ALT	100	100	100	100	100

Når regressionsanalysen viser, at holdningen til, hvorvidt de unge synes, at det er sejt at være rocker, har en selvstændig og signifikant sammenhæng med, om man er småkriminell eller har begået relativt alvorlig/meget kriminalitet, så betyder det, at denne holdning ikke blot er et produkt af problemer i skolen og en gadeorienteret livsstil m.v., men at den dels helt eller delvist har sit udspring i andre forhold og sider af børnenes og de unges liv og dels isoleret set ganske markant påvirker sandsynligheden for, om et barn eller en ung tilhører »Flertallet« eller »De kriminelle«.

Fra kriminel til småkriminell

Det billede, der på baggrund af regressionsanalyserne samlet tegner sig af »Flertallet« sammenlignet med »De kriminelle«, er at lovligheden på denne del af skalaen markant øges med et bedre forhold til skolen, især når ligegladhed og en decideret negativ holdning øges til, at man i hvert fald synes, at det er OK at gå i skole. Konkret betyder det, at nogle der keder sig i de fleste af timerne, ikke længere gør dette, og at nogle der pjækker tit, kun gør det sjældent eller aldrig. Det er især, men ikke kun, oplevelsen af fagligt at klare sig i hvert fald mindst nogenlunde, og at kravene til én ikke er for store, der er afgørende.

Umiddelbart spiller familieforholdene ingen rolle. De unge, der har begået relativt alvorlig og relativt megen kriminalitet, adskiller sig ikke fra de unge, der har begået mindre alvorlig og mindre omfattende kriminalitet med hensyn til, hvor ofte og hvor mange konflikter eller meget samvær, de har med forældrene – når man holder forhold til skolen mv. konstant. Det

samme viste undersøgelserne for 20 år siden, så på denne baggrund er det ingen overraskelse.⁶¹ Det er klart, at familieforhold tidligere i de unges tilværelse og tidligere i forløbet kan have været af stor betydning, jf. også det følgende om forholdet mellem de lovlydige og de småkriminelle, men *umiddelbart* og i sig selv er der ikke noget, der tyder på, at øget samvær i familien el.lign. skulle aftrappe kriminaliteten og dens alvorlighed for unge med hyppig og relativ alvorlig kriminalitet. Forklaringen kan være, at forældre ikke (længere) for mange af disse unge er en referencegruppe i det hele taget. Det er i stedet helt, eller næsten helt, kammeraterne. For at skulle kunne gøre en forskel, skulle ændringerne i så fald derfor være forholdsvis dramatiske, hvilket i praksis typisk vil vise sig mere end svært at opnå.

Ved siden af forholdet til skolen er som nævnt graden af involvering i gadeorienteret livsstil med de forskellige facetter og dimensioner, der findes i denne, af væsentlig betydning, samt i en vis udstrækning de oplevede adfærdsnormer blandt jævnaldrende. Mens det er atypisk for de småkriminelle, så er et mere subkulturelt præg karakteristisk for en ikke ubetydelig del af de unge med relativ alvorlig kriminalitet.

En statistisk set yderst markant forskel gør sig gældende i forhold til de unges køn. Mens der blandt »Flertallet« stort set er lige mange drenge og piger, så er 64 pct. af »De erfarne« drenge og 85 pct. af »Gengangerne« drenge. Gennemgående er drengenes forhold til skole noget dårligere og den gadeorienterede livsstil noget mere udbredt end blandt pigerne, men det særlige som regressionsanalyserne viser os, er at der er forhold herudover i forbindelse med at være dreng eller pige, der afgørende influerer på, på hvilken side af grænsen mellem småkriminalitet og mere alvorlig kriminalitet, børn og unge befinder sig.

Allerød kommune adskiller sig fra forstadskommunen og de nordjyske landdistrikter ved, at signifikant færre unge har begået relativ alvorlig og hyppig kriminalitet. Regressionsanalysen viser, at dette ikke, i hvert fald ikke fuldt ud, kan forklares ved eventuelle forskelle med hensyn til, hvordan de unge har det i skolen, oplevede adfærdsnormer eller forekomsten af gadeorienteret livsstil. Det må helt eller delvist bero på noget andet. Allerød kommune er det af de tre områder i undersøgelserne, hvor det socioøkonomiske niveau er højest, og det kan være her forklaringen ligger, fordi relativ alvorlig og hyppig ungdomskriminalitet normalt viser sig at have en vis sammenhæng med familiens socioøkonomiske vilkår.

⁶¹ Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard, 1990, ovf.cit., s. 79.

Fra småkriminell til lovlydig

Et langt stykke af vejen er det de samme forhold, der udviser selvstændig sammenhæng med overgangen fra »Flertallet« til »De lovlydige« som ved overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet«, men der er forskelle i styrken og med hensyn til hvilke aspekter, det drejer sig om.

Grad af involvering i en gadeorienteret livsstil er afgørende, men dog ikke helt med samme styrke. Sådan var det også for 20 år siden.⁶²

Forholdet til skolen er også af afgørende betydning og her med samme styrke som ved overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet«. Over tid synes skoleforhold at have tiltaget i betydning, fordi man for 20 års siden ikke fandt skolemæssige forskelle mellem de småkriminelle og de helt lovlydige, når man holdt andre faktorer konstant.⁶³ Som vist skal man helst op på, at de unge synes »vældig godt« om at gå i skole, for at relation til skolen fungerer som en effektiv »beskyttelsesfaktor« mod småkriminalitet, og det er i særdeleshed den sociale side af skolelivet – først og fremmest forholdet til kammeraterne – der er meget afgørende.

I det hele taget synes de processer, der har at gøre med at blive accepteret af sine (klasse)kammerater at være af største vigtighed. I disse processer forsøger man at opføre sig, som man tror (klasse)kammeraterne gør eller ønsker. Når man har en oplevelse af (klasse)kammeraterne som lovlydige, så øges sandsynligheden betragteligt for, at man selv holde sig fra butikstyverier, hærværk, vold osv. Jo mere udbredt, man forestiller sig forskellige former for kriminalitet, desto større sandsynlighed er der for, at man selv involverer sig i småkriminalitet og anden risikoadfærd – eller foregiver at man gør det. Dette er næppe noget nyt, og det har siden den første »Gladsaxeundersøgelse« indgået som en central teori om unges mindre alvorlige kriminalitet.⁶⁴ Det er imidlertid første gang, det er undersøgt, og hvor der er fundet et empirisk belæg for denne teori.

Ifølge de gennemførte regressionsanalyser viser det sig for første gang, at køn ikke gør nogen forskel. Også når man holder forhold til skole osv. konstant er der lige mange drenge og piger i gruppen »De lovlydige« og »Flertallet«. At være dreng med, hvad der ligger heri optræder ikke længere som en særlig risikofaktor med hensyn til mindre alvorlig og mindre omfattende kriminalitet – og at være pige ikke længere som en »beskyttelsesfaktor« omkring hel eller næsten hel lovlydighed.

Derved adskiller overgangen fra »Flertallet« til »De lovlydige« sig ikke blot i så henseende fra overgangen fra »De kriminelle« til »Flertallet«, men

⁶² Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard, 1990, ovf.cit., s. 79.

⁶³ Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard, 1990, ovf.cit., s. 79.

⁶⁴ Flemming Balvig, 1982, ovf.cit., s. 47-68.

også fra situationen for 20 år siden, for dengang var drengene noget oftere at finde blandt »Flertallet» og pigerne oftere blandt »De lovlydige».⁶⁵

I kontrast til, hvad der karakteriserer for overgangen fra »Flertallet» til »De lovlydige«, men helt i overensstemmelse med, hvordan det var tidligere, viser regressionsanalyserne, at risikoen for småkriminalitet øges, desto bedre familieforholdene er. Jo færre konflikter mellem de unge og deres forældre og jo mere samvær, desto større chance er der for at de unge er helt eller stort set helt lovlydige.

Lovlydighedsfaktorer

I opstilling 3.11 gives en samlet oversigt over de faktorer, vi – i sammenligning med for to årtier siden – har fundet har sammenhæng med og som har selvstændig betydning for 14-15-åriges lovlydighed.

⁶⁵ Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard, 1990, ovf.cit., s. 79.

Opstilling 3.11. Oversigt over faktorer af betydning for lovlydighed, selvrapporteringsundersøgelsen i Allerød kommune 1990⁶⁶ og selvrapporteringsundersøgelserne i hele landet 2005 og 2010.

	1990		2005 + 2010	
	Fra krimi- nel til småkri- minel	Fra småkri- minel til lovlydig	Fra krimi- nel til småkri- minel	Fra småkri- minel til lovlydig
KØN	x	X	-	X
SOCIOØKONOMISKE FORHOLD	x?	-?	x?	-?
FAMILIEFORHOLD	X	-	X	-
SKOLEFORHOLD	X	-	X	X
ORGANISERET FRI- TID	-	-	-	-
GADEORIENTERET LIVSSTIL	X	-	X	x
OPLEVEDE AD- FÆRDSNORMER	?	?	X	x

Note: X = stærk sammenhæng, x = moderat sammenhæng, ? = sammenhæng kendes ikke.

⁶⁶ Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard: »Allerødderne og kriminalitet. Ungdomsundersøgelsen i Allerød 1990«, Det Kriminalpræventive Råd, 1990. For kontrollens skyld er der gennemført tilsvarende analyser alene for Allerød 2005 og 2010. Tendenserne viser sig at være nøjagtig de samme som for hele landet.

Socioøkonomiske forholds mulige betydning er vi stadig ikke blevet klogere på. Det er vi til gengæld på oplevede adfærdsnormer, der viser sig at have stor betydning. Unges forhold til skolen er mere afgørende end nogensinde før, og det samme gør sig gældende for gadeorienteret livsstil. Til gengæld er køn af mindre betydning. Nu som tidligere er der ikke noget gennemslag af deltagelse i det organiserede fritidsliv såsom udøvelse af sport el.lign., og familieforhold spiller umiddelbart »kun« en rolle for forekomsten af småkriminalitet.

Mod stadigt større lovlydighed, 2005 til 2010

Udviklingen i de 14-15-åriges kriminalitet er beskrevet i kapitel 1. Fra 2005 til 2010 er der sket et væsentligt fald i andelen af småkriminelle unge og et mindre og mere usikkert fald i andelen af unge, der har begået et relativ alvorlig og hyppig kriminalitet.

De gennemførte regressionsanalyser fortæller os, at de faktorer vi har medtaget i disse analyser, helt forklarer den lille mindske i »De kriminelle«, og delvist – men også kun delvist – den markante stigning i den andel, som udgøres af »De lovlydige«.

Ved i de logistiske regressionsanalyser at undlade at medtage de i opstilling 3.5 nævnte uafhængige variable – bortset fra den tidsmæssige – én efter én, derefter to og to osv. indtil der ikke længere ændres ved den »effekt« (OR-værdi) tiden har, kan vi lokalisere, hvilke forhold det er, der helt eller delvist forklarer eller i hvert fald er sammenhængende med udviklingen. Det viser sig at dreje sig om to af variablene, nemlig forekomsten af den gadeorienterede livsstil samt de oplevede adfærdsnormer blandt jævnaldrende.

Dette viser sig også i den faktiske udvikling af disse forhold samt i den mangel på udvikling, der er i de øvrige variable. Af opstilling 3.12 kan man se et eksempel på, at de unges forhold i deres familie *ikke* har ændret sig. De er i 2010 hverken oftere eller sjældnere sammen med deres forældre i weekenderne end de var 5 år tidligere i 2005. Tilsvarende viser opstilling 3.13, at der ingen betydende ændring er sket i, hvad de unge synes om at gå i skole.

Opstilling 3.12. Indeks for de unges samvær med forældre i weekenderne, 2005 og 2010 – procentfordeling.

Indeks for samvær med forældre i weekender	2005	2010
Relativt sjældent	12	13
Midtergruppe	31	30
Relativt ofte	57	57
I ALT	100	100

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 0,829$, $df = 2$, $p = 0,661$. $\gamma = 0,006$, $p = 0,855$.

Opstilling 3.13. De unges holdning til, hvad de synes om at gå i skole, 2005 og 2010 – procentfordeling.

	2005	2010
Bryder sig ikke om	8	8
Ligeglad	18	16
Temmelig godt	54	55
Vældig godt	20	21
I ALT	100	100

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 1,950$, $df = 3$, $p = 0,583$. $\gamma = -0,028$, $p = 0,381$.

Anderledes ser det ud med hensyn til nogle af de centrale elementer i den gadeorienterede livsstil, jf. opstilling 3.14. Hvor 30 pct. af de 14-15-årige i 2005 flere gange om ugen hængte ud i butikcentre, på gaden el.lign., er denne andel reduceret til 24 pct. i 2010 – en statistisk signifikant ændring.

Opstilling 3.14. De unge fordelt efter, hvor ofte de er sammen med deres kammerater på gaden, ved grillbar, i butikscentre, kiosk eller lignende uden at foretage sig noget bestemt, 2005 og 2010 – procentfordeling.

	2005	2010
Sjældent eller aldrig	36	40
2-4 gange om måneden	34	36
2-3 gange om ugen	18	15
Så godt som hver dag	12	9
I ALT	100	100

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 9,736$, $df = 3$, $p = 0,021$. $\gamma = -0,086$, $p = 0,005$.

Det er især dette element i den gadeorienterede livsstil med at være »på gaden«, der har ændret sig. Opstilling 3.15 viser således, at der ikke er sket nogen statistisk signifikant ændring med hensyn til, hvor meget de unge er sammen med andre unge i fritiden. I 2005 var det 67 pct. af de 14-15-årige, der sparede lidt eller en del op af deres lommepenge, i 2010 65 pct. – en forskel der heller ikke er statistisk signifikant.⁶⁷

⁶⁷ Derimod er der fra 2005 til 2010 en statistisk signifikant øgning med hensyn til, hvor mange af de 14-15-årige, der ikke får faste lommepenge, men som i en eller anden udstrækning får penge »efter behov«. Det var 16 pct. i 2005 og 22 pct. i 2010.

Opstilling 3.15. De unge fordelt efter, hvor meget de er sammen med deres venner og kammerater i den fritid, de har, 2005 og 2010 – procentfordeling.

	2005	2010
Næsten hele tiden	19	18
Det meste af fritiden	33	31
Omkring halvdelen af fritiden	30	30
Kun i en mindre del eller slet ikke	18	21
I ALT	100	100

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 3.467$, $df = 3$, $p = 0,325$. $\gamma = 0,038$, $p = 0,198$.

Der er tidligere blevet peget på, at der fra 2005 til 2010 er sket en kraftig øgning i den tid, de unge bruger på computer. Det kunne derfor være en nærliggende antagelse, at det er tiden ved computeren, der har reduceret den hyppighed, hvormed nogle unge hænger rundt i butikscentre mv. I 2010 sidder man måske i højere grad sammen med kammerater ved computeren end hænger ud sammen med dem i det offentlige rum. Denne antagelse bekræftes imidlertid ikke på det foreliggende grundlag. For det første er den tid, man bruger på computer på den ene side, og hvor ofte man hænger ud på gaden mv. på den anden, stor set uafhængige af hinanden. For det andet kan man se, at reduktionen med hensyn til, hvor ofte man er på gaden mv., gør sig gældende uanset hvor ofte, man bruger computer. Det kan dog ikke afvises, at det udslagsgivende ikke er, hvor ofte man bruger computer, men derimod det gennemsnitlige daglige timeforbrug, som vi ikke har oplysninger om i de gennemførte undersøgelser.

Under alle omstændigheder kan vi konstatere, at en trend der ellers har stået på over en årrække i retning af oftere at hænge »formålsløst« rundt i det offentlige rum, og især i kommercielle omgivelser, er brudt fra 2005 til 2010, og at udviklingen her er gået den modsatte vej. Vi kan også konstatere, at dette har en selvstændig og klar sammenhæng med den større lovlydighed blandt de 14-15-årige. Hvad vi ikke kan vide med sikkerhed er, om dette er en årsagssammenhæng, og vi kan heller ikke i undersøgelserne umiddelbart finde forklaringen på eller baggrunden for, at de unge i mindre udstrækning hænger ud i gademiljøet end tidligere.

Opstilling 3.15. Procent af de unge, der tror at halvdelen eller flere af deres venner, jævnaldrende i kommunen og/eller jævnaldrende inde i København har foretaget sig eller været udsat for bestemte ting, samt hvor mange det faktisk er tilfældet for – 2005 og 2010.

	Venner		Jævnaldrende i kommunen		Jævnaldrende inde i Kbh.		FAKTISK	
	'05	'10	'05	'10	'05	'10	'05	'10
Ryger cigaretter hver dag	14	10	36	35	57	54	10	10
Bliver fulde mindst en gang om måneden	39	35	58	52	66	60	30	25
Har prøvet at ryge hash	9	7	16	11	39	27	14	11
Prøvet at gå i seng med nogen	18	16	33	30	49	43	24	25
Seneste år udsat for at nogen har tævet eller slået dem	4	3	8	5	27	19	16	11
Seneste år udsat for at andre unge har truet eller tvunget dem til at aflevere penge eller ting	2	2	5	4	23	16	5	5
Det seneste år stjålet noget i en butik	6	3	13	6	27	19	16	10

De unges opfattelser eller oplevelser af adfærdsnormerne blandt deres venner og jævnaldrende har ændret sig forholdsvis markant fra 2005 til

2010. På alle de måder vi har målt det på, er der færre, der forestiller sig, at nærmere bestemte former for kriminalitet og risikoadfærd er flertalsadfærd, jf. opstilling 3.15. I 2005 var der 16 pct. og i 2010 10 pct. af de 14-15-årige, der inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet havde stjålet noget i en butik. Butikstyveri var således i begge år langt fra at være flertalsadfærd. Ikke desto mindre var der i 2005 13 pct. af de unge, der mente, at dette var tilfældet blandt deres jævnaldrende i kommunen, og mere end hver fjerde – 27 pct. – forestillede sig, at butikstyveri var normen blandt deres jævnaldrende i København. Imidlertid er udbredelsen af disse flertalsmisforståelser i 2010 reduceret til henholdsvis at omfatte 6 og 19 pct. af de unge.

Det er en kendt sag, at unge i Danmark udmærker sig ved at drikke forholdsvis meget og i en forholdsvis ung alder sammenlignet med unge i de fleste andre lande. I 2005 var situationen den for de 14-15-årige, at 30 pct. drak sig fulde mindst en gang om måneden, i 2010 25 pct. Selv om det er mange, så er det trods alt langt fra at være flertalsadfærd. I 2005 var det hele 58 pct., der troede, at halvdelen eller flere af deres jævnaldrende i kommunen drak sig fulde mindst en gang om måneden, og 2 ud af 3 – 66 pct. – mente, at det var tilfældet for deres jævnaldrende inde i København. I 2010 er det stadig et flertal af de 14-15-årige, der tror, at de fleste af deres jævnaldrende ofte drikker sig fulde, men ikke så mange som før. De 58 pct. er blevet til 52 pct., og de 66 pct. til 60 pct.

Vi er i samme situation som med den gadeorienterede livsstil. Vi kan konstatere, at færre unge oplever forskellige former for kriminalitet og (overdreven) brug af rusmidler som normalt, og har indikationer på, at det betyder, at færre oplever gruppepres, og at dette er associeret med øget lovlydighed. Vi kan ikke med nogen sikkerhed sige, hvad der er årsag, og hvad der er effekt, for der er også god grund til at tro, at større lovlydighed trods alt, uanset hvor vanskeligt dette er, og hvor nemt der kan opstå sociale misforståelser, også vil slå igennem i de unges oplevelse af, hvor udbredt lovlydigheden er. Man kan hæfte sig ved, at udbredelsen af flertalsmisforståelser er blevet reduceret, uanset om den pågældende adfærd er det eller ej. Først og fremmest tyder dette på, at det er de unges *generelle* forestillinger om hinanden som mere eller mindre lovlydige, der har ændret sig, og at forestillingerne også må være blevet påvirket af noget andet end ændringer i den faktiske adfærd, herunder en *mulig* indflydelse fra de omfattende og mangeartede social pejlings tiltag, der netop i perioden fra 2005 til 2010, er blevet iværksat og gennemført mange steder. Det tyder i så fald dog også på, at ikke al adfærd er lige påvirkelig for ændringer i oplevede normer, jf. også denne faktors større betydning for at gøre de småkriminelle lovlydige end for at gøre de relativt alvorligt kriminelle mindre kriminelle.

Mod stadigt større lovlydighed, 1964 til 2010

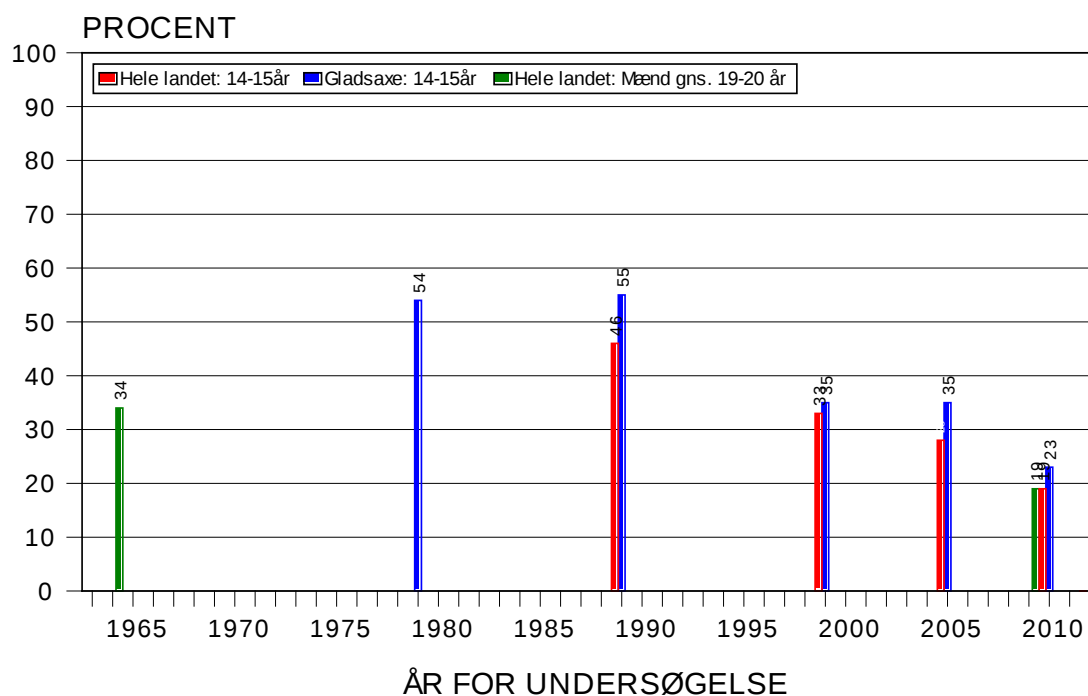
Afslutningsvis skal vi se på udviklingen over hele den periode, hvor der foreligger landsomfattende selvrapporteringsundersøgelser, dvs. det næsten halve århundrede, der strækker sig fra 1964 til 2010.

Vi har fundet, at udviklingen i forekomsten af butikstyveri er en velegnet konkret indikator for udviklingen i forekomsten af traditionel straffelovskriminalitet blandt børn og unge. Af opstilling 3.16 fremgår det, hvor mange af de udspurgte unge, der en eller flere gange i deres liv ifølge de gennemførte undersøgelser har tilkendegivet, at de har stjålet noget i en butik. Man skal bemærke sig, at man kan sammenligne for typer af undersøgelser (de enkelte farver), men ikke på tværs af de forskellige typer. Når vi i øvrigt tillægger, hvad vi blandt andet ved om udviklingen af den registrerede kriminalitet, tegner der sig et ganske klart billede:

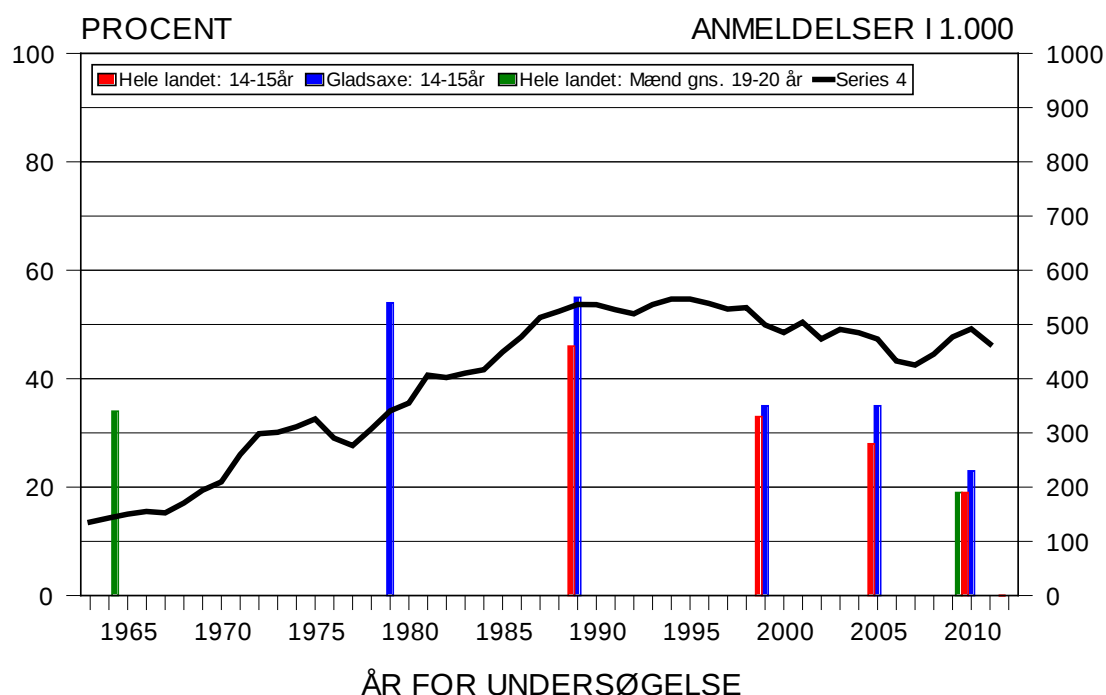
- Fra begyndelsen af 1960-erne til engang i 1980-erne sker der en stigning i børne- og ungdomskriminaliteten.
- I løbet af 1980-erne vender udviklingen og frem til 2010 sker der et fald i børne- og ungdomskriminaliteten.

Vurderet ud fra forekomsten af butikstyveri, indbrudstyveri og vold har børn og unge aldrig i det forgangne halve århundrede været så lovlydige som tilfældet var i foråret 2010, da den seneste undersøgelse blev foretaget.

Opstilling 3.16. Procent unge der ifølge selvrapporteringsundersøgelser gennemført i perioden fra 1964 til 2010 har tilkendegivet, at de en eller flere gange i deres liv har stjålet noget i en butik.

Opstilling 3.17. Procent unge der ifølge selvrapporteringsundersøgelser gennemført i perioden fra 1964 til 2010 har tilkendegivet, at de en eller flere gange i deres liv har stjålet noget i en butik, samt antal straffelovsovertrædelser der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiet kundskab i samme periode.

I opstilling 3.17 er indføjet udviklingen i anmeldte straffelovsovertrædelser, og når vi tager i betragtning, at denne ikke er korrigeret for befolkningsudviklingen og på visse områder influeret af bl.a. større anmeldelsestilbøjelighed, er der ganske god overensstemmelse mellem denne og udviklingen i den faktiske børne- og ungdomskriminalitet. Tendenserne i anmeldelsestallene synes at være noget »forsinkede«, hvilket udover en øget anmeldelsestilbøjelighed i høj grad kan bero på kohorte- og aldersdifferentielle effekter. Det er en almindelig erfaring, at børns og unges adfærd typisk ændrer sig hurtigere over tid end voksenadfærd. Dette gælder også kriminalitet. Samtidig er der god grund til at formode, at en generation med høj kriminalitet i børne- og ungdomsårene også som voksne vil have en højere kriminalitet end en generation med lav kriminalitet i børne- og ungdomsårene. Fra en periode i 1980-erne og ind i 1990-erne begyndte man at registrere øget voksenkriminalitet. De voksne blev mere kriminelle, deres børn og unge mindre. Formentlig har der her primært været tale om en kohorte-effekt. Det, der skete var formentlig, at man år for år nu fik voksne, der år for år som børn og unge havde været mere kriminelle – og at dette sammenfaldt med, at stigningen i børne- og ungdomskriminaliteten ophørte, og oven i købet lidt længere fremme begyndte at falde.

I afrapporteringerne af de tidligere undersøgelser er tendenserne i børne- og ungdomskriminalitetens udvikling udførligt søgt forklaret. Udviklingen

fra 2005 til 2010 har som nævnt muligvis nogle specielle tillægsklaringer, men ligger jo ellers blot i forlængelse af en udvikling, der har stået på over en længere periode. Her skal derfor blot repeteres den hovedhypotese, at den faldende børne- og ungdomskriminalitet har sin baggrund i en børne- og ungdomstilværelse, der på en gang både er blevet mere selvkontrolleret og mere kontrolleret de seneste årtier.

Den øgede selvkontrol har haft karakter af en øget fremtidsdisciplinering. Modsætningen til fremtidsdisciplineret adfærd er lyststyret her-og-nu adfærd: Man gør, hvad man umiddelbart har lyst til uden at tænke (dybere) over, hvilke konsekvenser det kan have for én selv.

Den mere generelle antagelse om fremtidsdisciplinering går ud på, at unge i de seneste årtier er blevet mere og mere »frisat«; mere og mere overladt til at vælge deres eget liv og deres egen fremtid. Samtidig befinder de sig i en institution, uddannelsessystemet, som har udviklet sig til at være et stadigt mere afgørende stisystem for at nå derhen, hvor man gerne vil, det være sig med hensyn til overhovedet at få et arbejde som med hensyn til at få det arbejde, og den fremtidige tilværelse, man gerne vil have. I dette stisystem er gulvet, det hele hviler på, blevet stadigt hævet. Mere og mere af det, som man kunne forestille sig at beskæftige sig med, kræver længere og længere grunduddannelse.

I denne situation med større »frisathed« – og den større tilskyndelse, der ligger til selv at gøre valg og overveje situationen såvel på kort som på langt sigt – og større sammenkobling af uddannelsessystem med fremtidsmuligheder – er det, at man kan forestille sig en »fremtidsdisciplinerende« virkning. En større fokusering på de *valg*, man træffer i dagligdagen, på *fremtiden* (og derved disse valgs betydning for denne) og på *skolegangens* betydning som forbindelsesled mellem nutid og fremtid kan bevirke, at man i mindre grad vil løbe den risiko, der er forbundet med de umiddelbare nydelser – penge, spænding osv. – man umiddelbart kan få ud af kriminalitet.

Dette er en temmelig »egoistisk« antagelse. Det er ikke en antagelse om, at den større lovlydighed kan forklares ved unges større respekt for, hvad der tilhører andre. Det er en antagelse om, at den større lovlydighed kan forklares ved unges større optagethed af, hvad der er godt for dem selv.

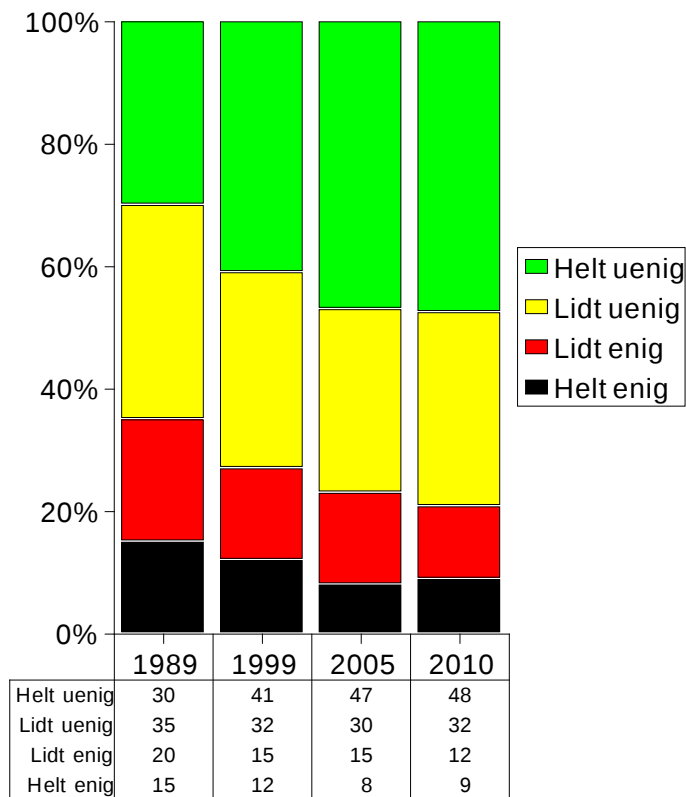
Under de diskussioner og samtaler med 8. klasser, der er blevet foretaget både før og efter undersøgelserne i såvel 1999 som i 2005 og 2010 i forskellige dele af landet vedrørende, hvorfor og hvorfor ikke, de begår forskellige former for lovovertrædelser, er det fremgået, at forestillingen om »det ukrænkelige« og »det fælles« stadig eksisterer blandt unge mennesker. Hyppige henvisninger til, at »sådan noget gør man bare ikke«, at »det ville jo være forkert eller skrækkeligt over for dem, det går udover«, og »hvad ville der ikke ske, hvis vi alle sammen opførte os sådan mod hinanden« forekom. De unge så sjældent nogen kontrast mellem disse almene og principielle betragtninger og deres egen eventuelle

kriminalitet, for her trådte alle mulige retfærdiggørelser – neutraliseringer som det er blevet kaldt – i funktion: I dette konkrete tilfælde havde det været offerets egen skyld, det var en slags nødværge osv.

Sammenlignet med de omfattende forprøver, der blev gennemført i forbindelse med »Gladsaxeundersøgelsen« i 1979 og en anden undersøgelse i 1970-erne som vedrørte yngre menneskers egne forklaringer på, hvorfor de *ikke* havde begået forskellige former for lovovertrædelser, fremgår det imidlertid klart, at et andet sæt af begrundelser/forklaringer har vundet større udbredelse. Disse begrundelser/forklaringer giver mening i sammenhæng med en forståelse af unge i dag som mere rationelt (bevidst) vælgende og som mere selv fokuserende i den rationelle (bevidste) kalkule. »Det ville da være dumt af mig« er en kommentar, som i forskellige afskygninger ofte i de seneste undersøgelser kommer frem som et første bud på, hvorfor man ikke har begået forskellige former for kriminalitet. Først herefter kommer så, eventuelt, henvisninger til, at det da i øvrigt også er forbudt, vil være synd for offeret osv. Adspurgte om, hvorfor »det ville være dumt«, kredser svarene om, at du jo kan blive opdaget, at det kan skade din fremtid, samt at du kan miste dine venner. Specielt nogle af drengene taler nærmest om tyverier som en spekulant taler om sine spekulationer: »Det ville være risikabelt«; »Risikoen er for høj«; »Den risiko turde jeg godt løbe, hvis det skulle være« og »Det er et lavrisikoområde«. Sidstnævnte karakteristik blev givet i en diskussion om tyverier.

I opstilling 3.18 er gengivet de unges syn på motiverne til at fortsætte i skolen. De unge er blevet bedt om at tage stilling til, om de er enige eller uenige i følgende udsagn/påstand: »Hvis man ikke har lyst, er der ingen grund til at fortsætte i skolen«. Der er her tale om en nærmest direkte »oversættelse« af, hvad der menes med »fremtidsdisciplinering«, nemlig at man ikke blot lader sig styre af sin lyst, interesse og hvad man her-og-nu synes er sjovt og spændende, men fastholder sig i det skoleforløb, der er broen til fremtiden og ens – gode – voksentilværelse. De »lyststyrtes« andel er faldet fra omkring en tredjedel i 1989 (35 pct.) til omkring en femtedel i 2005 (22 pct.) og 2010 (21 pct.).

Opstilling 3.18. Procentfordeling vedrørende de unges grad af enighed i påstanden: »Hvis man ikke har lyst, er der ingen grund til at fortsætte i skolen«, 1989 til 2010 (hele landet).

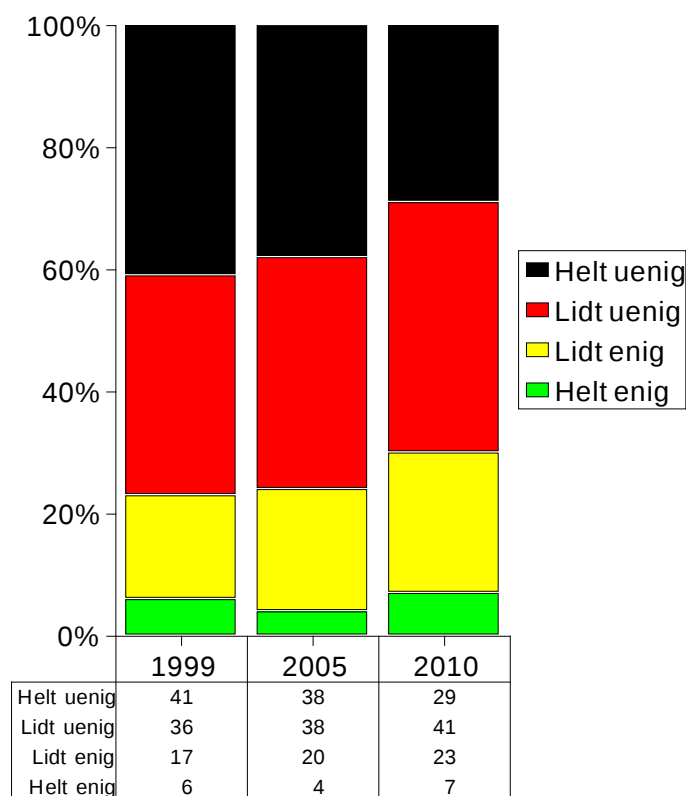

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 2,931$, $df = 3$, $p = 0,402$. $\gamma = 0,015$, $p = 0,648$.

Som nævnt har vi af gruppediskussionerne med de unge fået det indtryk, at det øgede »valg« af lovlighed, også er ledsaget af, at man i stigende grad ikke ønsker at omgås eller som venner have nogen, der ikke »vælger« dette. Fra 1999 til 2005 blev denne tendens dog ikke bekræftet af spørgeskemaundersøgelserne, men det viser sig at være tilfældet for den seneste udvikling, fra 2005 til 2010. I 2005 var det 51 pct. af de 14-15-årige, der var af den opfattelse, at man mister sine venner, hvis man begår kriminalitet. I 2010 var det 59 pct.⁶⁸ Enten er tolerancen generelt noget større, når det konkret drejer sig om, hvorvidt man vil afslutte et venskab, hvis en ven begår en specificeret kriminell handling, eller også synes man ikke, at disse specificerede handlinger er »rigtig« kriminalitet. I disse situationer er der nemlig ikke længere er flertal, der vil ophøre med venskabet – men det forholder sig stadig sådan, at tolerancen er mindre i 2010 end i 2005.

⁶⁸ Fra 2005 til 2010: $X^2 = 17,045$, $df = 3$, $p = 0,001$. $\gamma = 0,118$, $p = 0,000$.

Opstilling 3.19. Procentfordeling vedrørende de unges grad af enighed i påstanden: »Hvis en af mine venner stjæler i en butik, vil jeg ikke se ham/hende mere«, 1999 til 2010 (hele landet).

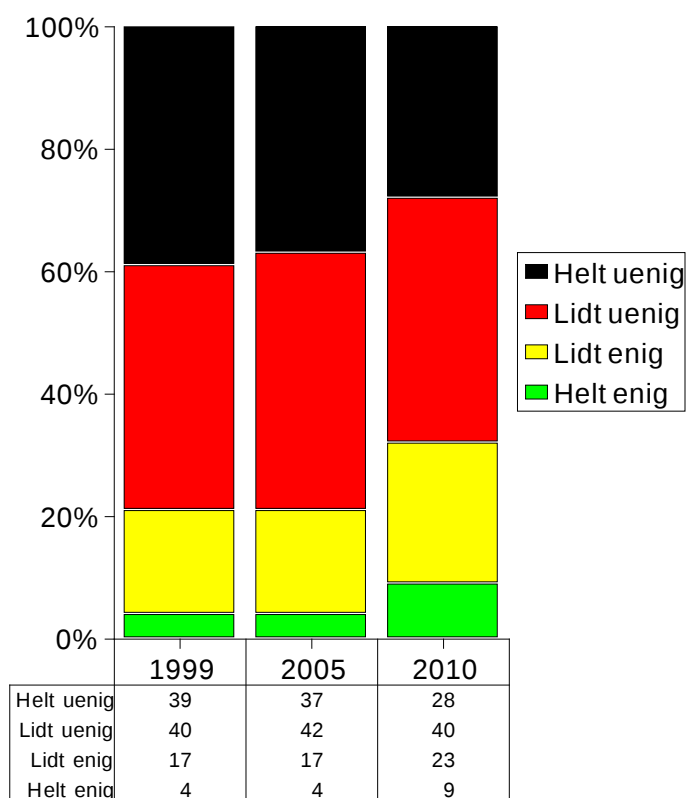
Fra 2005 til 2010: $X^2 = 22,817$, $df = 3$, $p = 0,001$. $\gamma = 0,145$, $p = 0,000$.

Hvor 24 pct. af de 14-15-årige i 2005 (23 pct. i 1999) ikke længere ville omgås en ven, hvis denne stjal noget i en butik, så er det 30 pct. i 2010, jf. opstilling 3.19. Forskellen er statistisk signifikant. Omend accepten af cykeltyveri er lidt mere udbredt end accepten af butikstyveri, så er tendensen den samme.⁶⁹

Af opstilling 3.20 fremgår, at mens det såvel i 1999 som 2005 var 21 pct., der ville gøre venskabet forbi, hvis vennen slog en anden, så var det 32 pct. i 2010. Også denne forskel er statistisk signifikant, og det ser tillige ud som om intolerancen over for vold er øget endnu kraftigere end intolerancen over for tyveri.

⁶⁹ I 2005 var det 20 pct., der ville afbryde et venskab, hvis vennen stjal en cykel, i 2010 25 pct. Fra 2005 til 2010: $X^2 = 22,214$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,128$, $p = 0,000$.

Opstilling 3.20. Procentfordeling vedrørende de unges grad af enighed i påstanden: »Hvis en af mine venner slår andre, vil jeg ikke se ham/hende mere«, 1999 til 2010 (hele landet).

Fra 2005 til 2010: $X^2 = 51,995$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,211$, $p = 0,000$.

Den fremvoksende fremtidsdisciplinering og de risikovurderende unge – det som i andre sammenhænge er blevet benævnt den fremvoksende forhandlingsmoral eller en voksengørelse af de unge – synes at være en del af forklaringen på unges øgede lovlighed, men de gennemførte analyser viser også, at det ikke er hele forklaringen.

I forhold til hvad vi i øvrigt ved om, hvad der påvirker børne- og ungdomskriminalitet, ville det også være ejendommeligt, hvis den øgede fremtidsdisciplinering var hele forklaringen, fordi vi samtidig kan registrere, at i en del af den periode, hvor børne- og ungdomskriminaliteten har været faldende, har der samtidig været en tendens til, at børn og unge er blevet mere optaget af at have det sjovt og spændende. Kriminalitet er en af de former for aktiviteter, der kan bruges til at skabe spænding, samvær samt grundlag – via penge eller de stjålne genstande – for at have det sjovt på anden vis. Hvis selve den moralske modstand mod at begå eksempelvis tyveri – forestillingen om, at man grundlæggende gør noget, der er forkert – er blevet svækket, og disse tyverier samtidig ikke vurderes som udgørende nogen særlig risiko – samt, at de kan gennemføres uden no-

gen særlig anstrengelse – så *kunne* vi forvente, at der var blevet *flere* af dem.

I tillæg til unges øgede selvkontrol i form af fremtidsdisciplinering er formodningen, at det har bidraget til den øgede lovlydighed, at børns og unges adfærd og adfærdsmuligheder i stigende grad er blevet kontrolleret udefra. Her tænkes først og fremmest på, at det gennemgående er blevet mere besværligt, og at den subjektivt oplevede opdagelsesrisiko er øget ved begåelse af tyverier og hærværk. Samfundet holder i betydeligt højere grad tingene tættere ind til sig og holder et bedre øje med dem end før. Metoderne er videoovervågning, låse, hegn, alarmer, elektronisk mærkning, kæder, spejle, belysning, detektorer, sikkerhedstjek, vagter og meget andet af tilsvarende karakter. Samfundets forhold til sine ting – og sine medlemmer – er blevet langt mere kontrolleret. På denne måde bliver den øgede tekniske sikring – den såkaldt situationelle kriminalprævention – altså også en del af forklaringen på, at et stigende antal unge er blevet (mere) lovlydige. En granskning af de mange specifikke former for tyveri og hærværk, der er belyst i undersøgelserne, giver tydelige indikationer på et samsvar mellem graden af teknisk sikring/overvågning, og hvornår denne er etableret, på den ene side og udviklingen i de relevante former for tyveri på den anden. Vi vil også mene, at der ved siden af den øgede kontrol med det, som børn og unge under visse betingelser kunne finde på at stjæle, ødelægge osv., også har fundet en øget kontrol sted med børn og unge som sådan, i og med, at de sandsynligvis tilbringer en stadigt stigende del af deres tid inden for institutionelle rammer frem for i helt »frie« uovervågede sociale rum.

Som en tredje faktor er der grund til at antage, at den stadigt større pengeigehed, som karakteriserer børns og unges situation, også spiller ind. Hvorfor stjæle en Marsbar, når man har penge til at købe den, eller en CD, når forældrene gerne betaler eller forærer én den?⁷⁰ Som tidligere omtalt er der nu i modsætning til forhen registreret en tendens til, at jo flere penge, de unge har, desto mere lovlydige er de.

Den indtil videre kedelige afslutning på historien om den faldende børne- og ungdomskriminalitet det sidste kvarte århundrede i Danmark er, at mens kombinationen af en stadig mere friset, ”voksengjort” og fremtidsdisciplineret ungdom, der med gennemgående gode økonomiske resourcer befinder sig i en stadigt mere kontrolleret og overvåget situation, formodes at være hovedforklaringen på, at stadigt flere unge har »afstået« fra typisk småkriminalitet i form af f.eks. butikstyverier og cykeltyverier, så har disse forhold kun i meget mere begrænset omfang – og ikke nær så konsistent og vedvarende – reduceret andelen af unge, der begår relativt alvorlig kriminalitet.

⁷⁰ Eller når man stort set risikofrit og gratis kan skaffe sig en kopi på anden vis ...

Når antallet af relativt stærkt kriminelt belastede unge ikke er faldet i samme takt og udstrækning som andelen af småkriminelle unge, må vi ud fra de gennemførte analyser antage, at det *især* skyldes, at det ikke er lykkedes at reducere den andel af de unge, der ikke trives godt i skolen, for det er her den væsentligste katapult til en livsstil, som også i kriminalitetsmæssig sammenhæng, er risikabel, findes. Der er ikke blevet færre, der er ligeglade med eller som ikke bryder sig om at gå i skole, og ej heller er der blevet færre unge, der oplever alvorlige problemer med at klare sig fagligt og/eller socialt i skolen. At ændre på dette forhold må anses som værende såvel en af de største som vanskeligste udfordringer, hvis man også vil gøre noget ved den tungeste del af børne- og ungdomskriminaliteten: Den del af ungdomskriminaliteten, som kun begås af nogle få procent, men som tæller meget i det samlede billede, fordi der er tale om en gruppe, der dels begår den mest alvorlige form for kriminalitet, og dels begår såvel denne som den mindre alvorlige hyppigst.

Skolen – igen, igen!

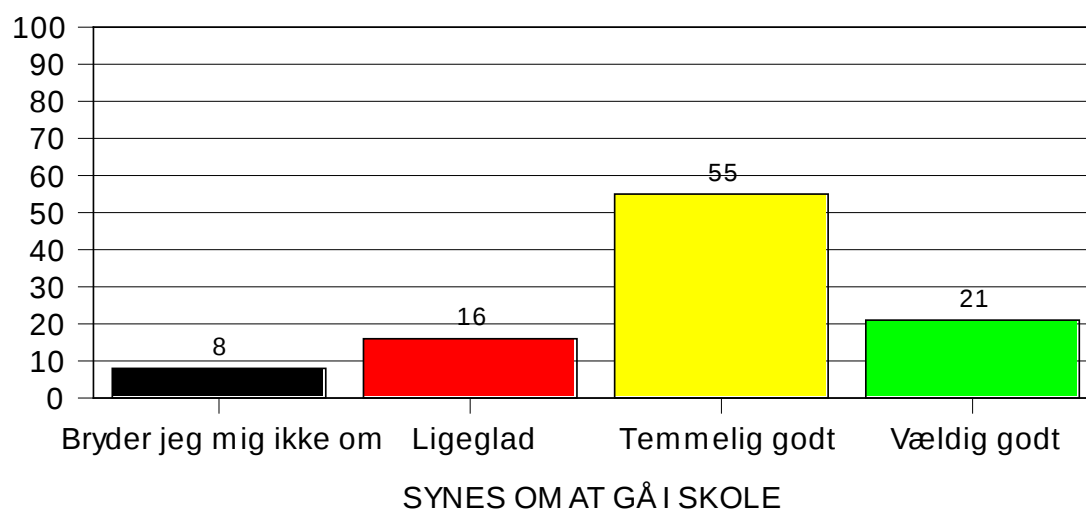
I et kriminalpræventivt perspektiv kan der ikke herske megen tvivl om, hvor vi står anno 2010 – og hvad der tegner som det væsentligste fokus for det 21. århundredes andet årti. Med situationel kriminalprævention, social pejling og udkonkurrering af den gadeorienterede livsstil er der stadig meget at hente. For ikke at tingsliggøre de unge, lovlydigheden og kriminaliteten kunne man mene, at det i disse bestræbelser er vigtigt at vælge tiltag, der for de unge har værdi i sig selv og som så at sige har deres egen berettigelse, uanset om de så skulle vise sig at virke eller ej. Hermed menes, at den primære målestok er de unges trivsel og velbefindende. For den situationelle kriminalprævention betyder det, at der i højere grad satses på kontrol som en gavnlig bieffekt af øget samvær (»uformel social kontrol«) end på formel social kontrol. Her er man jo så også i den gunstige situation nu, at hovedparten af de unge *er* lovlydige og *ønsker* at være det. Man kan tage udgangspunkt i og satse på at gøre majoriteten større frem for at gøre minoriteten mindre – at sprede lovlydigheden frem for at mindske kriminaliteten. Social pejling tilsigter at mindske det oplevede gruppepres og eftergivenheden over for dette, således at man i højere grad vælger ud fra egne værdier og forestillinger, hvilket vel også er en værdi i sig selv. Den gadeorienterede livsstil skal ikke forhindres eller bekæmpes, men netop udkonkurreres, dvs. overgås af mere attraktive og trivselsskabende måder at leve et børne- og ungdomsliv på.

Først og fremmest er det imidlertid skolen og børnenes og de unges forhold til denne, der bør fylde mest i horisonten. Her tænkes ikke på alle mulige særlige programmer, aktiviteter eller undervisningsstimer, men på det helt basale: *Hvordan kan vi indrette os og skolen, så flere børn kommer til at synes om at gå i skole, end tilfældet er i dag?*

Hvorfor akkurat den største udfordring ligger her bør være fremgået af de gennemførte undersøgelser og analyser. Alligevel skal vi opsummere og underbygge ved en række grafer, som man normalt nok ville placere i et bilag eller blot beskrive indholdet af i nogle få linjer. Ved at bringe dem her, er det forhåbningen, at de kan fastholde og stimulere opmærksomheden om det mest centrale.

Opstilling 3.21 viser, hvordan eleverne i 8. klasse i hele landet i foråret 2010 svarede på spørgsmålet: »Hvad synes du om at gå om at gå i skole?«

Opstilling 3.21. ANNO 2010: Eleverne i 8. klasse procentfordelt efter, hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

Der burde ikke findes den skole eller den klasse, hvor man ikke om eleverne kender deres svar på dette spørgsmål.⁷¹ Der bør ikke findes den kommune, hvor man ikke ved, hvordan det aktuelt ser ud på skolerne. Der bør ikke findes de forældre, der ikke kender deres eget barns svar på spørgsmålet. Der findes mange lange og ofte komplicerede spørgeskemaer til rådighed, og trivselsundersøgelser i skolen er langt fra ualmindelige. Der er imidlertid som regel og som udgangspunkt ingen grund til at gøre det så kompliceret. Hellere enkelt; hyppigt; let at opgøre; let at forstå. Som det vil fremgå af det følgende, er denne enkle temperaturmåling rig på indhold. Den giver os ret så solide bud på, hvordan det i øvrigt sandsynligvis står til for en række centrale forhold.

Anno 2010 var det godt halvdelen af eleverne i 8. klasse, der syntes »temmelig godt« om at gå i skole (55 pct.), hver femte syntes »vældig

⁷¹ Spørgsmålets og svarmulighedernes præcise ordlyd findes i appendiks B, spørgsmål 14.

godt« om at gå i skole (21 pct.), og omkring hver fjerde var ligeglade eller brød sig ikke om at gå i skole (24 pct.).

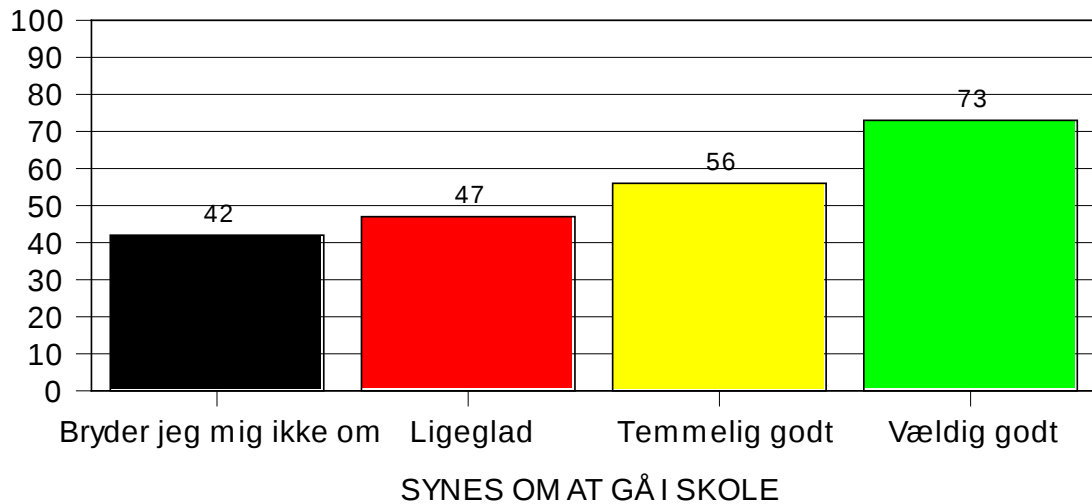
Forskellen mellem de enkelte skoler og de enkelte klasser er betydelige. De store forskelle viser, at det burde kunne gøres bedre mange steder, og at der må være meget at lære og efterligne i forhold til, hvad der allerede foregår i det eksisterende skolesystem. Det er ikke nødvendigvis nye tiltag, der skal opfindes, men identifikation af eksisterende, spredning af viden herom og mulighed for iværksættelse.

I 2010 var der på den ene side klasser, hvor ikke en eneste elev syntes »vældig godt« om at gå i skole, og på den anden side klasser, hvor over halvdelen af eleverne svarede »vældig godt«. På skoleniveau var der skoler, hvor kun nogle få procent syntes »vældig godt« om at gå i skole, og skoler hvor det var mere end hver tredje.

Der fandtes klasser, hvor kun nogle få procent af eleverne var ligeglade med eller ikke brød sig om at gå i skole, og der fandtes klasser, hvor de ligeglade og decideret negative udgjorde den store majoritet. På skoleniveau fandtes der skoler, hvor kun nogle få procent var ligeglade/negative, men også skoler, hvor det var tæt ved hver anden elev, der var ligeglade/negative.

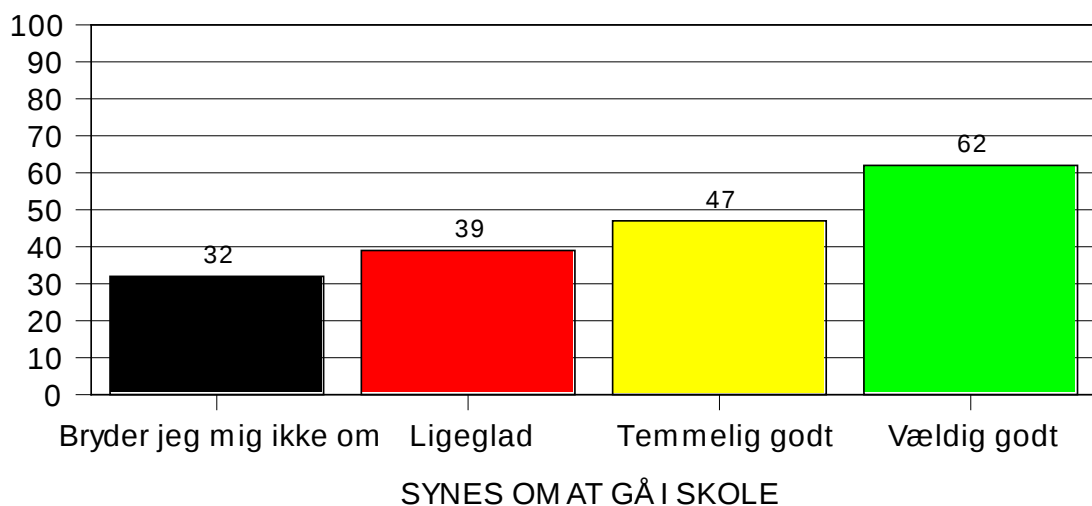
Om eleverne synes godt om at gå i skole eller ej har stærk sammenhæng med, hvordan de generelt trives med og i deres liv, jf. opstilling 3.22 og 3.23. 57 pct. af alle eleverne havde det meste af tiden eller næsten hele tiden i de sidste 4 uger forud for udspejgningstidspunktet følt sig lykkelige. For de, der synes vældig godt om at gå i skole, var det tæt ved 3 ud af 4, 73 pct., mens det for de elever, der ikke brød sig om at gå i skole, var de færreste, 42 pct. Knap halvdelen, 48 pct., havde de sidste 4 uger hele tiden eller det meste af tiden følt sig veloplagte og fuld af liv. For de, der syntes vældig godt om at gå i skole, var det op mod 2 ud af 3, 62 pct., mens det for de, der ikke brød sig om at gå i skole, kun var omkring en tredjedel, 32 pct.

Opstilling 3.22. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, der inden for de sidste 4 uger forud for udspejgningstidspunktet hele tiden eller det meste af tiden har følt sig lykkelige, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$\chi^2 = 81,505$, $df = 12$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,276$, $p = 0,000$.

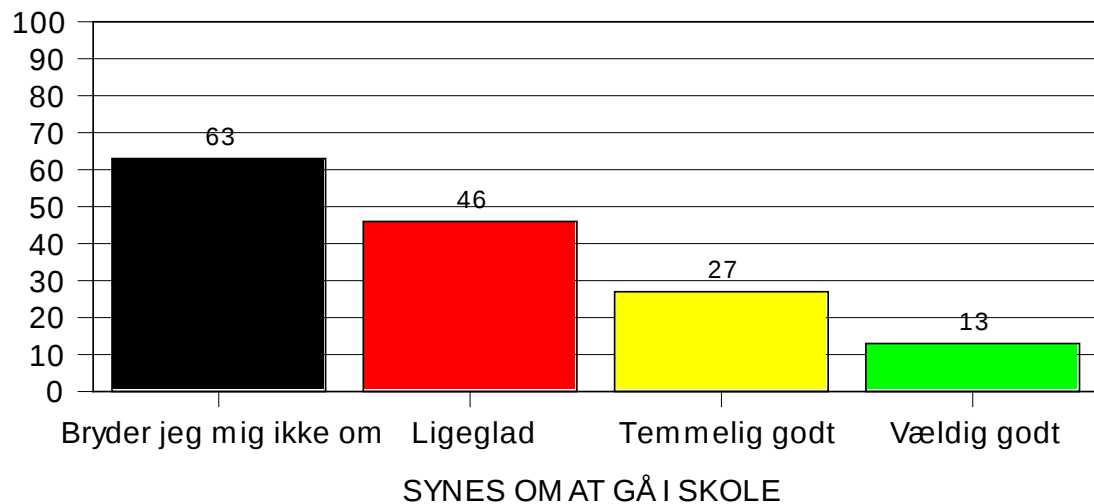
Opstilling 3.23. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, der inden for de sidste 4 uger forud for udspejgningstidspunktet hele tiden eller det meste af tiden har følt sig veloplagte og fulde af liv, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$\chi^2 = 80,866$, $df = 12$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,221$, $p = 0,000$.

Det er næppe overraskende for mange, når det som i opstilling 3.24 viser sig, at pjæk fra skolen er en temmelig effektiv indikator på skoletrivsel. Jo bedre man synes som at gå i skole, desto mindre pjækker man. Det store flertal af elever – 7 ud af 10 – pjækker aldrig fra skole, og kun 1 ud af 50 pjækker tit. Blandt de elever, der synes vældig godt om at gå i skole, er der ingen overhovedet, der pjækker tit. Blandt de, der synes temmelig godt om at gå i skole eller er ligeglade, er det 1 pct., der tit pjækker. Blandt dem, der ikke bryder sig om at gå i skole, er det 12 pct.

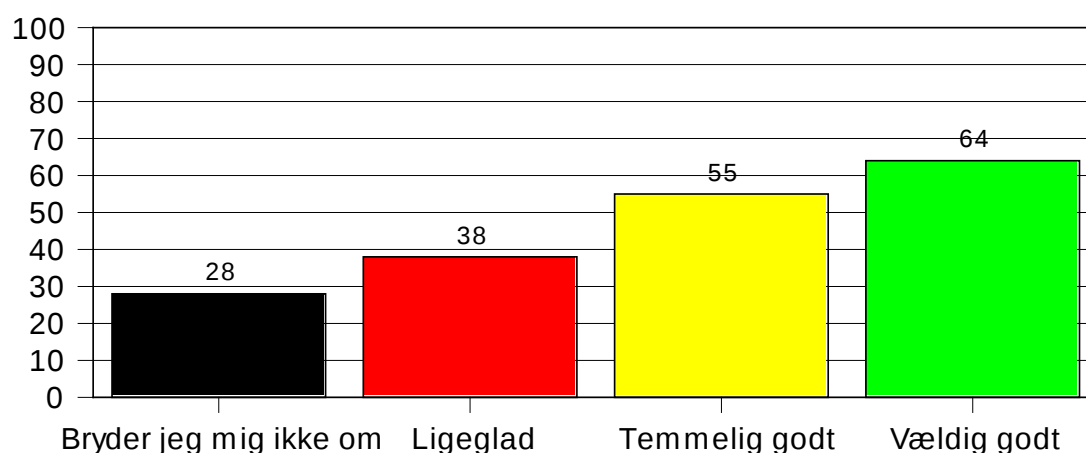
Opstilling 3.24. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, der af og til eller ofte pjækker fra skole, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$X^2 = 165,787$, $df = 6$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,515$, $p = 0,000$.

Om en elev i 8. klasse trives godt i skolen har ikke blot tæt sammenhæng med hendes eller hans generelle trivsel i det hele taget. Det har også sammenhæng med, om man forestiller sig at fortsætte med skole og uddannelse efter 9. klasse, jf. opstilling 3.25.

Opstilling 3.25. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, der først regner med at afslutte deres skolegang med gymnasiet (hele landet).

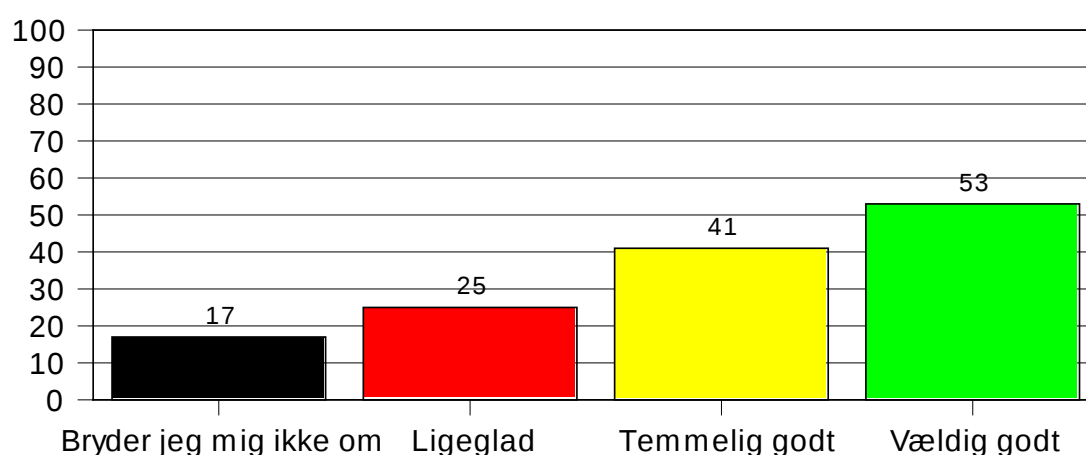

SYNES OM AT GÅ I SKOLE

$\chi^2 = 60,622$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,479$, $p = 0,000$.

Godt halvdelen, 52 pct., regner med, at de skal afslutte deres skolegang med gymnasiet. Imidlertid nærmer det sig 2 ud af 3 (64 pct.) af dem, der synes vældig godt om at gå i skole, mens det kun er godt hver fjerde (28 pct.) af dem, der ikke bryder sig om at gå i skole. Næsten ingen af de, der trives bedst, forestiller sig at afslutte deres skolegang med 9. klasse, mens det er mere end hver fjerde af dem, der trives dårligst.

Opstilling 3.26. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som mener, at de tilhører den tredjedel i deres klasse, der fagligt klarer sig bedst, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

SYNES OM AT GÅ I SKOLE

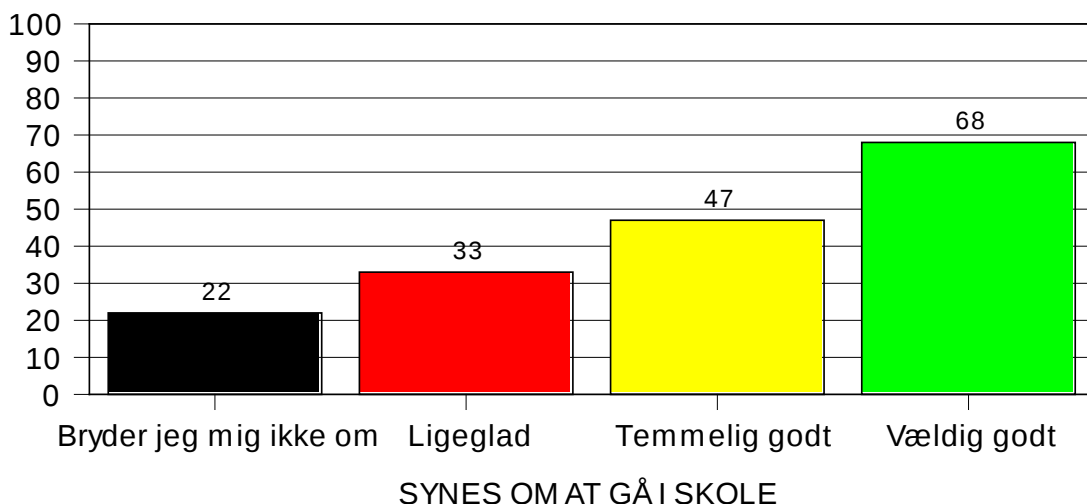
$\chi^2 = 136,181$, $df = 6$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,385$, $p = 0,000$.

De gennemførte undersøgelser omfatter ikke PISA-målinger eller andre målestokke for, hvordan eleverne fagligt klarer sig i skolen. Vi har kun

deres subjektive oplevelse, og kun deres mening om, hvordan de klarer sig sammenlignet med deres klassekammerater. Fordelingerne viser, at deres fornemmelser af det faglige niveau nok ikke altid er helt realistisk, og især at en del har en tendens til at overvurdere, hvordan de klarer sig i klassen. 40 pct. mente, at de tilhørte den tredjedel i klassen, der klarede sig bedst, 7 pct. at de tilhørte den tredjedel, der klarede sig dårligst, og de resterende 53 pct., at de tilhørte den tredjedel, der ligger midt i mellem.

Opstilling 3.26 viser, at der findes en klar og stærk sammenhæng mellem, hvordan eleverne oplever, at de klarer sig fagligt i klassen, og hvordan de synes om at gå i skole. Blandt de, der synes vældig godt om at gå i skole, er der tre gange så mange, der mener, de fagligt tilhører den bedste tredjedel, som blandt de børn og unge, der ikke bryder sig om at gå i skole.

Opstilling 3.27. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som synes, at de i almindelighed har et vældig godt forhold til deres klassekammerater, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

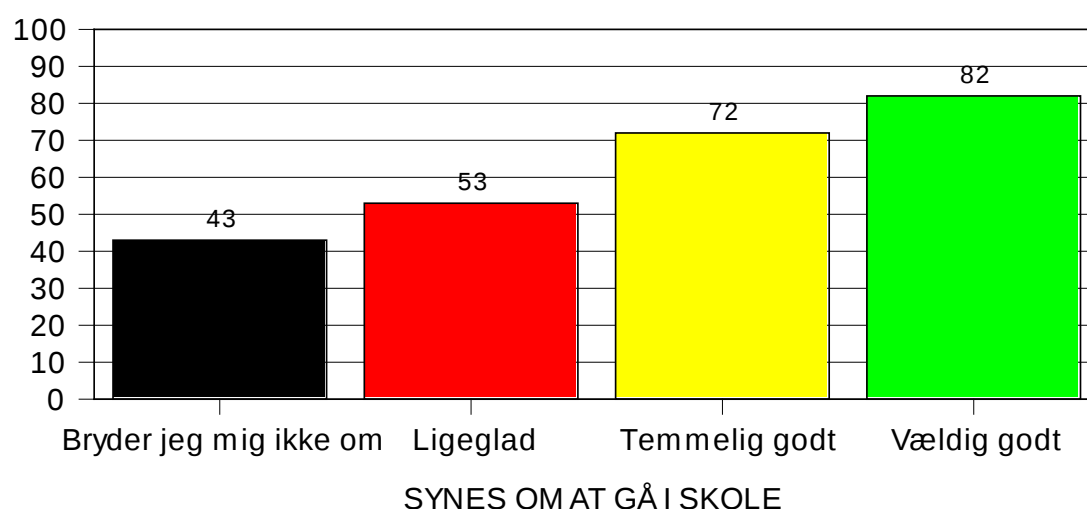
$\chi^2 = 127,717$, $df = 6$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,426$, $p = 0,000$.

Det er ikke kun graden af faglig succes, der har sammenhæng med, hvad børnene og de unge synes som at gå i skole. Det samme har den sociale side af skolelivet. Jo bedre forhold, man har til sine klassekammerater, desto bedre synes man om at gå i skole, jf. opstilling 3.27. I undersøgelserne i 2010 tilkendegav knapt halvdelen – 47 pct. – at de i almindelighed havde et vældig godt forhold til deres klassekammerater. De fleste af de resterende – 45 pct. – syntes, at de havde »godt« forhold til klassekammerater. 6 pct. syntes, det var »tåleligt«, og 2 pct. at det var »mindre godt« eller »dårligt«.

2 ud af 3 af de elever, der syntes bedst om at gå i skole, mente de havde et vældig godt forhold til deres klassekammerater, mens det kun var godt hver femte blandt de elever, der ikke brød sig om at gå i skole.

Vi har i undersøgelserne også søgt at belyse en side af skolelivet, der både relaterer sig til det faglige og det sociale, nemlig hvor gode eller dårlige eleverne indbyrdes er til at hjælpe hinanden i klassen, jf. opstilling 3.28.

Opstilling 3.28. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som synes, at man er gode eller virkelig gode til at hjælpe hinanden i klassen, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

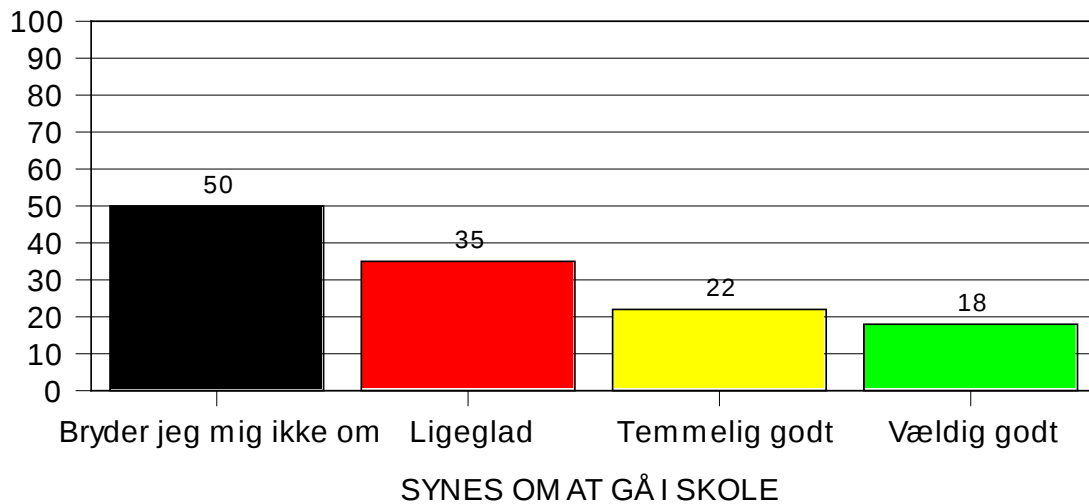
$\chi^2 = 118,119$, $df = 12$, $p = 0,000$. $\gamma = 0,386$, $p = 0,000$.

Her er det kun 15 pct., der synes, at man er virkelig gode til at hjælpe hinanden i klassen. De fleste, 54 pct., synes man er gode, 27 pct., at man hverken er gode eller dårlige, og 4 pct. at man er dårlige eller virkelig dårlige til at hjælpe hinanden.

Mere end 8 ud af 10, 82 pct., af elever, der synes vældig godt om at skole, oplever klassekammeraternes indbyrdes hjælpsomhed som god eller virkelig god, mens det kun er omkring 4 ud af 10, 43 pct., af de elever, der ikke bryder sig om at gå i skole, der har denne oplevelse.

En regressionsanalyse viser, at de tre forhold – oplevelsen af faglig succes, forhold til klassekammerater og hjælpsomhed eleverne i mellem – indbyrdes har en stærk sammenhæng, men også, at de hver for sig, uafhængigt af de andre – har en selvstændig og betydelig sammenhæng med, hvordan børnene og de unge synes om at gå i skole. I den udstrækning, der er tale om årsagsforhold, synes man altså at kunne øge trivslen i skolen betydeligt ved hensigtsmæssige ændringer og tiltag vedrørende hvert aspekt af skolelivet for sig, men kun at kunne opnå det bedst mulige ved at ændre og påvirke alle tre aspekter.

Opstilling 3.29. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som drikker sig fulde mindst 1 gang om måneden, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$\chi^2 = 89,899$, $df = 9$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,295$, $p = 0,000$.

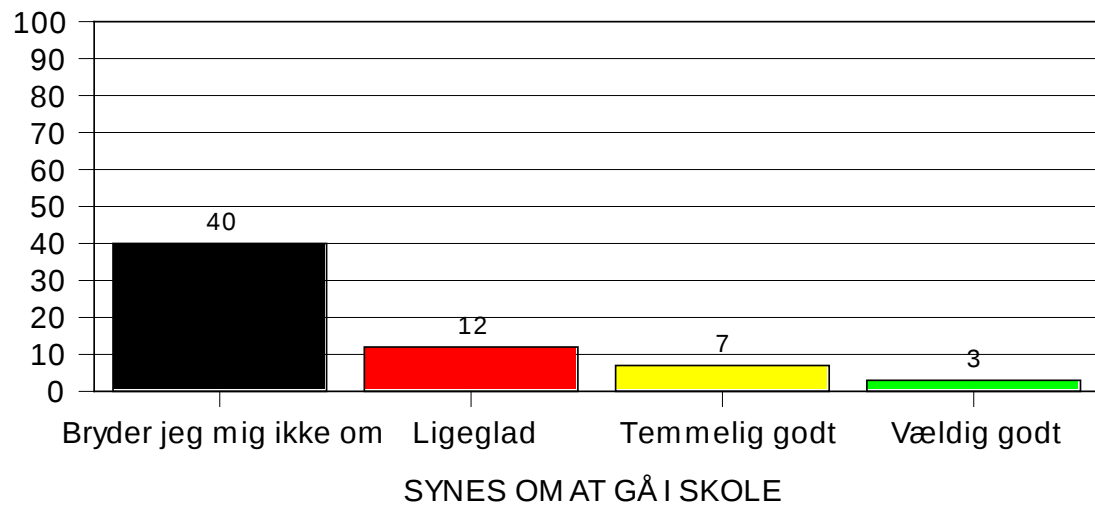
Hvis vi ved, hvordan elever i 8. klasse har det med at gå i skole, så har vi også et godt udgangspunkt for at vide, hvordan det sandsynligvis forholder sig med deres brug og misbrug af rus- og nydelsesmidler. 26 pct. af de adspurgte elever i 2010 drak sig fulde mindst 1 gang om måneden. For de, der vældig godt kunne lide at gå i skole, var det knapt hver femte (18 pct.), mens det var halvdelen af dem, der ikke brød sig om at gå i skole.

5 pct. drak sig fulde mindst en gang om ugen. Det gjorde praktisk talt ingen af de elever, der trivedes bedst i skolen, mens det var 15 pct. af dem, der trivedes dårligst.

43 pct. af eleverne drak sig aldrig fulde. For de, der havde det vældig godt med at gå i skole, var det 57 pct., for de, der havde det temmelig godt med skolegangen, 44 pct., for de, der var ligeglade, 30 pct., og for de, der ikke brød sig om at gå i skole, 28 pct.

Når der skal være rum for individualitet, tilfældighed og andre forhold, der spiller ind, skulle man næsten ikke tro det muligt, men der er endnu stærkere sammenhæng mellem skoletrivsel og tobaksrygning, jf. opstilling 3.30. 9 pct. af eleverne i 8. klasse var i foråret 2010 daglige rygere, men blandt de elever, der syntes vældig godt om at gå i skole, var det kun 3 pct. Blandt de, der ikke brød sig om at gå i skole var det 13 gange flere, 40 pct. I den førstnævnte gruppe var det mere end 7 ud af 10 (72 pct.), der aldrig havde prøvet at ryge tobak i det hele taget, i den sidstnævnte var det 7 ud af 10 (70 pct.), der havde prøvet at ryge mindst én gang.

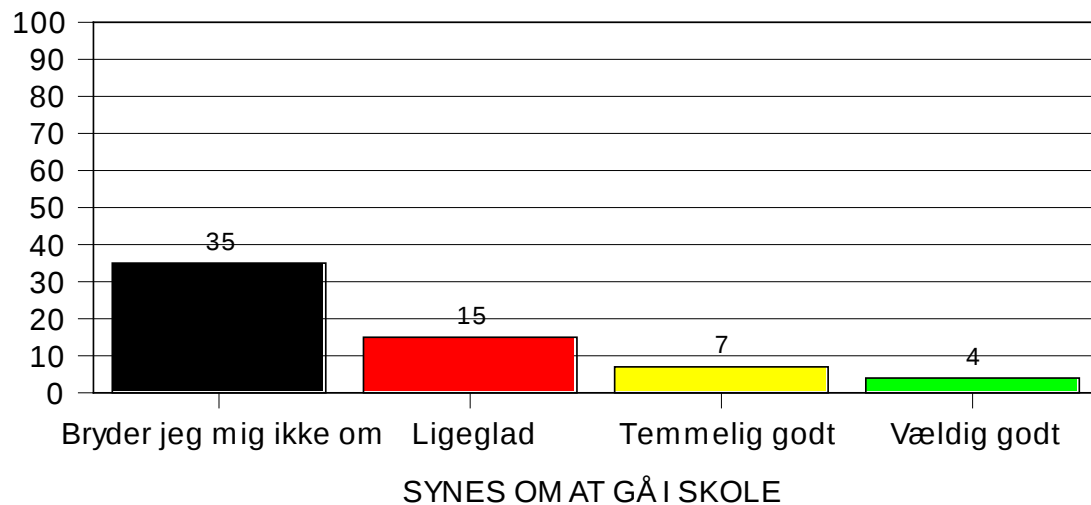
Opstilling 3.30. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som er daglige rygere af tobak, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$\chi^2 = 179,139$, $df = 9$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,393$, $p = 0,000$.

1 ud af 25 (4 pct.) af de, der trives vældig godt i skolen har brugt hash inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet. Dette står i stærk kontrast til de, der ikke bryder sig om at gå i skole, hvor det er mere end hver tredje (35 pct.), jf. opstilling 3.31. Af alle unge i 8. klasse er det 10 pct., der har brugt hash inden for det seneste år.

Opstilling 3.31. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som har brugt hash inden for det seneste år forud for udspejgningstidspunktet, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

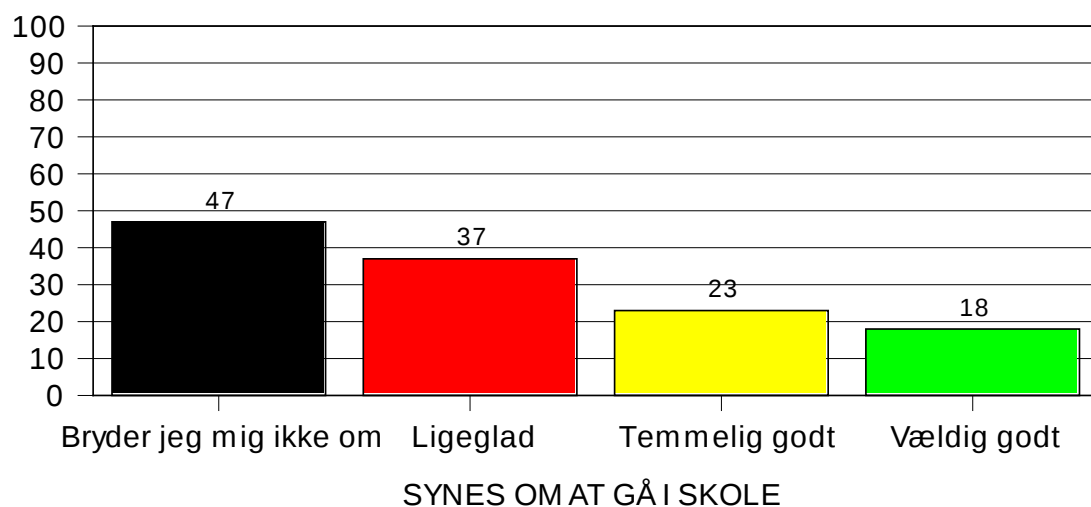

$\chi^2 = 118,655$, $df = 6$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,543$, $p = 0,000$.

6 pct. af de unge har brugt hash flere gange inden for det seneste år. Blandt de, der synes vældig godt om at gå i skole, er det mindre end 1 pct., blandt de der synes temmelig godt om skolen 4 pct., blandt dem der er ligeglade 7 pct., og blandt de der ikke bryder sig om at gå i skole 27 pct.

At gå i seng med nogen kan på grund af deres alder være kriminelt for nogle af de unge i 8. klasse, men er det ikke for alle. Hver fjerde – 26 pct. – har prøvet at gå i seng med nogen. Blandt de, der synes vældig godt om at gå i skole, er det mindre end hver femte, 18 pct., blandt de, der ikke bryder sig om at gå i skole, næsten hver anden, 47 pct.

Opstilling 3.32. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som har prøvet at gå i seng med nogen, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

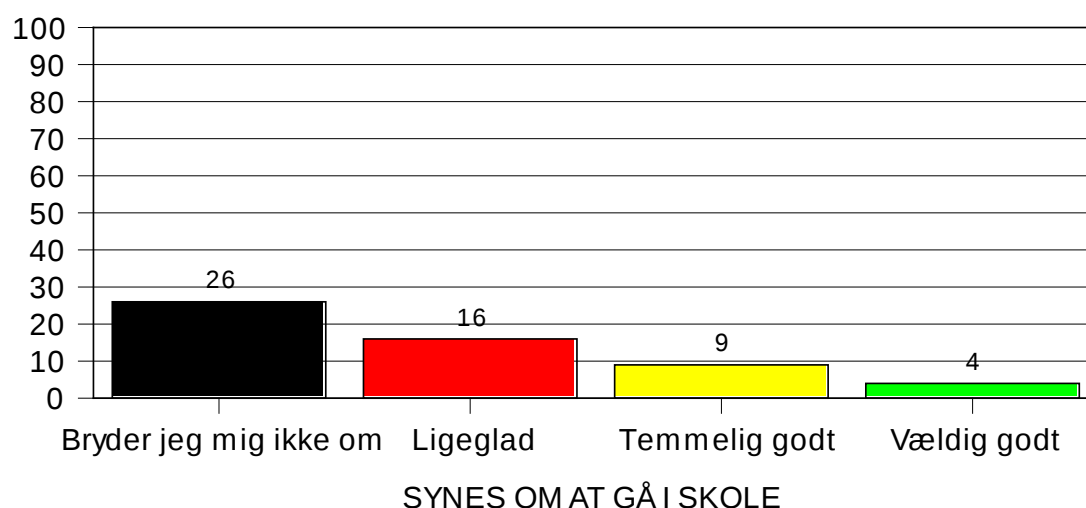

$\chi^2 = 58,952$, $df = 6$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,327$, $p = 0,000$.

Endelig er der så det forhold, som analyserne har fokuseret mest på og påvist betydningen af, forholdet mellem kriminalitet/lovlydighed og forholdet til skolen.

1 ud af 10 (10 pct.) af eleverne i 8. klasse havde i 2010 i det seneste år forud for udspørgningstidspunktet en eller flere gange stjålet noget i en butik. Det var imidlertid kun tilfældet for 1 ud af 25 (4 pct.) af dem, der syntes vældig godt om at gå i skole, over for mere end hver fjerde (26 pct.) af dem der ikke brød sig om at gå i skole, jf. opstilling 3.33. Hvor kun 1 pct. af dem, der syntes vældig godt om at gå i skole, havde begået butikstyveri 3 eller flere gange, var det tæt ved hver femte (19 pct.) af de elever, der ikke brød sig om at gå i skole.

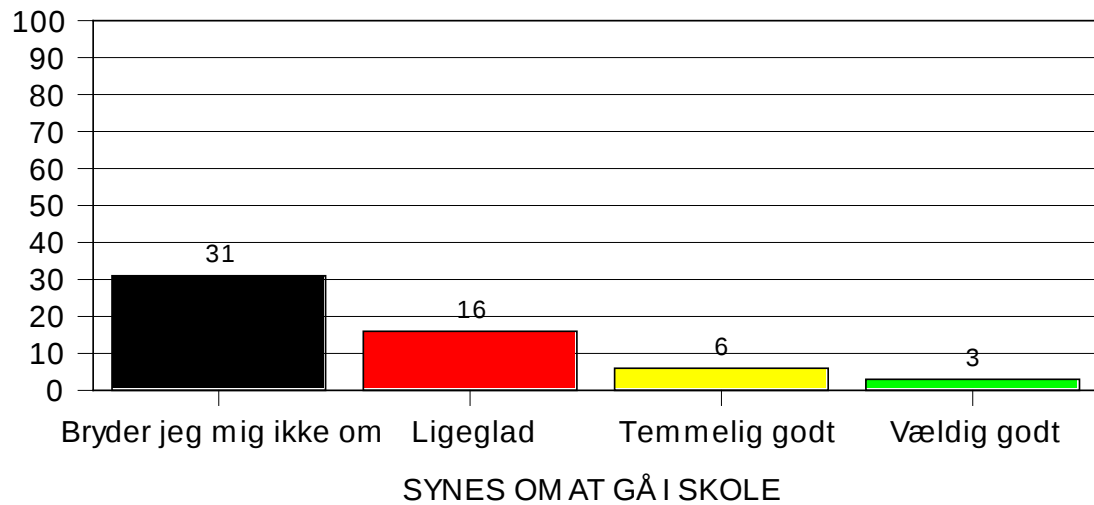
Opstilling 3.33. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som inden for det seneste år har begået butikstyveri, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$X^2 = 49,099$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,469$, $p = 0,000$.

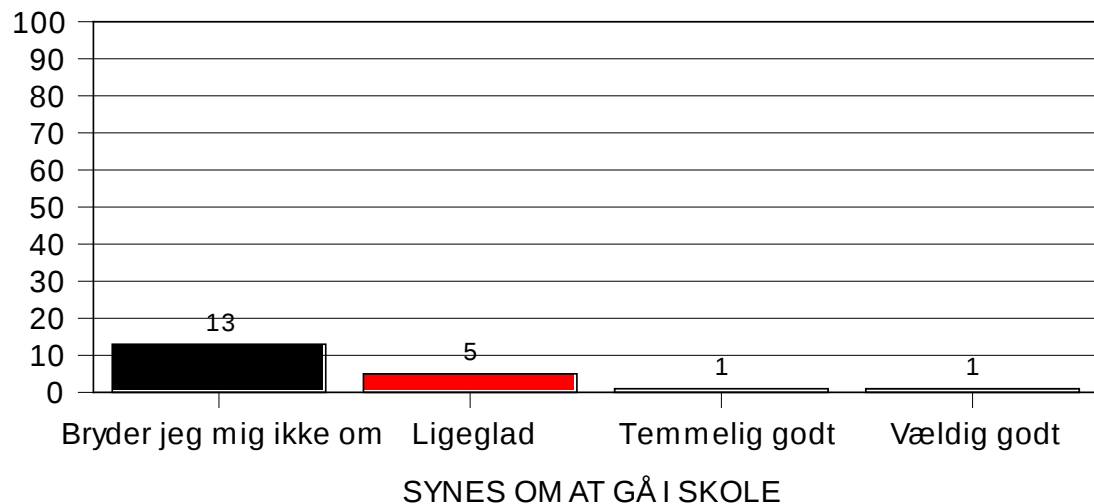
Forholdet mellem begåelse af hærværk, og hvad man synes om at gå i skole, ligner næsten til forveksling situationen vedrørende butikstyveri, jf. opstilling 3.34, idet sammenhængen dog ser ud til at være endnu en tand stærkere. Af alle de unge i 8. klasse var det 8 pct., der havde begået hærværk inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet, og 4 pct. havde gjort det 3 eller flere gange.

Opstilling 3.34. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som inden for det seneste år har begået hærværk, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$\chi^2 = 91,131$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,585$, $p = 0,000$.

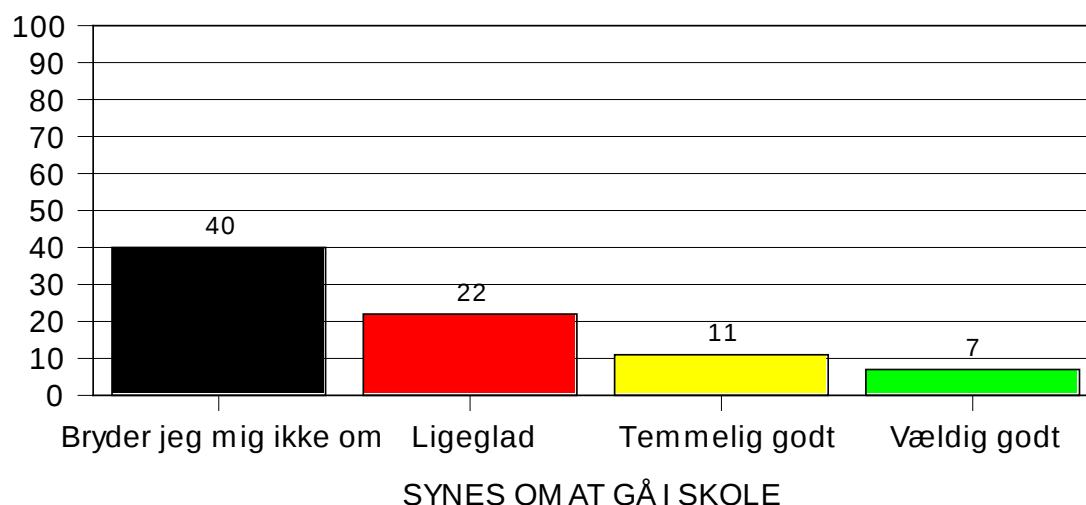
Opstilling 3.35. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som inden for det seneste år har begået indbrudstyveri, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$\chi^2 = 55,335$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,631$, $p = 0,000$.

Indbrudstyveri er stort set ikke et eksisterende fænomen, og slet ikke overhovedet når vi taler om at gøre det flere gange, blandt de unge i 8. klasse, der trives temmelig eller vældig godt med at gå i skole, jf. opstilling 3.35. Totalt er der 3 pct., der har begået indbrudstyveri inden for det seneste år, men blandt de ligeglade med skolen er det 5 pct., og blandt de elever, der ikke bryder sig om at gå i skole, 13 pct.

Opstilling 3.36. ANNO 2010: Procent af eleverne i 8. klasse, som inden for det seneste år har slået eller tævet andre, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

$\chi^2 = 79,963$, $df = 3$, $p = 0,000$. $\gamma = -0,459$, $p = 0,000$.

Vold i form af at slå eller tæve andre var det 14 pct. af eleverne i 8. klasse, der vedkendte sig at have foretaget inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet. For de af dem, der havde det vældig godt med at gå i skole, var det 7 pct. over for hele 40 pct. blandt dem, der ikke brød sig om at gå i skole, jf. opstilling 3.36.

3 pct. havde 3 eller flere gange slået eller tævet andre inden for det seneste år. Her drejede det sig om under en halv procent af de unge, der trivedes bedst med at gå i skole over for hver tiende (10pct.) af dem, der trivedes dårligst.

Sammenhængen mellem lovlydighed/kriminalitet på den ene side og skoletrivsel på den, når de unge grupperes i 4 grupper, fremgår af opstilling 3.37 og 3.38. I opstilling 3.37 er grupperingen baseret på, hvad de unge i 8.klasse nogensinde har begået af de forskellige former for tyverier/røverier, men grupperingen i opstilling 3.38 er baseret på eventuelle tyverier/røverier begået inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet.

Uanset hvilken opdeling, der lægges til grund, er sammenhængene meget stærke. Ser vi på den aktuelle kriminalitet, eksisterer gentagen relativ alvorlig og typisk tillige hyppig kriminalitet i øvrigt – »Gengangerne« – stort set kun for unge i 8. klasse, der ikke bryder sig om at gå i skole. »De kriminelle« udgør 1 pct. af de unge, der trives vældig godt i skolen, 2 pct. af de, der trives temmelig godt, 6 pct. af de, der er ligeglade med at gå i skole, og 18 pct. af de unge der ikke bryder sig om at gå i skole.

Opstilling 3.37. ANNO 2010: Procentfordeling af eleverne i 8. klasse efter deres grad af lovlydighed nogensinde, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

	SYNES OM AT GÅ I SKOLE				ALLE
	Bryder sig ikke om	Ligeglad	Godt	Vældig godt	
»De lovlydige«	29	38	49	62	48
»Flertallet«	50	53	47	36	46
»De erfarne«	11	8	3	2	5
»Gengangerne«	10	1	1	0	1
I ALT	100	100	100	100	100

$X^2 = 113,290$ df = 9, p = 0,000. $\gamma = 0,328$, p = 0,000.

Opstilling 3.38. ANNO 2010: Procentfordeling af eleverne i 8. klasse efter deres grad af lovlydighed seneste år forud for udspejgningstidspunktet, set i forhold til hvad de synes om at gå i skole (hele landet).

	SYNES OM AT GÅ I SKOLE				ALLE
	Bryder sig ikke om	Ligeglad	Godt	Vældig godt	
»De lovlydige«	41	52	64	76	63
»Flertallet«	41	42	34	23	33
»De erfarne«	8	6	2	1	3
»Gengangerne«	10	0	0	0	1
I ALT	100	100	100	100	100

$X^2 = 134,253$ df = 9, p = 0,000. $\gamma = 0,340$, p = 0,000.

Der synes at være gode grunde til ikke blot at samle mange af de eksisterende forebyggelseskræfter omkring skolen, men også at gennemføre et nationalt skoleeksperiment, der kan danne basis for en intensiveret indsats. Skolen er en utrolig vigtig institution for de unge. Hvordan de unge trives med denne skole har en kolossal stærk sammenhæng med, hvordan børn og unge trives og har det med deres liv i det hele taget, og for deres motivation til og muligheder for en tryk og – lad os bare tage det store ord i brug – for en lykkelig fremtid.⁷²

Vi har endvidere via de gennemførte og andre tilsvarende undersøgelser særdeles stærke indikationer på, at trivslen i skolen har væsentlig betydning for unges (mis)brug af rus- og nydelsesmidler, risikoadfærd og den relativt alvorlige kriminalitet.

Vi kan se, at man langt fra er nået grænsen for, hvad der er muligt med henblik på at få så mange som muligt til i det mindste at have et temmelig godt forhold til at gå i skole, og i bedste fald et vældig godt forhold. Der findes allerede klasser og skoler, hvor eleverne trives langt bedre end det nationale gennemsnit.

Når det foreslås, at det skal dreje sig om et nationalt eksperiment, er det af to grunde. For det første fordi et kollektivt ansvar vil øge muligheden for, at det, der kommer ud af det, også senere bliver anvendt. For det andet fordi man kun derved kan udnytte al den viden, der er indlejret i de eksisterende forskelle mellem skoler, klasser og kommuner. Det vil nok være mest realistisk alene at fokusere på et enkelt klassetrin, og det ligger jo lige for at fortsætte med fokus på 8. klasse. En hel aldersårgang er for tiden her på omkring 65.000 børn/unge. Selv om det kan lyde af mange, så bliver det hurtigt til små tal, hvis man vil undersøge mange forskellige på én gang.

Man kunne forestille sig, at det nationale eksperiment skulle have to faser.

Den første fase er en analyse af de eksisterende trivselsforskelle relateret til, hvad disse beror på med hensyn til elevernes grad af (oplevet) faglig succes, sociale relationer og hjælperelationer. Sammen med den eksisterende forskning – og heldigvis er der da allerede meget at trække på – vil det kunne frembringe nogle rimeligt sikre konklusioner, men tilbage vil også – bl.a. fordi det er tværsnitsundersøgelser – være en række centrale, men usikre antagelser.

Den anden fase er et kontrolleret eksperiment. Kontrollerede eksperimenter har ikke haft nogen nem gang i den pædagogiske verden, men når man laver forsøgsvirksomhed, kan man da lige så godt følge den vi-

⁷² For voksne viser »lykkeforskningen« en klar sammenhæng mellem uddannelse og oplevet lykke.

denskabeligt set »gyldne standard« og gøre det i form af kontrollerede eksperimenter. Teknisk vil det betyde, at 8. klasserne på kryds og tværs i Danmark i en periode gøres til henholdsvis forsøgs- og kontrolklasser. Det, der skal efterprøves, skal være spørgsmål, hvor der er reel tvivl om udfaldet, men som samtidig vurderes som potentielt centrale i den forstand, at de kan gøre en forskel – med hensyn til børns trivsel. Eksempelvis er det utroligt, at det stadig skal fremstå som et åbent spørgsmål, hvad klassestørrelse betyder.

Når »Gladsaxeundersøgelsen« formentlig om nogle år vil blive gentaget og gennemført for sjette gang – i 2015? – vil det selvfølgelig være interessant der på ny at få et billede af børne- og ungdomskriminalitetens omfang og karakter mv. Det vil være særligt interessant at se, om samfundet har foretaget sig noget og i givet fald er lykkedes med at give børn og unge en tilværelse med større skoletrivsel end i dag. På det forskningsmæssige område kan vi så i givet fald kaste os over at studere, om det så også – som hypotesen jo udsiger kan forventes at være tilfældet – har beriget Danmark med en endnu mere lovlydig ungdom end den, vi havde anno 2010.

Appendiks A. Undersøgelsernes metode

”Ungdomsundersøgelserne” er en serie spørgeskemaundersøgelser, der har som formål at kortlægge unges faktisk begåede kriminalitet og udviklingen i denne. Undersøgelserne blev første gang foretaget i Gladsaxe kommune i 1979 – »Gladsaxeundersøgelsen« – og er senest gennemført i april/maj 2010. I 2010-undersøgelsen er der opnået en samlet besvarelsesprocent på 91 (jf. tabel A.2), hvilket er identisk med den besvarelsesprocent, der opnåede i 2005.

Undersøgelserne vedrører primært unge i 8. klasse. Da undersøgelsen af unge i Allerød kommune i 1990 blev foretaget et halvt år tidsforskudt i forhold til øvrige undersøgelser, består materialet her af såvel 8. som 9. klasse, hvorved denne tidsforskydning udlignes. I de tre senere undersøgelser er man fortsat med at inddrage 9. klasse i Allerød i undersøgelserne, men her er 9. klasse alene medtaget for at få et bud på eventuelle kriminalitetsforskelle mellem 8. og 9. klasse.

I øvrigt er der anvendt præcis samme metode og fremgangsmåde ved samtlige undersøgelser. Der blev i begyndelsen af 2010 foretaget flere forprøver, der især tilstræbte at vurdere anvendeligheden af mulig elektronisk udfyldning af spørgeskemaerne, idet man herved ville kunne spare penge og tid. Forprøverne viste imidlertid, at ved så omfattende spørgeskemaer, som der er tale om i ungdomsundersøgelserne, er elektronisk udfyldning problematisk, og det valgtes derfor som hidtil at basere undersøgelserne på anonym udfyldning af papirspørgeskemaer. Undersøgelsesernes pålidelighed, gyldighed og repræsentativitet er systematisk evalueret og afprøvet. Omend der er nuanceforskelle, synes undersøgelserne generelt at have høj gyldighed og at være repræsentative for folkeskolelever på de pågældende alderstrin. Når besvarelserne ses under ét, synes disse endvidere at være landsrepræsentative. Det samlede antal deltagende elever svarer til ca. 2 pct. af de relevante årgange af unge i hele landet.

Opstilling A.1. Antal elever der har besvaret spørgeskemaet.

	1979	1989/90	1999	2005	2010
Gladsaxe (8. kl.)	748	473	302	439	443
Allerød (8.+9. kl.)*		576	366	558	606
Nordjylland (8. kl.)		600	433	521	422
I ALT		1.649	1.101	1.518	1.471

Opstilling A.2. Besvarelsesprocent.

	1979	1989/90	1999	2005	2010
Gladsaxe (8. kl.)	83%	88%	82%	84%	87%
Allerød (8.+9. kl.)		89%	87%	94%	92%
Nordjylland (8. kl.)		94%	92%	95%	94%
I ALT		90%	87%	91%	91%

I 2010 har udover alle de »almindelige« folkeskoler og folkeskoleklasser i visse af områderne tillige deltaget 1) specialskoler/specialklasser, 2) privatskoler og 3) efterskoler. Sammenlignet med de »almindelige« folkeskoleelever viser der sig generelt at være et højere kriminalitetsniveau blandt specialklasselever og blandt efterskoleelever (de af dem som ellers »normalt« ville have gået i 8. klasse), mens det for privatskoleelever var en smule lavere. Vægtes en årgang på 8. klasse-niveau til at svare til den faktiske fordeling af disse unge i »almindelige« folkeskoler, i specialklasser(specialskoler) og på efterskole, sker der ingen signifikant forrykning af kriminalitetsbilledet i forhold til ikke at inddrage andre end elever på de »almindelige« folkeskoler og i de »almindelige« folkeskoleklasser.

Særlige undersøgelser af de ikke-deltagende elever viser, at dette fravær næppe forrykker det samlede kriminalitetsbillede på nogen signifikant måde.

Som en del af serien af forprøver i 2009/10 gennemførtes en »løgnedektor-test«, svarende til den, der gennemførtes i forbindelse med undersøgelsen i 1999. I udvalgte klasser udfyldtes spørgeskemaet på normal anonym vis under eksamenslignende vilkår. Herefter fik eleverne at vide, at de blot kunne beholde det udfyldte skema eller destruere det. Et nyt skema udleveredes, hvori de blev bedt om – anonymt og stadig under eksamenslignende vilkår – for en række specifikke spørgsmåls vedkommende i spørgeskemaet på en skala fra 0 til 100 at angive, hvor ærlige, de havde været. Som en ekstra kontrol, efter at de havde afleveret disse skemaer i en stor kasse, hvor de blev blandet med hinanden, blev de herefter spurgt, om de nu havde været *helt* ærlige om, hvorvidt de havde været ærlige ... »Diskussionen« herom blev udstrakt til 1 time for at se, om reaktionerne ændrede sig, når man slappede mere af, og når opmærksomheden blev trukket hen omkring tekniske spørgsmål om, hvordan det efter deres mening var bedst at spørge om butikstyveri, vold osv. Der blev også i 2 klasser gennemført en registrering af elevernes non-verbale reaktioner under og efter spørgeskemaudfyldningerne. »Testresultatet« tyder på høj grad af ærlighed i besvarelserne, og at dette ikke har ændret sig siden 1999.

Også internationale erfaringer underbygger, at selvrapporteringsundersøgelser er en pålidelig og gyldig måde at kortlægge den faktiske børne- og ungdomskriminalitet på. På baggrund af en gennemgang af og oversigt over de internationale erfaringer konkluderer Thornberry & Krohn:

»Overall these studies suggest that the self-report possesses acceptable reliability for most analytic purposes. Test-retest correlations are often 0.80 or higher, and self-reported delinquency are no less reliable than other social science measures«. ⁷³

Og videre:

»There was great scepticism about whether respondents would agree to tell researchers about their participation in illegal behaviours. However, early studies found that not only were respondents willing to self-report their delinquency and criminal behaviour, they did so in surprising numbers«. ⁷⁴

⁷³ Her citeret efter: Per Olof H. Wikström & David A. Butterworth: »Adolescent Crime. Individual differences and lifestyles«, Willan Publishing, Oregon, USA, 2006, s. 13.

⁷⁴ Her citeret efter: Per Olof H. Wikström & David A. Butterworth: »Adolescent Crime. Individual differences and lifestyles«, Willan Publishing, Oregon, USA, 2006, s. 13.

Appendiks B. Spørgeskema 2010

Ungdomsundersøgelsen

2010

Spørgeskemaet skal bruges til en undersøgelse af unges fritid, holdning til skolen m.v., samt kriminalitet. 1200 elever fordelt over hele landet deltager i undersøgelsen.

Din besvarelse skal være **anonym**. Det er derfor vigtigt, at du *ikke* skriver navn eller lignende på skemaet.

De fleste spørgsmål kan besvares ved at sætte et X i en af de firkantede bokse:

☐

Hvis du ikke kan finde et svar, der passer dig, kan du i stedet skrive dit svar ud for spørgsmålet.

Når du sætter dit kryds i en boks med pil ved, skal du *også* besvare de spørgsmål, pilen viser hen til.

☐

Nogle spørgsmål er lavet sådan, at du skal skrive dit svar på den linie, der er tegnet.

Spørg din lærer, hvis der er noget, du er i tvivl om.

Med venlig hilsen

Flemming Balvig

Københavns Universitet

Sct. Peders Stræde 19

1453 København

Tlf. 3532 3325

1. Er du dreng eller pige?☐ Dreng☐ Pige

2. Hvor gammel er du? år gammel

3. Hvilken klasse går du i?☐ 7. klasse☐ 8. klasse☐ 9. klasse

4. Er du født i Danmark?☐ Ja☐ Nej, jeg er født i _____

5. Er dine forældre født i Danmark?☐ Ja, både min far og min mor☐ Kun min far, min mor er født i _____☐ Kun min mor, min far er født i _____☐ Nej ingen af dem. De er født i? _____

6. Bor du hos begge dine forældre?

- ☐ Hos min mor og min far
- ☐ Skiftevis hos min mor og min far
- ☐ Hos min mor alene
- ☐ Hos min far alene
- ☐ Hos min mor + en anden end min far
- ☐ Hos min far + en anden end min mor
- ☐ Andre

7. Bor du på en institution (børnehjem, behandlings-hjem, ungdoms-pension eller lignende)?

- ☐ Ja, det gør jeg nu
- ☐ Nej, men jeg har boet på en institution
- ☐ Nej, men der har været tale om, at jeg skulle det
- ☐ Nej, og der har heller aldrig været tale om det

8. Hvordan bor du?

- ☐ I lejlighed
- ☐ I rækkehus
- ☐ I villa / parcelhus
- ☐ På gård
- ☐ Andet

9. Hvad laver din far / stedfar for tiden (ham du bor hos)

- ☐ Har arbejde
- ☐ Er arbejdsløs
- ☐ Er hjemmegående
- ☐ Er under uddannelse
- ☐ Er pensionist / på efterløn
- ☐ Andet

10. Hvad laver din mor / stedmor for tiden (hende du bor hos)

- ☐ Har arbejde
- ☐ Er arbejdsløs
- ☐ Er hjemmegående
- ☐ Er under uddannelse
- ☐ Er pensionist / på efterløn
- ☐ Andet

11. Hvilken indtægts-gruppe tror du, at dem eller den du bor hos tilhører?

(Hvis du bor skiftevis hos din far og din mor, så skriv ud for svaret, hvem det gælder)

- ☐ Den tredjedel, som tjener *mest*
- ☐ Den tredjedel, som tjener *mindst*
- ☐ Den tredjedel, der ligger *midt imellem*

12. Har du gået på andre skoler end denne her?☐ Nej☐ Ja, hvor mange andre? _____

I hvilken klasse kom du til den her skole? I _____ klasse

13. Får du special-undervisning eller støtte-undervisning?☐ Ja☐ Nej, men jeg har tidligere fået det☐ Nej, men der har været tale om, jeg skulle have det☐ Nej, og der har heller aldrig været tale om det

14. Hvad synes du om at gå i skole?☐ Vældig godt☐ Temmelig godt☐ Ligeglad☐ Bryder jeg mig ikke om

15. Synes du, at lærerne kræver for meget af dig?☐ Alle☐ De fleste af dem☐ Nogle af dem☐ Ingen af dem

16. Synes du, at du lærer nok i skolen?☐ Nej, for lidt☐ Ja, tilpas☐ Ja, for meget

17. Hvordan klarer du dig i klassen?

- ☐ Blandt den tredjedel, der klarer sig *bedst*
 - ☐ Blandt den tredjedel, der klarer sig *dårligst*
 - ☐ Blandt den tredjedel, der ligger *midt imellem*
-

18. Hvor populær synes du selv, du er i din klasse?

- ☐ Jeg tilhører den mest populære tredjedel
 - ☐ Jeg tilhører den mindst populære tredjedel
 - ☐ Jeg tilhører dem midt i mellem
-

19. Keder du dig i timerne?

- ☐ I alle timerne
 - ☐ I de fleste af timerne
 - ☐ I nogle af timerne
 - ☐ Aldrig
-

20. Synes du, man skulle bruge mere tid på de praktiske fag i skolen?

- ☐ Ja, meget mere
 - ☐ Ja, noget mere
 - ☐ Passende som det er
 - ☐ Nej, tværtimod
-

21. Pjækker du fra skole?

- ☐ Aldrig
- ☐ Af og til
- ☐ Tit

22. Har skolen henvendt sig til dine forældre (eller dem du bor hos), fordi der var problemer i skolen?

- ☐ Nej
- ☐ Ja, hvilke problemer var der?

23. Ved du, hvad du gerne vil lave, når du er færdig med skolen?

- ☐ Nej
- ☐ Ja. Hvad?

24. Hvornår regner du med at ville afslutte din skolegang? (sæt ét kryds for sluttrin)

- ☐ 9. klasse
- ☐ 10. klasse
- ☐ Gymnasiet
- ☐ HH/HTX eller lignende

25. Har du nogensinde været udsat for mobning eller drilleri fra dine klassekammerater, så du har haft lyst til at blive hjemme fra skole?

- ☐ Nej, aldrig
- ☐ Ja, et par gange
- ☐ Ja, tit

26. Har du inden for det seneste år været udsat for mobning eller drilleri fra dine klassekammerater, så du har haft lyst til at blive hjemme fra skole?

- ☐ Nej
- ☐ Ja, 1 gang
- ☐ Ja, et par gange
- ☐ Ja, mange gange

27. Er der nogen her på skolen, der er på nakken af dig?

- ☐ Nej, ingen
- ☐ Ja, en eller to
- ☐ Ja, flere

28. Føler du dig holdt udenfor af de andre elever i klassen?

- ☐ Ja, ofte
- ☐ Ja, engang imellem
- ☐ Nej, aldrig

29. Er de fleste af dine venner og kammerater:

- ☐ Nogen, der er ældre end dig selv
- ☐ Nogen, der er på samme alder som dig selv
- ☐ Nogen, der er yngre end dig selv
- ☐ Jeg er mest sammen med voksne
- ☐ Jeg er mest alene

30. Er de fleste af dine venner og kammerater:

- ☐ Fra din klasse
- ☐ Fra den skole du går på, men ikke fra din klasse
- ☐ Nogen, der går på en anden skole
- ☐ Er mest alene
- ☐ Andet

31. Hvordan er dit forhold til dine klassekammerater i almindelighed?

- ☐ Vældigt godt
- ☐ Godt
- ☐ Tåleligt
- ☐ Mindre godt
- ☐ Dårligt

32. Hvor mange gode venner har du i din klasse?

- ☐ Ingen
- ☐ En enkelt
- ☐ 2-5
- ☐ Mere end 5

33. Hvor mange fra din klasse kan du godt lide at være sammen med?

- ☐ Ingen
- ☐ En enkelt
- ☐ 2-5
- ☐ Mere end 5

34. Synes du, at man er god eller dårlig til at hjælpe hinanden i din klasse?

- ☐ Virkelig god
- ☐ God
- ☐ Hverken god eller dårlig
- ☐ Dårlig
- ☐ Virkelig dårlig

35. Hvor mange fra din klasse tror du, ville hjælpe dig, hvis du fik brug for det?

- ☐ Ingen
- ☐ En enkelt
- ☐ 2-5
- ☐ Mere end 5

36. Hvor mange fra din klasse ville du kunne betro en vigtig hemmelighed?

- ☐ Ingen
- ☐ En enkelt
- ☐ 2-5
- ☐ Mere end 5

37. Hvor mange fra din klasse tror du, ville snyde dig, hvis de kunne komme til det?

- ☐ Ingen
- ☐ En enkelt
- ☐ 2-5
- ☐ Mere end 5

38. Hvordan vil du vurdere din egen selvtillid?

- ☐ Jeg har ikke særlig meget selvtillid
- ☐ Jeg har selvtillid, men den kunne være bedre
- ☐ Min selvtillid er OK
- ☐ Jeg har meget selvtillid

39. Sæt kryds de 3 steder, hvor du er mest sammen med dine venner og kammerater:

- ☐ Hjemme hos mig selv
- ☐ Hjemme hos dem
- ☐ På fællesarealer uden for hjemmet (boldbane, græsplæner og lignende)
- ☐ På gaden
- ☐ På grillbar, cafeteria, burgerbar
- ☐ I klubber, ungdomsskole og lignende
- ☐ På cafe
- ☐ Er mest alene
- ☐ Andre steder

40. Sparer du noget op af de lommepenge, du får?

- ☐ Nej, jeg får ikke lommepenge
- ☐ Nej, jeg bruger dem alle sammen
- ☐ Ja, jeg sparer lidt op
- ☐ Ja, jeg sparer en hel del op

41. Har du lønnet arbejde efter skoletid?

- ☐ Nej
- ☐ Ja, op til 2 timer om ugen
- ☐ Ja, 2 og op til 5 timer om ugen
- ☐ Ja, 5 og op til 10 timer om ugen
- ☐ Ja, 10 og op til 15 timer om ugen
- ☐ Ja, 15 timer eller mere om ugen

42. Sparer du noget op af de penge du tjener ved arbejde efter skoletid?

- ☐ Har ikke lønnet arbejde efter skoletid
- ☐ Nej, jeg bruger dem alle sammen
- ☐ Ja, jeg sparer lidt op
- ☐ Ja, jeg sparer en hel del op

43. Hvor mange penge har du i alt til rådighed om måneden? (lomp penge + eventuelt udbetalt løn)

- ☐ Under 100 kr.
- ☐ 100 - 199 kr.
- ☐ 200 – 299 kr.
- ☐ 300 – 399 kr.
- ☐ 400 – 499 kr.
- ☐ 500 – 749 kr.
- ☐ 750 – 999 kr.
- ☐ 1.000 – 1.499 kr.
- ☐ 1.500 – 1.999 kr.
- ☐ 2.000 kr. eller mere

44. Hvad bruger du dine penge til?

	Ingen/lidt	En del	De fleste
Diskoteker, værtshuse o.lign.	☐	☐	☐
Private fester	☐	☐	☐
Slik, sodavand, burgere, grillmad, tobak eller lignende	☐	☐	☐
Underholdning (biograf, videofilm, Musikbånd, CD'ere, blade osv.)	☐	☐	☐
Interesser (hobbyting, sportsudstyr, bøger, musikinstrumenter, billetter til koncerter og sportsskammer mv.)	☐	☐	☐
Større ting (cykel, knallert, møbler, musikanlæg, computer mv.)	☐	☐	☐
Beklædning (tøj, sko osv.)	☐	☐	☐
Transport i dagligdagen (bus, tog, knallert mv.)	☐	☐	☐
Rejser (weekend- og ferieture)	☐	☐	☐
Opsparing	☐	☐	☐

45. Hvis du fik 3.000 kr., som du selv måtte bestemme over, hvad ville du så bruge dem til?

	Ingen/lidt	En del	De fleste
Diskoteker, værtshuse o.lign.	☐	☐	☐
Private fester	☐	☐	☐
Slik, sodavand, burgere, grillmad, tobak eller lignende	☐	☐	☐
Underholdning (biograf, videofilm, Musikbånd, CD'ere, blade osv.)	☐	☐	☐
Interesser (hobbyting, sportsudstyr, bøger, musikinstrumenter, billetter til koncerter og sportsskampe mv.)	☐	☐	☐
Større ting (cykel, knallert, møbler, musikanlæg, computer mv.)	☐	☐	☐
Beklædning (tøj, sko osv.)	☐	☐	☐
Transport i dagligdagen (bus, tog, knallert mv.)	☐	☐	☐
Rejser (weekend- og ferieture)	☐	☐	☐
Opsparing	☐	☐	☐

46. Skal du hjælpe til med arbejdet derhjemme (rengøring, opvask og lignende)?

- ☐ Nej
- ☐ Ja, jeg skal hjælpe lidt til derhjemme
- ☐ Ja, jeg skal hjælpe meget til derhjemme
-

47. Har du nogensinde prøvet at gå i seng med nogen?

- ☐ Nej
- ☐ Ja, en enkelt gang
- ☐ Ja, flere gange
-

48. Hvordan mennesker oplever fritiden, er forskelligt fra person til person. Her er det din personlige oplevelse af din fritid, det drejer sig om. Kryds af i den boks, som passer bedst med din opfattelse.

	Helt uenig	Lidt uenig	Lidt enig	Enig
a. Det største problem med fritiden er at få tiden til at gå	☐	☐	☐	☐
b. Det største problem med fritiden er at få tiden til at slå til	☐	☐	☐	☐
c. Følelsen af, at jeg ikke ved, hvad jeg skal stille op med mig selv, overvælder mig i fritiden	☐	☐	☐	☐
d. Det er i fritiden, livet skal leves	☐	☐	☐	☐
e. Mange af de ting, jeg laver i min fritid, gør jeg for at glemme mine problemer	☐	☐	☐	☐

- f. Man skal sørge for at bruge sin fritid til at lære noget, man kan bruge senere hen

☐ ☐ ☐ ☐

- g. Der laves for lidt her i kommunen, man kan gå til i sin fritid.

☐ ☐ ☐ ☐

- h. De voksne bestemmer meget over, hvad jeg skal bruge min fritid til

☐ ☐ ☐ ☐

- i. Skolerne interesserer sig for lidt for at lave noget, man kan bruge sin fritid til

☐ ☐ ☐ ☐

- j. Jeg vil gerne skille mig ud fra mængden

☐ ☐ ☐ ☐

49. Har du inden for de sidste 12 måneder spillet fuld, uden at du egentlig var det?

- ☐ Nej
- ☐ Ja, 1 gang
- ☐ Ja, flere gange

50. Har du inden for de sidste 12 måneder drukket mere end du havde lyst til, fordi du følte dig presset af dem, du var sammen med?

- ☐ Nej
- ☐ Ja, 1 gang
- ☐ Ja, flere gange

51. Hvor ofte inden for de sidste 4 uger har du følt dig veloplagt og fuld af liv?

- ☐ Hele tiden
- ☐ Det meste af tiden
- ☐ En del af tiden
- ☐ Lidt af tiden
- ☐ På intet tidspunkt

52. Hvor ofte inden for de sidste 4 uger har du været lykkelig?

- ☐ Hele tiden
- ☐ Det meste af tiden
- ☐ En del af tiden
- ☐ Lidt af tiden
- ☐ På intet tidspunkt

53. Er du medlem af en idrætsforening/idrætsklub?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

54. Er du medlem af et spejderkorps?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

55. Er du medlem af en ungdomsklub?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

56. Går du i ungdomsskole?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

57. Har du indtryk af, at dine forældre (dem du bor hos) har økonomiske problemer?

- ☐ Nej, de klarer det meget godt økonomisk
- ☐ De har sommetider problemer med at få pengene til at slå til
- ☐ Ja, de har næsten altid problemer med at få pengene til at slå til

58. Hvor ofte sker det på en typisk hverdag at du er sammen med dine forældre (dem du bor hos) i følgende situationer

	aldrig	Somme- tider	tit
Spiser morgenmad sammen med dem	☐	☐	☐
Spiser aftensmad sammen med dem	☐	☐	☐
Ser fjernsyn sammen med dem	☐	☐	☐
Hygger mig sammen med dem derhjemme	☐	☐	☐
Er sammen med dem, når de har besøg af andre voksne	☐	☐	☐
Går sammen med dem, når de går på besøg hos andre	☐	☐	☐
Går ud sammen med dem ud til noget (sport, biograf el.lign.)	☐	☐	☐

59. Hvor ofte sker det i en typisk weekend at du er sammen med dine forældre (dem du bor hos) i følgende situationer

	aldrig	Somme- tider	tit
Spiser morgenmad sammen med dem	☐	☐	☐
Spiser frokost sammen med dem	☐	☐	☐
Spiser aftensmad sammen med dem	☐	☐	☐
Ser fjernsyn sammen med dem	☐	☐	☐
Hygger mig sammen med dem derhjemme	☐	☐	☐
Er sammen med dem, når de har besøg af andre voksne	☐	☐	☐
Går sammen med dem, når de går på besøg hos andre	☐	☐	☐
Går ud sammen med dem ud til noget (sport, biograf el.lign.)	☐	☐	☐

60. Skal du sige derhjemme, hvornår du kommer hjem, når du er ude om aftenen?

- ☐ Ja, altid/næsten altid
- ☐ Ja, sommetider
- ☐ Nej, aldrig/næsten aldrig

61. Skal du sige derhjemme, hvem du er sammen med, når du er ude om aftenen?

- ☐ Ja, altid/næsten altid
- ☐ Ja, sommetider
- ☐ Nej, aldrig/næsten aldrig

62. Skal du sige derhjemme, hvor du er henne, når du er ude om aftenen?

- ☐ Ja, altid/næsten altid
- ☐ Ja, sommetider
- ☐ Nej, aldrig/næsten aldrig

63. Synes du, at den eller de voksne du bor hos tager sig god tid til at høre på dig, hvis du har noget du gerne vil fortælle eller diskutere med dem?

- ☐ Aldrig
- ☐ Sommetider
- ☐ Tit

64. Plejer du om eftermiddagen eller aftenen at fortælle den eller de voksne du bor hos, hvad du har oplevet i dagens løb?

- ☐ Aldrig
- ☐ Sommetider
- ☐ Tit

65. Plejer den eller de voksne du bor hos, at fortælle dig hvad de har oplevet i dagens løb?

- ☐ Aldrig
- ☐ Sommetider
- ☐ Tit
-

66. Hvordan har du det med din far?

- ☐ Jeg har det godt med min far
- ☐ Jeg har det nogenlunde med min far
- ☐ Jeg har det ikke så godt med min far
- ☐ Jeg har ikke nogen far
-

67. Hvordan har du det med din mor?

- ☐ Jeg har det godt med min mor
- ☐ Jeg har det nogenlunde med min mor
- ☐ Jeg har det ikke så godt med min mor
- ☐ Jeg har ikke nogen mor
-

68. Hvor tit sker det, at du skændes med dine forældre om ...

	aldrig	Somme- tider	tit
Skolen og lektier	☐	☐	☐
Om det tøj jeg har på eller gerne vil have på	☐	☐	☐
Om hvor meget jeg skal have i lommepenge	☐	☐	☐

Om hvad jeg bruger eller gerne vil bruge mine lommepenge til	☐	☐	☐
Om mine kammerater	☐	☐	☐
Kærester	☐	☐	☐
Om hvad jeg skal hjælpe til med derhjemme	☐	☐	☐
Om at ryge	☐	☐	☐
Om at drikke spiritus eller øl	☐	☐	☐
Om hvad tid jeg skal være hjemme fra fester	☐	☐	☐
Om hvad tid jeg skal være hjemme almindelige aftener	☐	☐	☐
Om den måde jeg taler til dem på	☐	☐	☐
Om at jeg ikke er nok hjemme	☐	☐	☐
Om fjernsynet	☐	☐	☐
Om det jeg vil lave, når jeg er færdig med folkeskolen	☐	☐	☐
Om den måde jeg behandler mine ting på	☐	☐	☐

Hvor tit går du til fest i en forening? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit går du til privat fest? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit går du på værtshuse? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor ofte går du på discotek? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit går du på burgerbar / grillbar / cafeteria? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit går du til møde el.lign. i spejderkorps? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit går du i ungdomsklub? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit går du på ungdomsskole? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit dyrker du selv sport i en forening? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit er du tilskuer til idrætsarrangementer? (på stadion, i haller osv.) ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit er du til festivaler eller koncerter hvor der er fri adgang? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit mødes du med dine kammerater i fritiden hjemme hos dig selv eller hos dem? ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor tit er du sammen
med dine kammerater
på gaden, ved grillbar, i
butikscentre, kiosk el.
lign. uden at I foretager
jer noget bestemt?

☐☐☐☐☐☐

Hvor tit kører du rundt
på cykel eller knallert
sammen med dine
kammerater
uden noget bestemt
formål?

☐☐☐☐☐☐

70. Hvor meget er du sammen med dine venner og kammerater?

- ☐ I næsten al den fritid, jeg har
- ☐ Det meste af den fritid, jeg har
- ☐ I omkring halvdelen af fritiden
- ☐ Kun i en mindre del af fritiden
- ☐ Næsten ikke

71. Hvor ofte går du ud (er ikke hjemme) om aftenen?

- ☐ Hver aften
- ☐ De fleste aftener
- ☐ Et par gange om ugen
- ☐ En gang om ugen
- ☐ Meget sjældent

72. Hvor mange SMS-beskeder sender du i gennemsnit på en dag?

- ☐ Ingen
- ☐ 1-3
- ☐ 4-9
- ☐ 10-14
- ☐ 15-19
- ☐ 20 eller flere

73. Hvor mange SMS-beskeder får du i gennemsnit på en dag?

- ☐ Ingen
- ☐ 1-3
- ☐ 4-9
- ☐ 10-14
- ☐ 15-19
- ☐ 20 eller flere

74. Hvor tit går du til fester med andre unge (fx privatfester, skolefester, sodavandsdiskotek)?

- ☐ Flere gange om ugen
- ☐ En gang om ugen
- ☐ 2-3 gange om måneden
- ☐ Højest 1 gang om måneden
- ☐ Mindre end 1 gang om måneden
- ☐ Har ikke været til fest de sidste 12 måneder

75. Har du, uden tilladelse taget øl, vin eller spiritus derhjemme?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

76. Har du uden tilladelse taget cigaretter derhjemme?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

77. Har du uden tilladelse taget penge derhjemme?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

78. Har du alene eller sammen med andre foretaget ændringer på en knallert, så den blev ulovlig?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

79. Har du kørt på en knallert, der var pillet ved, så den kunne køre ulovligt?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

80. Har du alene eller sammen med andre, taget øl, vin eller spiritus med dig ind i en klub eller forening, hvor det ikke var tilladt?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

81. Har du for sjov søgt at forskrække ældre mennesker, så de blev bange, f.eks. ved at råbe efter dem, køre tæt op af dem på cykel, knallert eller lignende?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

82. Er du blevet skældt ud på gaden af fremmede voksne, fordi de ikke syntes du opførte dig pænt?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

83. Er du blevet bedt om at gå fra en forening eller klub, fordi du ikke opførte dig som de ville have?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

84. Er du blevet bedt om at gå fra en grillbar, diskotek eller et værtshus, fordi du ikke opførte dig som de ville have?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

85. Er du blevet væk fra skolen to eller flere dage i træk uden tilladelse hjemmefra?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

86. Er du blevet væk hjemmefra en nat uden at fortælle dine forældre det først?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

87. Er du nogensinde stukket af hjemmefra?

- ☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort
- ☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

88. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage en cykel (cykel-tyveri)?

- ☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort
- ☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

89. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage dele af en cykel (noget der var mere end 100 kr. værd)?

- ☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort
- ☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

90. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage en knallert (knallert-tyveri)?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

91. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage dele af en knallert (noget der var mere end 100 kr. værd)?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

92. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget noget, der tilhørte skolen (ikke bøger, hæfter eller skrive-redskaber)?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

93. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage en motorcykel?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

94. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage dele af en motorcykel (noget der var mere end 100 kr. værd)?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

95. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage en bil (biltyveri)?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

96. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage dele af eller tilhører til en bil?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

97. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage noget, der lå i en uaflåset bil?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

98. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage noget, der lå i en aflåset bil?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

99. Har du alene eller sammen med andre taget eller forsøgt at tage varer inde i butikker uden at betale?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

100. Har du alene eller sammen med andre taget eller forsøgt at tage noget fra stativer eller udstillinger, der stod uden for en forretning, uden at betale?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

101. Har du alene eller sammen med andre taget eller forsøgt at tage noget, der tilhørte en forening eller klub?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

102. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage tøj i garderober, omklædningsrum, på gange eller lignende?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

103. Har du alene eller sammen med andre uden tilladelse taget eller forsøgt at tage en taske eller noget fra en taske?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

104. Har du, alene eller sammen med andre, brudt ind i eller forsøgt at bryde ind i en forretning, en virksomhed, et værksted, et lager, en skurvogn eller lignende for at tage noget?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

105. Har du alene eller sammen med andre brudt ind i eller forsøgt at bryde ind i en lejlighed, et værelse eller et hus for at tage noget?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

106. Har du alene eller sammen med andre brudt ind i eller forsøgt at bryde ind i en garage, kælder, pulterkammer, sommerhus eller kolonihavehus for at tage noget?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

107. Har du alene eller sammen med andre rykket eller forsøgt at rykke en taske til dig fra en anden ung for at stjæle den?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

108. Har du alene eller sammen med andre rykket eller forsøgt at rykke en taske til dig fra en voksen for at stjæle den?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

109. Har du alene eller sammen med andre truet nogen eller ved tvang taget eller forsøgt at tage noget, der ikke tilhørte dig?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

110. Har du haft en dolk eller en kniv (med mere end 7 cm. lang klinge) med på steder, hvor det ikke er tilladt at medbringe sådanne knive?

☐ Jeg har ikke nogen dolk eller kniv, der er så stor

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

111. Ejer du andre typer af våben, som du ved eller tror er forbudte?☐

Nej

☐

Ja, hvilken type? _____

112. Har du alene eller sammen med andre stjålet eller forsøgt at stjæle bøger fra skole-biblioteket?☐

Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐

Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

113. Har du alene eller sammen med andre stjålet eller forsøgt at stjæle bøger fra andre biblioteker?☐

Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐

Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

114. Har du alene eller sammen med andre med vilje, ødelagt gade-lygter, vejskilte, vinduer eller bakspejle og lignende på biler eller andre køretøjer, eller skåret i sæder på busser eller tog, lavet større ødelæggelser på skoler eller andre steder?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

115. Har du alene eller sammen med andre, lavet graffiti?

☐ Nej, det har jeg aldrig nogensinde gjort

☐ Ja, det har jeg gjort

Hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A og B)

A. Antal gange i hele mit liv _____

B. Antal gange i de sidste 12 måneder _____

116. Har du nogensinde været i konflikt med politiet på grund af færdselslovs-overtrædelser (f.eks. kørt over for rødt lys, to på én cykel, udboret knallert eller lignende)?

☐ Nej, aldrig

☐ Ja

Hvor mange gange? _____

117. Har du nogensinde været i konflikt med politiet på grund af en straffelovs-overtrædelse (f.eks. butikstyveri, hærværk, indbrud, vold eller lignende)?

☐ Nej, aldrig

☐ Ja

Hvor mange gange? _____

118. Hvor ofte ryger du tobak?

☐ Jeg har aldrig røget tobak

☐ Jeg har kun prøvet det en gang

☐ Jeg har prøvet det et par gange

☐ Jeg ryger, men kun til fester

☐ Jeg ryger 1-5 cigaretter om dagen

☐ Jeg ryger 6-10 cigaretter om dagen

☐ Jeg ryger 11-20 cigaretter om dagen

☐ Jeg ryger mere end 20 cigaretter om dagen

119. Ryger din far?

☐ Ja

☐ Nej

☐ Ved ikke

☐ Har ingen far

120. Ryger din mor?

☐ Ja

☐ Nej

☐ Ved ikke

☐ Har ingen mor

121. Har du nogensinde drukket alkohol (en øl, et glas vin eller et glas spiritus)?

- ☐ Nej
- ☐ Ja, hvor mange gange har du gjort det?
(skriv antal gange både ud for A, B og C)
- A. I alt i hele mit liv ca. _____
- B. I løbet af de sidste 12 måneder _____
- C. I løbet af de sidste 14 dage _____

122. Hvor ofte drikker du, så du føler dig rigtig fuld?

- ☐ Aldrig
- ☐ Sjældent
- ☐ 1-3 gange om måneden
- ☐ 1-2 gange om ugen
- ☐ Mindst 3 gange om ugen

123. Har du nogensinde brugt hash

- ☐ Nej, overhovedet ikke
- ☐ Ja, en enkelt gang
- ☐ Ja, 2 gange
- ☐ Ja, 3 – 4 gange
- ☐ Ja, mere end 4 gange

124. Har du brugt hash inden for det seneste år?

- ☐ Nej, overhovedet ikke
- ☐ Ja, en enkelt gang
- ☐ Ja, 2 gange
- ☐ Ja, 3 – 4 gange
- ☐ Ja, mere end 4 gange

125. Tror du at der er andre unge, der mener eller tror, at du er med i en eller anden slags bande?

- ☐ Nej, absolut ikke
- ☐ Nej, det tror jeg ikke
- ☐ Nej, men der har været
- ☐ Ja, måske
- ☐ Ja, helt sikkert

126. Mener du selv, at du er med i en eller anden slags bande?

- ☐ Nej, absolut ikke
- ☐ Nej, det tror jeg ikke
- ☐ Nej, men der har været
- ☐ Ja, måske
- ☐ Ja, helt sikkert

130. Har du inden for det seneste år været udsat for:

	Overho- vedet ikke	1 gang	2 gange	3 eller fle- re gange
At nogen har stjålet noget fra dig (cykel, penge eller lignende)	☐	☐	☐	☐
At noget har ødelagt noget der tilhørte dig (hærværk)	☐	☐	☐	☐
Været i slagsmål	☐	☐	☐	☐
Blevet truet med tæv uden at det blev til noget	☐	☐	☐	☐
Selv truet andre med tæv uden at jeg gjorde alvor af det	☐	☐	☐	☐
Blevet slået eller fået tæv af nogen	☐	☐	☐	☐
Selv slået på nogen eller givet nogen tæv	☐	☐	☐	☐
Blevet tilbudt at købe hash	☐	☐	☐	☐
Været udsat for at andre unge har truet eller tvunget dig til at aflevere penge eller nogen ting	☐	☐	☐	☐
Alene eller sammen med andre drillet eller mobbet en anden elev, så han eller hun blev ked af det	☐	☐	☐	☐
Blevet væk fra skole fordi jeg var bange for at gå derhen på grund af andres drilleri, vold eller mobning	☐	☐	☐	☐

Overværet eller været vidne til
at andre unge har været i
slagsmål eller været voldelige

☐☐☐☐

131. A Hvad mener du om følgende påstande? (Sæt ét kryds ud for hver påstand)

	Helt uenig	Lidt uenig	Lidt enig	Helt enig
De der drikker meget, ødelægger det både for sig selv og andre	☐	☐	☐	☐
Kammeraternes mening betyder som regel mere end de voksnes	☐	☐	☐	☐
Uge skal ikke bruge deres tid på at diskutere politik	☐	☐	☐	☐
Når noget er forbudt ved lov, skal man rette sig efter det	☐	☐	☐	☐
Den der ikke gør sit bedste i skolen, vil fortryde det senere i livet	☐	☐	☐	☐
Så længe man er ung, er skole og uddannelse det vigtigste af alt	☐	☐	☐	☐
At tro på Gud (en religion) er noget kedeligt og trættende	☐	☐	☐	☐
Man kan ikke have det skægt uden at overtræde loven ind i mellem	☐	☐	☐	☐
Ugen tænker for lidt på fremtiden	☐	☐	☐	☐

Det er trygt og godt at tro på Gud (en religion)	☐	☐	☐	☐
Det er sejt at være rocker	☐	☐	☐	☐
Det gælder om at få mest muligt ud af livet her og nu uden at tænke for meget på fremtiden	☐	☐	☐	☐
Love er til for at blive overholdt	☐	☐	☐	☐
Det, man lærer i skolen, vil man som regel ikke få gavn af senere i livet	☐	☐	☐	☐
Der findes ingen Gud eller religion jeg tror på	☐	☐	☐	☐
Det er bedst at holde sig fra at drikke for meget alkohol	☐	☐	☐	☐
Unge burde lytte mere til forældrenes og andre voksnes meninger	☐	☐	☐	☐
Alkohol er en udmærket ting når man skal have det lidt skægt	☐	☐	☐	☐
Man har det bedre, når man har en Gud (en religion) at tro på	☐	☐	☐	☐
De voksnes råd kan man ikke tage så meget hensyn til. De unge ved bedst selv, hvad de bør gøre	☐	☐	☐	☐
Det vigtigste for unge er at tænke på fremtiden	☐	☐	☐	☐

Hvis man ikke direkte skader nogen, gør det ikke noget, man overtræder loven	☐	☐	☐	☐
Alt det med politik er kedeligt og trættende	☐	☐	☐	☐
Det kan ikke skade at drikke sig fuld af og til i min alder	☐	☐	☐	☐
De fleste teenagere er ikke voksne nok til at vide, hvad der er bedst for dem	☐	☐	☐	☐
Fysisk veltrænethed giver bedre koncentration om skolearbejdet	☐	☐	☐	☐
Al den snak om grøn mad og motion er bare en modesag	☐	☐	☐	☐
Mange voksne ødelægger sig selv med tobak og alkohol	☐	☐	☐	☐
"Lev stærkt og dø ung"	☐	☐	☐	☐
Hvis man ikke har lyst, er der ingen grund til at fortsætte i skolen	☐	☐	☐	☐
Det vigtigste for unge er at have det skægt og spændene	☐	☐	☐	☐
Hvis en af mine venner stjæler i en butik, vil jeg ikke se ham/hende mere	☐	☐	☐	☐
Kan man slå fra sig, vinder man kammeraternes respekt	☐	☐	☐	☐
Hvis en af mine venner slår andre, vil jeg ikke se ham/hende mere	☐	☐	☐	☐

Hvis man begår kriminalitet
mister man sine venner

☐☐☐☐

En gang kriminel – altid krimi-
nel

☐☐☐☐

Hvis en af mine venner stjæler
en cykel, vil jeg ikke se
ham/hende mere

☐☐☐☐

Hvis en af mine venner laver
indbrudstyveri, vil jeg ikke se
ham/hende mere

☐☐☐☐

Hvis du har kommentarer til spørgeskemaet eller undersøgelsen, så skriv
dem her:

TAK FOR HJÆLPEN!